

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Finans Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**“İstanbul’ un Diğer Finans Merkezleri ile
Karşılaştırılması ”**

Mine SÖNMEZ
2501110567

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Belkıs SEVAL

İstanbul–2014

**T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Finans Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**“İstanbul’ un Diğer Finans Merkezleri ile
Karşılaştırılması ”**

**Mine SÖNMEZ
2501110567**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Belkıs SEVAL**

İstanbul–2014

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : MİNE SÖNMEZ

Numarası : 2501110567

Anabilim/Bilim Dalı : FİNANS

Tez Savunma Tarihi: 03.03.2014

Danışman : PROF.DR.BELKIS SEVAL

Tez Savunma Saati : 10.30

Tez Başlığı : İSTANBUL'UN DİĞER FİNANS MERKEZLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.BELKIS SEVAL	<i>B. Seval</i>	Kabul
PROF.DR.MURAT KIYILAR	<i>Murat Kıyılar</i>	Kabul
DOÇ.DR.KEREM SARIOĞLU	<i>Kerem Sarıoğlu</i>	Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.VEDAT SARIKOVANLIK		
YRD.DOÇ.DR.ÖZGÜR ESEN		

“İstanbul’ un Diğer Finans Merkezleri ile Karşılaştırılması ”

Mine SÖNMEZ

ÖZ

Finans merkezi, fon arz ve talebinin bulunduğu finans kurumların yoğun olarak bulunduğu ve finansal gelişmenin göreceli olarak yüksek seviyede olduğu global bir şehirdir. Finans merkezinde yatırım bankacılığı, kurumsal finansman ve menkul kıymet ticareti gibi alanlarda finans şirketi ve finans alanındaki iş sayısı yüksek seviyededir. Günümüzde her ülke dünya ekonomisinden maksimum pay almaya çalışmaktadır ve bu yüzden birçok ülke ve şehir finans merkezi olmak için çaba sarf etmiştir ve sarf edecektir. Türkiye de bu pastadan pay almak istemektedir. Bu yüzden Devlet Planlama Teşkilatı tarafından İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır. İstanbul’un öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olacağı vizyonuyla yola çıkmıştır. Bu çalışmada İstanbul’ un diğer finans merkezleri ve potansiyel finans merkezleri ile karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Bir finans merkezinde bulunması gereken özelliklere yer verilmiş. Bu özellikler, güçlü ekonomi ve güçlü finans sektörü, canlı iç piyasa, nitelikli iş gücü, yetkin bir düzenleyici ve hukuk sistemi, kültür ve dil zenginliği, politik istikrar, stratejik coğrafi konum, fiziksel altyapı, yaşam kalitesi, iş yapma maliyetidir. Bu özellikler finans merkezinin konumunu belirler. Bu özellikleri yansıtılabilen değişkenler kullanılarak çalışmada hiyerarşik kümeleme analizi yapılmış ve Ward tekniği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda merkezler 4 kümeye ayrılmıştır. İstanbul, Şanghay, São Paulo, Meksiko, Bombay, Moskova, Cakarta, Kahire ve Bogotá ile aynı kümede yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Finans Merkezi, Uluslararası Finans Merkezleri, Ward Tekniği, Hiyerarşik Kümeleme Analizi

“Comparison of Istanbul with other Financial Centres ”

Mine SÖNMEZ

ABSTRACT

A financial centre is defined as a global city where supply and demand for funds are met, where there are large numbers of financial institutions and , where there is a relatively high level of financial development. In the financial centres there are relatively more investment banking, corporate finance and security finance companies and hence availability of jobs is high. Nowadays, every country is trying to get the maximum share of the world economy, and so, many countries and cities has been making efforts to become a financial centre. Turkey also wants to get a share of this pie. Therefore, International Financial Centre Strategy and Action Plan has been prepared by the State Planning Organization. Istanbul is planned first to be a regional financial centre, then a global financial centre. In this study, comparative analysis of Istanbul with other financial centres has been done. Features that should be present in a financial centre are stated. These features are a strong economy and a strong financial sector, strong domestic market, skilled labor force, a competent regulatory and legal system, culture and language wealth, political stability, strategic geographical location, physical infrastructure, quality of life, cost of doing business. These features determine the position of the finance centre. Some of these features are the input for the hierarchical clustering technique and Ward's method. As a result of this study, financial centres are divided into four clusters. Istanbul is in the same cluster with Shanghai, Sao Paulo, Mexico City, Mumbai, Moscow, Jakarta, Cairo and Bogotá.

Keywords: Istanbul Finance Centre, International Financial Centres, Ward Techniques, Hierarchical Cluster Analysis

ÖNSÖZ

Devlet Planlama Teşkilatı 2009 yılında İstanbul' un finansal hizmetler sektöründe rekabet gücünün artırılması için "İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı" hazırlamıştır. Farklı alanlarda komiteler kurmuş ve çalışmalara başlanmıştır. İstanbul' un öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olması vizyonu ile hareket edilmektedir.

Bu tez çalışmasında ise İstanbul' un diğer finans merkezi ve potansiyel finans merkezleri ile karşılaştırmalı konumu analiz edilmiştir. Değişken olarak, yaşanabilirlik endeksi, doğrudan yabancı yatırımlar, ticaret hacmi, şehre ait GSYH / ülkeye ait GSYH, iş gücü, kişi başına düşen milli gelir, enflasyon, merkezi yönetim borcu, bir iş kurulması için gerekli süre, vergi, yasal haklar endeksi, iş kurmak için gerekli maliyet, özel sektöre sağlanan kredi, kapitalizasyon, nüfus yoğunluğu, ofis maliyeti değişkenleri kullanılmıştır.

Tezin hazırlanmasında karşılaşılan güçlük her ülke veya şehir için 2012 yılı verisi sağlanamamasıdır. O yüzden bazı değişkenlerde daha eski yıllara ait veriler kullanılmıştır. Karşılaşılan başka bir güçlük ise her şehire ait veri bulunamamasıdır. Bu yüzden bazı değişkenler şehire ait olmayıp şehrin bulunduğu ülkeye aittir. Bu çalışmada ileride yapılacak daha kapsamlı çalışmalara yol göstermesi hedeflenmiştir.

Tezimi hazırlarken bana her konuda destek olan değerli hocam Prof. Dr. Belkıs Seval'e ders aşamasında bilgilerini esirgemeyen Finans Anabilim Dalı' ndaki hocalarıma, tezime katkılarından dolayı Yahya Yavuz ve Görkem Hancı' ya ve beni hiç bir zaman yalnız bırakmayan aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Mine Sönmez

İstanbul- 2014

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 En fazla Portföy Çeken Offshore Finans Merkezleri (milyar \$)	7
Tablo 2 Alfa Beta ve Gama Dünya Şehirleri	9
Tablo 3 Avrupa Finans Merkezlerinde Çalışan Sayıları	11
Tablo 4 2000-2008 yılları arasında Finansal Gelişmişliğin Artışından Elde Edilen Büyüme Miktarı (%)	13
Tablo 5 Merkezlerin Bulunduğu Ülkelere Ait Kredi Notları	36
Tablo 6 İstanbul' un Diğer Merkezlerle Uzaklığı	46
Tablo 7 Merkezler ve Buldukları Kümeler	47
Tablo 8 Dendrogram	49
Tablo 9 Türkiye'nin Dış Ticareti (milyar \$)	54

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1 Kişi Başına Düşen GSYH (Bin \$)	20
Grafik 2 Enflasyon	21
Grafik 3 Merkezi Yönetim Borcu (% GSYH)	22
Grafik 4 Bankalar Tarafından Özel Sektöre Sağlanan Krediler (% GSYH)	23
Grafik 5 Piyasa Kapitalizasyonu	24
Grafik 6 Doğrudan Yabancı Yatırım (% GSYH)	25
Grafik 7 Ticaret Hacmi (%GSYH)	26
Grafik 8 Türkiye' deki Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı	27
Grafik 9 Finans Merkezi GSYH / Bulunduğu Ülke GSYH	28
Grafik 10 Nüfus Yoğunluğu (Kişi /Km ²)	30
Grafik 11 İşgücüne Katılım Oranı	31
Grafik 12 Yasal Haklar Endeksi	33
Grafik 13 Yaşanabilirlik Endeksi	40
Grafik 14 İş Kurmak İçin Gerekli Süre	42
Grafik 15 Vergi Oranı (% Kar)	43
Grafik 16 İş Kurmak İçin Gerekli Maliyet	44
Grafik 17 Ofis Maliyeti (\$ \ fitkare)	45
Grafik 18 Yaşanabilirlik Faktörü	50
Grafik 19 Doğrudan Yabancı Yatırım (%GSYH)	51
Grafik 20 Ticaret Hacmi (%GSYH)	53
Grafik 21 Merkeze Ait GSYH	55
Grafik 22 İşgücü (% Nüfus)	56
Grafik 23 Kişi Başına Düşen GSYH (\$)	57
Grafik 24 Enflasyon	58
Grafik 25 Merkezi Yönetim Borcu (%GSYH)	60
Grafik 26 İşe Başlamak için Gerekli Süre	62
Grafik 27 Vergi	63
Grafik 28 Yasal Hak	64
Grafik 29 İş Kurmak için Gerekli Maliyet	65
Grafik 30 Özel Sektöre Sağlanan Kredi (% GSYH)	66
Grafik 31 Kapitalizasyon (% GSYH)	68

Grafik 32 Şehirdeki Nüfus Yoğunluğu	69
Grafik 33 Ofis Maliyeti (\$ / fitkare).....	70

KISALTMALARIN LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DYY: Doğrudan Yabancı Yatırım

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

UFM: Uluslararası Finans Merkezi

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
GRAFİK LİSTESİ.....	iv
KISALTMALARIN LİSTESİ	vi
GİRİŞ.....	1
1 FİNANS MERKEZİ KAVRAMI	3
1. 1 Finans Merkezi Nedir?.....	3
1. 2 Finans Merkezi Türleri	5
1. 2. 1 Uluslararası Finans Merkezi	5
1. 2. 2 Bölgesel Finans Merkezi.....	6
1. 2. 3 Ulusal Finans Merkezi	6
1. 2. 4 OffShore Finans Merkezi	6
1. 3 Finans Merkezinin Rolü ve Özellikleri	7
1. 4 Finans Merkezlerinin Sağladığı Faydalar Ve Potansiyel Riskler.....	9
1. 5 Kümeleme Analizi.....	13
1. 5. 1 Kümeleme Analizinin Aşamaları	15
1. 5. 2 Kümeleme Yöntemleri	15
1. 5. 2. 1 Hiyerarşik Kümeleme Yöntemi.....	15
1. 5. 2. 1. 1.....	Tek Bağlantı Tekniği 16
1. 5. 2. 1. 2.....	Tam Bağlantı Tekniği 16

1. 5. 2. 1. 3.....	Ortalama Bağlantı Tekniği	
16		
1. 5. 2. 1. 4.....	Ward Tekniği	
16		
1. 5. 2. 2 K- Ortalamalar Yöntemi		16
1. 6 Çalışmanın Amacı		17
2 FİNANS MERKEZİ OLABİLMEK İÇİN GEREKLİ UNSURLAR.....		18
2. 1 Güçlü Ekonomi ve Güçlü Finans Sektörü.....		18
2. 2 Canlı İç Piyasa.....		24
2. 3 Nitelikli İşgücü.....		28
2. 4 Yetkin bir düzenleyici ve Hukuk Sistemi		31
2. 5 Kültür ve Dil Zenginliği		34
2. 6 Politik İstikrar		35
2. 7 Stratejik Coğrafi Konum		37
2. 8 Fiziksel Altyapı.....		37
2. 9 Yaşam Kalitesi		39
2. 10 İş Yapma Maliyeti ve Kolaylığı		40
3 KÜMELEME ANALİZİ		46
3. 1 Kümeleme Analizi Sonuçları		49
3. 1. 1 Yaşanabilirlik Faktörü (Endeks)		49
3. 1. 2 Doğrudan Yabancı Yatırım (% GSYH)		51
3. 1. 3 Ticaret Hacmi (% GSYH)		53
3. 1. 4 Merkez GSYH (% GSYH)		54
3. 1. 5 İşgücü (% Nüfus).....		55
3. 1. 6 Kişi Başına Düşen GSYH (\$).....		57
3. 1. 7 Enflasyon.....		58
3. 1. 8 Merkezi Yönetim Borcu (%GSYH)		60
3. 1. 9 Gerekli Süre (Gün)		61
3. 1. 10 Vergi (%).....		62
3. 1. 11 Yasal Hak (Endeks)		63
3. 1. 12 İş Kurmak için Gerekli Maliyet (% GSMH).....		64

3. 1. 13 Özel Sektöre Sağlanan Kredi (%GSYH)	65
3. 1. 14 Kapitalizasyon (%GSYH)	67
3. 1. 15 Şehirdeki Nüfus Yoğunluğu.....	68
3. 1. 16 Ofis Maliyeti (\$/ fitkare)	69
SONUÇ	71
KAYNAKÇA	73

GİRİŞ

Finans merkezi finansal kurumların yoğun olarak bulunduğu, dolayısıyla finans istihdamının yoğun olduğu, fon arz ve talebinin bulunduğu merkezdir. Finans merkezlerinin farklı türleri vardır. Bunlardan bazıları uluslararası finans merkezi, bölgesel finans merkezi, ulusal finans merkezi ve offshore finans merkezidir. Uluslararası finans merkezi denildiğinde akla ilk olarak Londra ve New York gelir. X ülkesindeki bir kişi Y ülkesindeki yatırımını Z ülkesi üzerinden yapıyor ise Z ülkesi uluslararası finans merkezi olmuş demektir. Finans merkezlerinde kalifiye finans çalışanı oldukça fazladır. Bölgesel finans merkezi, bulunduğu bölgenin ihtiyaçlarını karşılar. Paris, Tokyo gibi merkezler bölgesel finans merkezleri olarak kabul edilmektedir. Ulusal finans merkezi ülke içindeki taleplere cevap veren finans şehridir. Offshore finans merkezleri ise yatırımcıya maliyet açısından avantaj sağlayan merkezlerdir ve genellikle ada ülkeleri olur.

Birçok çalışma finansal gelişmişlik ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Bu yüzden finans merkezlerinin ülke ekonomilerine katkı sağladığı düşünülmektedir. Dünya ekonomisinden maksimum pay almaya çalışan ülkeler finans merkezi olmak istemektedirler. Hatta artık sadece gelişmiş ülkelere değil gelişmekte olan ülkeler de finans merkezi olma amacındadır. Dubai bunun en açık örneğidir. Finans merkezi istihdama katkı sağlar, aynı zamanda iş gücü niteliğini artırır. Ekonomik büyüme ve istihdama katkısı en büyük artılarından. Finans merkezi aynı zamanda kaygan bir ünvandır. Ülke ekonomisine ciddi zararlar verebilir, bu sebeple planlı davranılmalıdır. Finans merkezi olmak için güçlü finans sektörü, canlı iç piyasa, politik istikrar, hukuk sistemi, iş yapma maliyeti gibi faktörler öne çıkmaktadır.

Türkiye' de finans merkezi olmanın ülkeye sağlayacağı faydaları düşünerek İstanbul' u finans merkezi yapmayı hedeflemektedir. Bu sebeple Devlet Planlama Teşkilatı 2009 yılında İstanbul'un finansal hizmetler sektöründe rekabet gücünün artırılması için "İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı" hazırlamıştır. Farklı alanlarda komiteler kurmuş ve çalışmalara başlanmıştır. İstanbul' un öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olması vizyonu ile hareket edilmektedir.

Bu alışmada İstanbul' un finans merkezleri ve potansiyel finans merkezleri ile karşılaştırmalı analizini yapmak amaçlanmıştır. Bu alışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde finans merkezi kavramı ele alınmıştır. Finans merkezi türleri, finans merkezinin rolü ve özellikleri, finans merkezinin sağladığı faydalar ve potansiyel riskler ve çalışmanın methodu olan kümeleme analizine ilk bölümde yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde finans merkezi olabilmek için gerekli unsurlara yer verilmiştir. Çünkü, eğer İstanbul finans merkezi haline getirilecekse bu unsurlar sağlanmalıdır. Bu unsurları temsil eden değişkenler betimlenerek İstanbul diğer merkezler ile karşılaştırılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

1 FİNANS MERKEZİ KAVRAMI

Son yıllarda sosyal bilimciler büyük ve önemli şehirlere özel önem vermektedirler. Bu ilgi sonucunda bu şehirleri tanımlama amacıyla bir çok kavram üretilmiştir. İmparatorluk şehirleri, primat şehirler, büyük sanayi şehirleri, milyoner şehirler, dünya kentleri, küresel kapitalist kentler, uluslararası finans merkezleri, mega şehirler ve küresel şehirler kavramları kentleri tanımlama amacıyla kullanılmaktadır. (Beaverstock, Taylori Smith, 1999: 445)

Tarih boyunca yaşanan ekonomik krizler istikrarlı büyümenin önemini vurgulamaktadır. 2008 yılı mortgage krizi ve 2010 yılı AB borç krizi de bir kez daha krizlerin ekonomiye etkilerini hatırlatmıştır. Bu çerçevede her ülke dünya ekonomisinden maksimum pay almaya çalışmaktadır. Bu yüzden bir çok ülke ve şehir finans merkezi olmak için çaba sarfetmiştir ve sarf edecektir. Çünkü finans merkezi olmanın bir çok avantajı vardır. Tabii ki finans merkezi beraberinde riskleri de getirmektedir.

1.1 Finans Merkezi Nedir?

20. yüzyılın son çeyreğinde mal ve hizmet ticaretindeki, banka kredilerindeki, doğrudan yatırımlardaki, finansal varlıkların sınır ötesi alımlarındaki ve kambiyo işlemlerindeki uluslararası hacim artışı ekonomide global anlamda gelişme yaşandığını göstermektedir. Bu gelişmenin sebebi teknolojiye bağlı değişim, gelişen ekonomilerdeki uluslararası şirketlerin öneminin artışı, deregulasyonlar, gelişmiş ülkelerdeki kişi başına düşen gelirin artmasıdır. Finansal kurumlar ve finansal piyasalar işte bu uluslararası ticaret ve sermaye akımlarının tam da merkezinde yer almaktadır. (Drennan, 1996: 352)

İşte bu finansal kurumlar ve finansal piyasalar finans merkezini oluşturur. Finans merkezi, fon arz ve talebinin bulunduğu ve finans kurumlarının yoğun olarak bulunduğu kent olarak tanımlanabilir. Finans merkezi, finansal gelişmenin göreceli olarak yüksek seviyede olduğu şehirdir. Finans merkezinde yatırım bankacılığı, kurumsal finansman ve menkul kıymet ticareti gibi alanlarda finans şirketi ve finans alanındaki iş sayısı yüksek seviyededir. (Yee, 2006: 5)

Gelecek 10 yıl içerisinde hali hazırda var olan finans merkezlerine ek olarak 40' dan fazla yeni finans merkezi olacağı düşünülmektedir. (Vince, 2008:2).

Finansal kurumların finans merkezlerinde yığılma ekonomisi oluşturmasıyla finans merkezi oluşur. Yığılma ekonomileri ekonomik faaliyetlerin belirli bir mekanda toplanması ile ortaya çıkar ve maliyetlerde azalmayı sağlar. (Kıymalıoğlu, Ayoğlu, 2006).

Bunun sebebi de piyasalara yakınlık ve işlem maliyetlerinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Bu faktörlerin güçlü olmasıyla finans merkezleri güçlü konumda olurlar. Son yıllarda ABD' li bir çok banka ve aracı kurum finansal ürünlerin alıcılarına ve ihraççılarına yakın olmak, diğer aracı kurumlara ve destek hizmetleri veren kurumlara yakın olmak ve sermaye birikimine yakın olmak amacıyla Londra ve Tokyo' da özellikle de Şanghay da yatırım yaparak birimler açmakta ya da şirketler kurmaktadır. Aslında finans merkezi olabilmek için gelişmekte olan ülkelerin de şansı yüksektir. Liberalleşme ve küreselleşme ile birlikte gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler, en azından, finans piyasaları açısından yakınlaşmaktadır. Bazı gelişmekte olan ülkeler kendi gruplarından ayrılıp gelişmiş ülkeler gibi finans piyasasını yakından takip edip yeniliklerden faydalanmaktadır. Bu şekilde gelişmekte olan ülkelere yapılan sermaye akımları artmaktadır. (Alp, Oğuz, 2011)

Bu sermaye akımları ve finans piyasasının gelişmişliği ile gelişmekte olan ülkeler de finans merkezi olma konusunda fırsat elde etmektedirler.

Bir şehrin uluslararası finans merkezi olabilmesi için öncelikle güçlü bir ekonomiye ve politik istikrara sahip olması gerekmektedir. Şirketlerin finans merkezine yatırım yapabilmesi için finans ürünlerinin çeşitli olması, güçlü finans sektörünün bulunması ve canlı iç piyasa unsurları da kaçınılmazdır. Finans sektörü diğer sektörlerden kalifiye eleman anlamında farklı bir noktadadır. Örneğin bir portföy yöneticisinin lise mezunu olduğu düşünülemez. Aynı şekilde geri hizmetde(back office) de finansal analiz yapan çalışanın da kalifiye olması gerekmektedir. Bu yüzden finans merkezinde nitelikli iş gücüne ihtiyaç vardır. Finans merkezinde bulunan veya yatırım yapmak isteyen şirketler yolsuzluktan uzak, adil iş ortamının sağlandığı bir merkeze yatırım yapmak isteyeceklerdir. Bu nedenle adilane bir hukuk sisteminin bulunması ve düzenleyenlerin

adil olması gerekmektedir. Aynı zamanda şirketler bürokrasiden mümkün olduğunca uzak olmak isteyeceklerdir. İş yapma maliyetlerinin de düşük olması finans merkezleri için avantaj sağlayacaktır. Örneğin, ofis maliyetinin düşük olması veya vergi avantajının olması şirketlerin yatırım yapmasını kolaylaştıracak unsurlardandır. Stratejik coğrafi konum da önemli unsurlardandır. Diğer ülkelerle bağlantısı kolay sağlanabilecek bir şehirde bulunmak yatırımcılar için avantajdır. Bu finans merkezinde yaşamak isteyen çalışanlar ve işverenler için de en önemli unsur yaşam kalitesidir. Fiziksel altyapının güçlü olduğu, çocuklar için uygun okulların ve spor tesislerin bulunduğu, genç çalışanlar için kültürel aktivitelerin fazla olduğu bir şehir finans merkezini çekici kılacaktır.

1.2 Finans Merkezi Türleri

1.2.1 Uluslararası Finans Merkezi

"Uluslararası finans merkezi; uluslararası yatırımcıların tercih ettiği ve tüm yaşamsal ve mesleki gereksinimlerinin karşılandığı, zihinlerini meşgul eden güvensizlik, istikrarsızlık olgularının minimum düzeyde olduğu, geleceğe yönelik beklentilerin maksimum olduğu bir kenttir. " (Yılmaz H., çevrimiçi, <http://www.dunya.com/uluslararasi-finans-merkezi-olmak-ve-istanbul-160009h.htm>, 11 Haziran 2013)

Uluslararası finans merkezinde ülke dışında yapılan finansal işlemler oldukça fazladır ve bu işlemlerin yapılabileceği yabancı menşeli kurum sayısı da oldukça fazladır.

Dünyanın en önde gelen uluslararası finans merkezleri New York ve Londra' dır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri sermaye piyasası alanında borsa piyasa değerleri ve işlem hacimleriyle birinci sırada yer alıyor ve ABD' den sonra gelen ülkeler ile arasında önemli bir fark bulunuyor. Aynı şekilde Londra'da da çok gelişmiş bir piyasa bulunuyor ve Avrupa' daki finans kurumlarının merkezleri Londra' da bulunuyor. Aslında uluslararası finans merkezi olmak demek dünyanın herhangi bir yerinde bir finans işlemi yapmak isteyen kişinin bu merkezi kullanarak başka bir ülkedeki işlemini gerçekleştirebilmesidir. Bir türk yatırımcının Avustralya' daki hisse senedine Londra üzerinden yatırım yapabilmesi gibi bir örnek verilebilir. (Oztangut, 2007)

1.2.2 Bölgesel Finans Merkezi

Bölgesel finans merkezleri buldukları genellikle buldukları bölgede hizmet vermektedirler. Bölgesindeki ülkelerin ihtiyaçlarına cevap verebilen merkezlerdir. Bölgesel finans merkezinin finans sektörü büyüklüğü bölgesinde öne çıkar. Tokyo, Hong Kong, Frankfurt, Singapur ve Paris bölgesel finans merkezlerinin en önemlilerindendir. Bu şehirlerde finansal büyüklük oldukça fazladır, finansal piyasalar gelişmiştir. Ancak bu merkezler uluslararası finans merkezi olarak kabul edilememiştir. Bunun sebeplerinden biri merkezlerde uluslararası kurumlar oldukça fazla olsa da ağırlıklı olarak yerli kurumların bulunmasıdır. Bir diğer nedeni ise finansal ve hukuksal düzenlemelerin karmaşık ve düzenleyenlerin katı olmasıdır.

İstanbul' un hedeflerinden öncelikli olan bölgesel finans merkezi olmaktır. Çünkü piyasa büyüklükleri açısından İstanbul gelişmiş ülkeler seviyesinde değildir. Ancak kültürel mirası ve coğrafi açıdan Doğu ve Batı medeniyetleri arasında köprü oluşturması önemli bir merkez haline getiriyor. (Oztangut, 2007)

1.2.3 Ulusal Finans Merkezi

Bir ülkenin kendi şehirleri arasında finans kurumlarının finans piyasasının en yoğun olarak yapıldığı şehirdir. Ülke içindeki taleplere cevap verebilen şehir merkez haline gelebilir.

1.2.4 OffShore Finans Merkezi

Offshore finans merkezlerinde ülke dışından sağlanan fonlar yine ülke dışında değerlendirilmektedir. Offshore finans merkezlerinde maliyet açısından yatırımcılara fayda sağlanmaktadır. Bu merkezlerde hesap gizliliğine ciddi önem verilmektedir. Bu merkezlerde yabancı kurumların şube açma prosedürleri daha sadedir. Bankalarda uygulanan sermaye yeterliliği gibi gereklilikler çoğu offshore merkezinde uygulanmamaktadır. Genellikle kurumla offshore merkezlerde kurumlar vergisinden muaftır. Ancak son zamanlarda özellikle yaşanan krizlerden sonra offshore mekrezlere eleştiriler artmış, yeni düzenlemeler getirilmiştir. Genellikle küçük ada şeklindeki

okyanus ülkelerinde offshore merkezleri kurulmaktadır. Aşağıdaki tabloda en fazla portföy çeken Offshore Finans merkezleri bulunmaktadır. (Altas, 2011)

Tablo 1 En fazla Portföy Çeken Offshore Finans Merkezleri (myr \$)

Cayman Adaları	2007	2008	2009
Bermuda	1830	1,270	1493
Jersey	514. 5	292. 3	355. 8
Guernsey	331. 6	229. 1	225. 4
İngiliz Virgin	78. 7	58. 0	65. 9
Bahamalar	86. 4	52. 1	48. 6
Mauritus	6. 4	4. 2	9. 2
Man Adası	5. 9	4. 1	5. 9
Cebelitarık	4. 8	1. 9	2. 4
Barbados	1. 5	1. 0	1. 9

Kaynak: Altaş, G. Offshore Finans Merkezleri, 2011

1.3 Finans Merkezinin Rolü ve Özellikleri

Başarılı bir finans merkezi aşağıdaki 5 farklı rolden en az birini yerine getirmelidir.

1. Küresel Finans Merkezi Olma
2. Uluslararası Finans Merkezi Olma
3. Niş Finans Merkezi Olma
4. Ulusal Finans Merkezi Olma
5. Bölgesel Finans Merkezi Olma

Küresel Finans Merkezi rolünü Londra ve New York yerine getirmektedir. Hong Kong sınır ötesi işlemlerde Uluslararası Finans Merkezi olarak önemli rol üstlenmiştir. Niş

Finans Merkezleri tek bir sektörde dünya çapında liderdirler. Örneğin, Zürih özel bankacılık ananında Niş Finans Merkezidir. Ulusal Finans Merkezleri bir ülkede finansal hizmetlerin ana merkezi olarak yer alır. Örneğin, Toronto Kanada'nın Ulusal Finans Merkezi' dir. Bölgesel Finans Merkezleri bir ülke içinde bölgesel işin büyük bir bölümünü gerçekleştirmektedir. Şikago uluslararası bir finans merkezi olmanın yanı sıra aynı zamanda bölgesel finans merkezidir. (Zyen, 2007)

Finans merkezi oluşumuna katkı yapan hatta finans merkezi oluşumunu sağlayan kriterleri belirlemek amacıyla bir çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bir kısmı finans merkezlerinin karşılaştırmalı analizini içermekte , bir kısmı finans merkezinin küresel finans merkezi olma potansiyelini araştırmaktadır.

Uzun ömürlü ve dünya standartlarında finans merkezlerinin yaratılmasına birçok farklı faktör katkıda bulunur. Bu finans merkezleri aşağıdaki 4 önemli özelliği yansıtmaktadır.

1. İstikrarlı ve açık politik ve ekonomik rejim
2. Adil, şeffaf, etkin ve makul yasal, düzenleyici ve vergi rejimleri
3. Nitelikli iş gücü ve esnek iş gücü rejimi
4. Yüksek kaliteli fiziksel altyapı (Securities Ind. Assoc , ty)

İlk dünya şehirleri sıralamasında İstanbul' u ele çalışma alan (Beaverstock, Taylori Smith, 1999) tarafından yapılan "A Roster of World Cities" adlı çalışmadır. Çalışmada dünyada önde gelen şehirler yukarıdan aşağıya sıralanarak oluşturulmuş bir liste bulunmaktadır. Çalışmada gelişmiş üretici hizmetlere (producer services) dayalı olarak geliştirilmiş envanter yer almaktadır.

Üretici hizmetler, finans sektörü ve finans sektörüyle ilgili olan sektörlerle birlikte verilen addır. Üretici hizmetler sektöründe elde edilen çıktıların çoğu diğer sektörler için ara girdi olarak kullanılır. Üretici hizmetlerde çıktılar bilgi odaklıdır. Dolayısıyla kalifiye çalışanlar aracılığıyla bilgi ham maddesi alınır ve bilgi üretilir. Brokerlar, finansal analistler, yatırım bankacıları, portföy yöneticileri çalışanlardan bazılarıdır. (Drennan, 1996, 352-353)

(Beaverstock, Taylori Smith, 1999) global şehirleri muhasebe, reklam, bankacılık/ finans ve hukuk hizmetlerine dayalı olarak puanlandırmışlardır. Çalışma sonucunda alfa beta ve gama şehirler olmak üzere şehirler 3 seviyede gruplandırılmıştır. Alfa grubunda 10 şehir, beta grubunda 10 şehir ve gama grubunda 35 şehir bulunmaktadır. İstanbul gama şehirler arasında yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda detaylı olarak şehirlerin bulunduğu gruplar gösterilmektedir.

Tablo 2 Alfa Beta ve Gama Dünya Şehirleri

ÖNEM SIRASI	1. GRUP	2. GRUP	3. GRUP
ALFA DÜNYA ŞEHİRLERİ	Londra, Paris, New York, Tokyo	Şikago, Frankurt, Hong Kong, Los Angeles, Milano, Singapur	
BETA DÜNYA ŞEHİRLERİ	San Francisco, Sidney, Toronto, Zürih,	Brüksel, Madrid, Mexico City, Sao Paulo	Moskova, Seul
GAMA DÜNYA ŞEHİRLERİ	Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Düsseldorf, Cenova, Houston, Jakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prag, Santiago, Taipei, Washington	Bangkok, Pekin, Montreal, Roma, Stockholm, Varşova	Atlanta, Barselona, Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhag, Hamburg, İstanbul, Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Münih, Şanghay

1.4 Finans Merkezlerinin Sağladığı Faydalar ve Potansiyel Riskler

Gelişmiş bir finans sektörü hane halkı, firmalar ve devlete katkı sağlamaktadır. Piyasalar açısından düşünüldüğünde uluslararası finans merkezlerinin önemli faydalarından biri finansal piyasaları disipline etmesidir. Bir çok finans kuruluşunun aynı bölgede olmasıyla birlikte, yerel tekel piyasasının oluşumu engellenmiş olur. Böylece bireyler ve şirketlerin işlem yapabileceği finansal kuruluş sayısı artar ve tekel

piyasaının bireyler ve şirketler için olan dezavantajı yok edilmiş olur. Aynı zamanda uluslararası finans merkezi aracılığıyla mali işlemlerini yapan yatırımcıların faiz oranı spreadleri azalır. Aynı zamanda yerel finansal araçların elinde bulunan aşırı pazar gücü azalır. Böylece, uluslararası finans merkezleri finansal mimarinin istikrarına katkı sağlamış olurlar. (Hines, 2009)

Finans merkezlerinin hane halkı üzerindeki önemli etkilerinden biri de istihdamdır. Finans merkezinin kurulmasıyla birlikte yerli ve yabancı yatırımcı finans merkezinde temsilcilikler açar ve bu şekilde alanında uzman kişilere ihtiyaç duyulur. Bu da istihdama katkı sağlar. Finans merkezleri yeni iş yaratarak, yeni istihdam yaratarak ve gelir üreterek fırsat oluştururlar ancak risk de içerirler. (McGahey, Malloy, Kazanas, Michael, Jacobs, 1990).

Finans merkezleri istihdam artışının yanı sıra iş gücünün niteliğine de katkı yapmaktadır. Aslında bu ilişki içiçedir. Yani finans merkezi olmak için nitelikli iş gücüne sahip olmak gerekir. Öte yandan ise, finans merkezi olduktan sonra da bu merkez yurt içinden ve yurt dışından nitelikli iş gücüne sahip kişiler tarafından cazip hale gelmektedir. (Budak, 2006).

Finans merkezinin olduğu bölgede iş ve kariyer gelişimi için uluslararası fırsatlar elde eder. Frankfurt 40 farklı ülkeye ait 200 farklı banka merkezi ve ofisine ev sahipliği yapar. Örneğin, 2009 yılı İrlanda verilerini incelersek; İrlanda' da toplam yabancı çalışan sayısı 240. 000 dir. (Europe Economics, 2011)

Bu çalışanların istihdamının %10 unu tek başına Dublin'deki Uluslararası Finans Servis Sektörü sağlar. Finans sektöründe çalışan bu kişilerden 10. 121' i 58 uluslararası bankada çalışmaktadır. (Accenture, 2010)

Lüksemburg bankalarında çalışan 26. 218 kişiden 19. 442'si Lüksemburglu değildir. Yani çalışanların yaklaşık % 75'i farklı ülke vatandaşlarından oluşmaktadır. (Europe Economics, 2011)

Yukarıda sunulan verilerden anlaşıldığı üzere bir finans merkezi sadece o ülkedeki hane halkına iş olanağı sağlamaz, aynı zamanda diğer ülke vatandaşlarına da uluslararası iş olanakları sağlar. İstanbul' un finans merkezi olmasıyla birlikte finans

sektörüne 150. 000 kişi istihdam katkısı olması beklenmektedir. Bu da öncelikle Türkiye'ye devamında diğer ülkedeki kişilere iş olanağı sağlayacaktır.

Aşağıdaki tabloda örnek teşkil etmesi için Avrupa'daki finans merkezlerinde finans sektöründe çalışan sayıları verilmiştir.

Tablo 3 Avrupa Finans Merkezlerinde Çalışan Sayıları

Finans Merkezi	Finans Sektöründe Çalışan Sayısı
Amsterdam	54. 500
Dublin	19. 954
Frankfurt	75. 900
Londra	352. 000
Lüksemburg	47. 714
Paris	270. 500

Kaynak: Europe Economics, 2011

Türkiye'nin durumunu incelediğimizde ise, finans sektörü aktiflerinin %76' sını oluşturan bankacılık sektöründe çalışan sayısı 194. 619 dur.

Finansal gelişmişliğin ekonomik büyümeye olan katkısı bir çok çalışmada incelenmiştir. Akademik çalışmalar finansal gelişmişliğin ekonomik büyümeye olan pozitif etkisini vurgulamaktadır. (Choong, Limb, 2009), (Abu-Bader, , Aamer,Abu-Qarn, 2008) , (Rufael, 2009) finansal gelişmişlik ile ekonomik büyümenin birbirini tamamlayıcı olduğunu gösteren son yıllarda yapılmış makalelere örnek olarak gösterilebilir.

Gelişmiş ekonomilerde finansal hizmetler sektörü ekonomiye % 8 ile % 10 arasında katkı yapmaktadırlar. Gelişmekte olan ekonomilerde ise bu katkı % 2 ile % 4 arasındadır. Uluslararası finans merkezleri de finansal hizmetler sektörüne katkı yapacaktır, bu katkı da GSYH' yı etkileyecektir. Bundan dolayı hükümetler uluslararası finans merkezinin ülke ekonomisine büyük oranda katkı yapacağını onaylamaktadırlar. UFM'leri teşvik etmek amacıyla devlet özel sektör ortaklıkları yapısı artacaktır. Bu da özel sektördeki firmalara fırsat sağlayacaktır. Özel sektör kuruluşları bu ortaklık

yapılarını fırsat olarak değerlendirmektedir. Özel sermaye yatırımcıları uluslararası finans merkezindeki yatırımlara yönelecektir. Bu da ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Uluslararası finans merkezi oluştuğunda nitelikleriyle prestijli olmaktadır. Bu da iş dünyasına yüksek oranda katkı yapmaktadır. (Vince, 2008)

Özetle söylemek gerekirse, bir finans merkezinin temelde ülkeye katkısı istihdam yönünde ve finansal gelişmişliğe katkısından dolayı ekonomik gelişmişlik yönünde olmaktadır.

Yeni finansal mimaride finans merkezleri, finans sektörleri ya da finans kuruluşları yeniliklere ayak uyduramassa sahip olduğu karşılaştırmalı üstünlüğü kaybetmektedirler. Bu birimlerin buldukları konumu kaybetmemeleri için piyasada oluşan talepleri karşılaması ve yeni koşullara uyum sağlaması gerekmektedir. (McGahey, Malloy, Kazanas, Michael, Jacobs, 1990).

Bulduğu konumu kaybetmeye en iyi örneklerden biri Tayland' dır. Tayland 1990 yılında uluslararası finans merkezi olma amacıyla çalışmaya başlamıştır. 1990 yılından itibaren özellikle de 1993 yılından itibaren ülkeye yoğun bir sermaye girişi yaşanmıştır. Fakat 1997 yılında ülkeden yoğun bir sermaye çıkışı yaşanmıştır. Bu da ülkeyi krize sürüklemiştir. (Budak, 2006)

Tayland'dan sermaye çıkışının yaşanmasının sebebi Tayland' ın ulusal para birimi Baht'ı dalgalanmaya bırakmasıyla Baht'ın aşırı değer kaybıdır. Bu değer kaybını engellemek amacıyla merkez bankası piyasaya dolar satmıştır. Ancak bu dolarlar sıcak para unsuru haline geldiğinden daha güvenli olarak görülen Amerika ve Avrupa piyasasına aktarılmıştır. (Karagül, Masca, 2008)

Bir şehir finans merkezi olduğunda yatırımcıların dikkatini çekmektedir ve dolayısıyla o şehire olan yerli ve yabancı yatırım miktarında artış yaşanmaktadır. Yerli ve yabancı yatırımcılar , ve finans kuruluşları bu şehirlerde yatırım yapıp temsilcilikler açmaktadırlar. Finans kuruluşlarının yatırımlarıyla birlikte finans sektörünün yan sektörleri olan muhasebe, bilgi işlem gibi sektörler de ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla finans merkezine yan sektörler de yatırım yapmaya başlamaktadır. Böylece, artan ekonomik aktiviteler ile finansal merkezler ekonomik büyümeyi tetiklemektedir

(Budak, 2006). Tekel piyasasının engellenmesiyle birlikte de ülkenin genelinde ekonomik aktivite artmakta ve ekonomik büyüme gerçekleşmektedir.

Aşağıdaki tabloda Avrupa Birliği' ndeki seçilmiş bazı ülkelerin finansal gelişmişliğin artışından elde edilen büyüme miktarları verilmiştir.

Tablo 4 2000-2008 yılları arasında Finansal Gelişmişliğin Artışından Elde Edilen Büyüme Miktarı (%)

Ülke	Büyüme Miktarı (%)
Almanya	0.26
Yunanistan	1
İspanya	2.1
Fransa	0.49
İtalya	0.66
Lüksemburg	3.2
Hollanda	1.5
Polonya	0.4
Portekiz	1.3
Birleşik Krallık	1.3

Kaynak: The Value of Europe's International Financial Centres to the EU Economy Report

1.5 Kümeleme Analizi

Kümeleme analizi çok değişkenli bir analiz türüdür. Kümeleme analizi araştırmaya konu birey veya nesnelerin sınıflandırılmasını sağlar. Nesneleri sınıflandırırken aralarındaki benzerlikler itibariyle bir araya getirir. Bu sayede bir araya gelen nesneler birbirlerine maksimum benzerlik gösterirken, kümeler arası benzerlik minimum olur. Yani, küme içinde homojenlik kümeler arası ise heterojenlik maksimum düzeydedir. Kümeleme analizi birçok alanda kullanılmaktadır. Pazar bölümlenmesi, alıcı davranışlarını anlama, yeni ürün fırsatlarını tanımlama, test pazarlarının seçimi, örgütsel Pazar bölümlenmesi, hayat tarzlarının belirlenmesi bunlardan birkaçıdır. (Nakip , 2006: 423- 478) Örneğin,

tüketiciler aynı ürün karşısında farklı beklentilere sahip olabilir. Bir bilgisayardan bir grup tüketici teknik özellik beklerken başka bir tüketici tasarım bekliyor olabilir. Tüketicileri beklentileri açısından değerlendirip, kümeleme analizi uygulayıp, analiz sonuçlarına göre spesifik müşteri grubuna spesifik kampanya uygulanabilir.

Kümeleme analizi aynı zamanda iktisat, finans, biyoloji, ekoloji gibi bilimlerde de sıklıkla kullanılmaktadır. Genişleme sürecindeki Avrupa Birliği çalışmasında Avrupa Birliği' ne tam üye yirmi beş ülke ve aday üç ülkenin beş ekonomik performans değişkeni çerçevesinde nasıl kümelene gösterebildikleri araştırılmıştır. (Yılmaz, Kaya, 2005: 361-376).

OECD ülkelerinin eğitim göstergelerinin kümeleme analizi ve çok boyutlu ölçekleme analizi ile değerlendirilmesi yapılmıştır (Akın, Eren, 2012: 175).

Analiz sonucuna göre analiz sonucunda ele alınan diğer ülke gruplarından oldukça uzak bir Türkiye olduğu görülmüştür. Yine bir başka çalışmada (Çakmak, Uzgoren, Keçek, 2005)

1990 ve 2000 yıllarına ilişkin kültür istatistikleri kullanılarak illeri kültürel yapılarına göre her iki dönem için ayrı ayrı kümelendirmiştir ve son 10 yıl içerisinde illerin kültürel yapılarında meydana gelen değişimi belirlemiştir. (Erkekoğlu,2007: 28-50)

Türkiye'nin Romanya, Bulgaristan ve yirmi bes AB ülkesi karşısında görece gelişme düzeyini kümeleme analizi ile birlikte incelemiştir. Çalışmada Türkiye'nin Litvanya, Letonya, Polonya, Bulgaristan ve Romanya ile aynı kümede yer aldığı belirtilmiştir.

Kümeleme analizi, kümelerin sayısına veya küme yapılarına ilişkin herhangi bir varsayımda bulunmaz (Johnson,Wichern, 1992).

Diğer çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemlerinde önemli bir yer tutan normallik varsayımı, bu analizde prensipte kalmaktadır (Tatlidil, 1996).

(Bennion,1987), (Day, Fox, Huszagh, 1988), (Doyle, Gidengil,1977) kümeleme analizi yapmadan önce faktör analizi yaparken (Arabie, Hubert, 1994) kesinlikle faktör analizi yapılmaması gerektiğini vurgulamıştır. Eğer yapılırsa çift kümeleme analizi yapılmış olacağını ve kümeleme analizinin yapıyı açıklama sansı varken birbirine zıt bir filtreden geçirme gereği duyulmayacağını ifade etmektedir. Buna dayanarak bundan sonraki yapılacak çalışmalarda kümeleme analizinden önce faktör analizinin yapılmaması gerektiğini belirtmektedir.

1.5.1 Kümeleme Analizinin Aşamaları

Kümeleme analizinin uygulama aşamaları aşağıdaki gibidir.

- a) Değişkenlerin seçilmesi ve veri matrisinin belirlenmesi
- b) Birimlerin birbirleri ile olan benzerliklerini ya da farklılıklarını gösteren uygun benzerlik ölçüsünün belirlenmesi ve böylece benzerlik matrisinin oluşturulması
- c) Uygun Kümeleme Tekniğinin Belirlenmesi ve birimlerin uygun sayıda kümeye ayrılması
- d) Oluşturulan bu kümelerin yorumlanması, kümelerin yapılarının kurulan hipotezlerle test edilmesi ve gerekli analitik yöntemlerin uygulanması. (Özdamar K. , 1999)

1.5.2 Kümeleme Yöntemleri

Kümeleme yöntemleri hiyerarşik kümeleme ve hiyerarşik olmayan kümeleme şeklinde ikiye ayrılır.

1.5.2.1 Hiyerarşik Kümeleme Yöntemi

Hiyerarşik kümeleme metodu, veri setinin birimlerinin birbirlerine olan uzaklık değerlerini kullanarak, veri setindeki birimlerin hiyerarşik ayrıştırmasını yapar. Bu yöntemde verilerin kaç kümeye ayrılacağı önceden belirlenebilir ya da yöntem kendisi karar verebilir. Hiyerarşik ayrıştırma sırasında, dendrogram kullanılır. Dendrogramın yapısının oluşturulmasına göre hiyerarşik kümeleme yöntemi ikiye ayrılır. Bu yöntemler, yağmacı hiyerarşik kümeleme yöntemleri ile bölücü kümeleme yöntemleridir. Hiyerarşik yapı oluşturulurken dendrogramın kökünden birimlere doğru iniliyor ise bu yöntem bölücü hiyerarşik kümeleme yöntemi adı verilir. Bu durumun tersinde ise, yani kümeleme işlemi yapılırken her bir birim ayrı bir küme olarak düşünülüp ana küme elde ediliyorsa bu yöntem agglomerative hiyerarşik kümeleme yöntemi adı verilir. Uygulamalarda en çok grup agglomerative kümeleme yöntemi uygulanmaktadır. Bu yöntem içerisinde de en çok tek bağlantı, tam

bağlantı, ortalama bağlantı ve grup ortalama(merkezi yöntem) ve Ward yöntemi kullanılmaktadır.

1.5.2.1.1 Tek Bağlantı Tekniği

Tek bağlantı tekniği birbirine en yakın mesafedeki nesnelere birleştirme esasına dayanır. Sonrasında birbirine yakın başka iki gözlemi bulup birleştirerek ya yeni bir küme oluşturur ya da mevcut kümeye ekler. Böylece kümeler belirlenmiş olur.

1.5.2.1.2 Tam Bağlantı Tekniği

Tek bağlantı tekniği ile çok benzeşmektedir. Tek bağlantı tekniğinden farkı en uzak iki gözlemden başlamasıdır.

1.5.2.1.3 Ortalama Bağlantı Tekniği

Bu yöntem de tek bağlantı ve tam bağlantı tekniğine benzemektedir. Kümeleme yapılırken bir küme içindeki birim ile diğer küme içindeki birimler arasındaki ortalama uzaklıklar kullanılır.

1.5.2.1.4 Ward Tekniği

Ward tekniğinde bir kümenin ortasına düşen gözlemin aynı kümenin içinde bulunan gözlemlerden ortalama uzaklığı baz alınır. Toplam sapma karelerinden yararlanır. Yönteme başlanırken her bir nesne bir kümedir. Her stepte iki alt küme bir sonraki seviyeyi oluşturmak için birleştirilir. Ward yöntemi aykırı noktalara duyarlı bir yöntemdir (Everitt, Landau, Leese, 2001).

1.5.2.2K- Ortalamalar Yöntemi

K ortalamalar yöntemi hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemi ile özleşmiştir. Bazı durumlarda küme sayısı önceden bellidir ve araştırıcı bu küme sayısına göre çözümler üretmek durumundadır. Küme sayısı konusunda ön bilgi varsa veya araştırıcı anlamlı olacak küme sayısına karar vermiş ise bu durumda, çok uzun zaman alan hiyerarsik yöntemler yerine hiyerarsik olmayan yöntemler kullanılmaktadır (Anderberg , 1973: 553–555). Hiyerarşik olmayan metotlar daha büyük veri setlerine kolaylıkla uygulanabilir.

Hiyerarşik olmayan yöntemde ilk olarak başlangıç küme merkezleri rasgele seçilir. Her bir yeni gözlem en yakın ortalamalı kümeye eklenir. Birimlerin, belirlenen kümelerin merkezlerine olan uzaklıklarına göre yeni küme merkezleri oluşturulur. Bu işlemler birbirilerinden farklı, kendi içlerinde homojen, birbirileri arasında benzerlik bulunmayan k adet küme oluşturuluncaya kadar sürdürülür. Amaç kendi arasında uzaklığı minimum gruplar arası uzaklığı maksimum olan nesnelere biraraya getirmek ve K adet küme oluşturmaktır.

1.6 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı finans merkezlerinin ve finans merkezi olabilecek potansiyel şehirlerin birbirlerine göre durumlarını saptamak, potansiyellerini incelemek ve İstanbul'un bu şehirler arasındaki pozisyonunu belirlemektir. Çalışmada, 36 şehir incelenmiştir.

2 FİNANS MERKEZİ OLABİLMEK İÇİN GEREKLİ UNSURLAR

Finans merkezi olmak isteyen ve bu konuda çalışmalar yapan ülkelerin öncelikle ekonomik istikrar sağlamaları ve bu ekonomik istikrarı korumaları şarttır. Yapılan literatür çalışması sonucunda finans merkezlerinin rekabet unsurlarını belirleyen bir başka deyişle uluslararası finans merkezi olmalarını sağlayan unsurlar belirlenmiştir.

- Güçlü Ekonomi ve Güçlü Finans Sektörü
- Canlı iç piyasa
- Nitelikli İş gücü
- Yetkin bir düzenleyici ve Hukuk Sistemi
- Kültür ve Dil Zenginliği
- Politik İstikrar
- Stratejik Coğrafi Konum
- Fiziksel Altyapı
- Yaşam Kalitesi
- İş Yapma Maliyeti

2.1 Güçlü Ekonomi ve Güçlü Finans Sektörü

Güçlü ekonomi bir şehrin uluslararası şehir olarak konumlandırılması için vazgeçilmez koşullardandır. Aslında bu konu kendi içerisinde bir paradokstur. Yatırımcıların bir şehirde yatırım yapabilmesi için o şehrin ekonomisi güçlü olmalıdır ve yatırımcıların yatırım yapması da şehri güçlü yapacaktır.

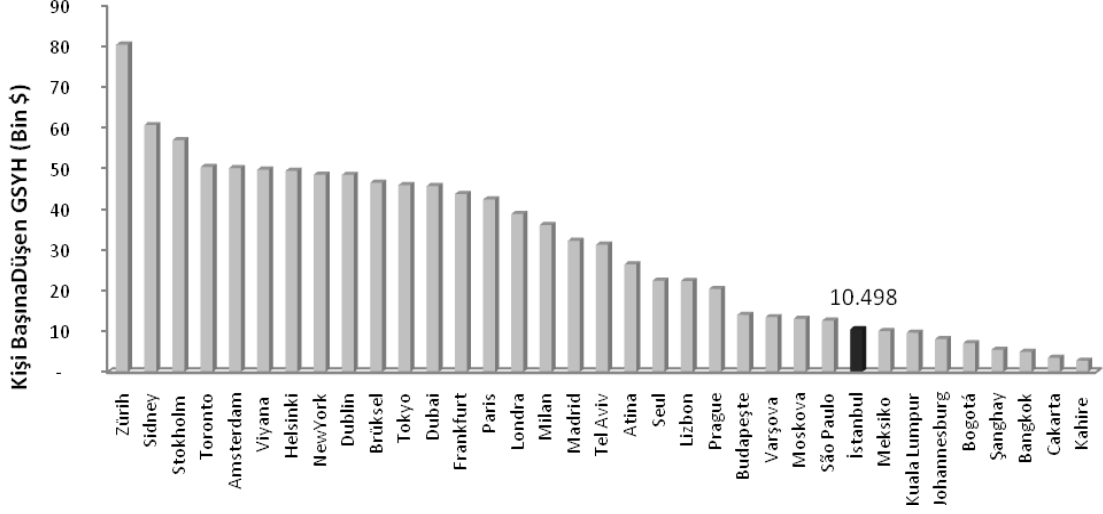
(Sassen, 2001) global şehirlerin üretici ve finansal hizmetlerin bulunduğu merkez olarak tanımlamıştır. Burada kastedilen yoğun olarak bulunmadır. Doğal olarak ekonomisi

güçlü olmayan ülkelerde üretici ve finans hizmetlerinin bulunması mümkün değildir. Firmalar o şehirlerde bulunsa bile sürdürülebilir olmaları mümkün değildir. Çünkü ancak güçlü ekonomiler krizlere karşı dayanıklıdırlar.

Türkiye son yıllarda güçlü ve büyüyen bir ekonomiye sahip olmuştur. İktisadi verilerin yanı sıra 4 Mart 2013' de Bloomberg' de yayınlanan haber de bunu desteklemektedir. IMF Türkiye Direktörü Mark Lewis Türkiye' nin IMF 'e olan borcunun Mayıs ayı itibariyle biteceğinin açıklanmasının ardından, Türkiye'nin makroekonomik temellerinin sağlam olduğunu, son yıllarda Türkiye'nin ekonomik büyüme performansının yanısıra finansal esnekliğinin de iyi bir performans gösterdiğini belirtmiştir. Aynı zamanda, Türkiye' de dalgalı ekonomiyi stabil hale getirmek, sürdürülebilir yükselen ekonomiyi sağlamak ve tasarruf ve yatırımları arttırarak rekabeti güçlendirmek gerektiğini vurgulamıştır. (Bloomberg, 2013)

Bir ülkenin ekonomisinin güçlü olduğunun göstergelerinden biri kişi başına düşen GSYH' dir. Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait kişi başına düşen 2012 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış GSYH verileri bulunmaktadır. Kişi başına düşen en yüksek GSYH İsviçre, Avustralya ve İsveç' tedir. En düşük Kişi başına düşen en yüksek GSYH' ya sahip ülkeler ise Mısır, Endonezya ve Tayland' dır. İstanbul 10. 488 bin \$ kişi başına düşen GSYH ile 36 şehir arasında 27. sırada yer almaktadır. Şu anda rakiplerinin arasında oldukça geri sıralardadır. Türkiye' nin büyüyen bir ekonomiye sahip olması gerekmektedir. Böylece rakipleri ile arasında oluşan büyük farkı kapatabilecektir. Türk ekonomisi 2013 yılı ikinci çeyrekte beklentileri aşarak 4. 4 büyümüştür. Bu büyüme 2011 yılının son çeyreğinden bu yana en hızlı büyümedir. Türkiye bu şekilde devam ederek büyüme ivmesini bozmayarak devam eder ise güçlü bir ekonomiye sahip olacaktır. Böylece yatırımcılara daha yüksek güven sağlayan Türkiye İstanbul' un finans merkezi olmasında büyük katkı sağlayacaktır.

Grafik 1 Kişi Başına Düşen GSYH (Bin \$)

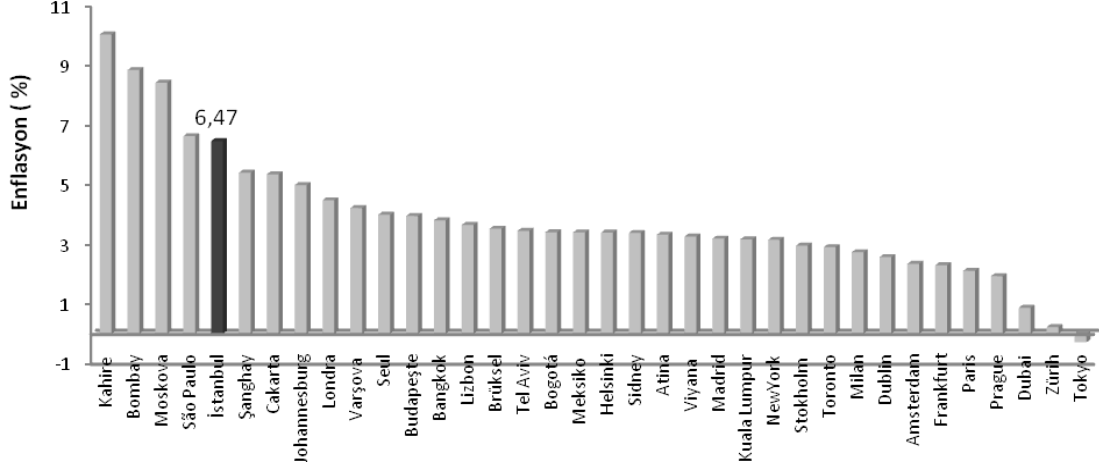

Stabil bir ekonominin önemli göstergelerinden biri de stabil enflasyondur. Yatırımcılar finans merkezlerine yatırım yaparken ülkelerin ekonomik durumunu da göze alarak yatırım yapmaktadırlar. Dolayısıyla volatil ve yüksek enflasyona sahip bir finans merkezi olmak pek mümkün olmamaktadır. 2. Dünya Savaşından bu yana ilk kez 2010 yılında yıllık enflasyon İngiltere' den daha düşük yaşanmıştır. (Sabah, 2013)

Merkez Bankası Başkan yardımcısı enflasyon beklentilerinin stabil olduğunu açıklamıştır. Türkiye' nin koalisjonsuz döneme geçmesiyle birlikte de hem politik hem de ekonomik istikrar sağlanmış bulunmaktadır. Enflasyonun düşük ve stabil olması büyümenin istikrarlı olarak devam etmesi ekonomik istikrarı sağlayacaktır.

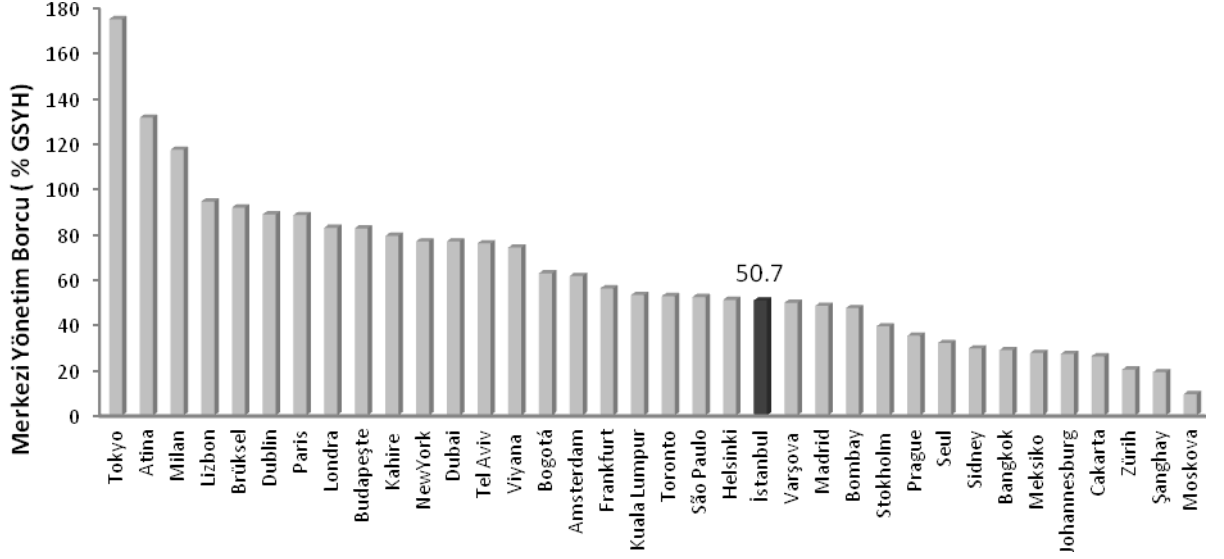
Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait kişi başına düşen 2011 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış enflasyon verileri bulunmaktadır. En yüksek enflasyona sahip ülkeler Mısır, Hindistan ve Rusya' dır. En düşük enflasyona sahip ülkeler ise Japonya, İsviçre ve Birleşik Arap Emirlikleri' dir. Tüm olumlu gelişmelere rağmen Türkiye yine de rakiplerinin arasında en yüksek enflasyona sahip 5. ülke olarak yerini korumaktadır.

Grafik 2 Enflasyon

Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2010 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış Merkezi Yönetim Borcu verileri bulunmaktadır. En yüksek merkezi yönetim borcuna sahip ülkeler Japonya, Yunanistan ve İtalya' dır. En düşük merkezi yönetim borcuna sahip ülkeler ise Rusya, İsviçre ve Çin' dir. Japonya, Yunanistan ve İtalya' dır. Türkiye rakiplerinin arasında en düşük merkezi yönetim dış borcuna sahip 15. ülkedir. Rakiplerine oranla iyi konumda bulunmaktadır. Analizdeki tüm ülkelere ait toplam kamu borç stoğu bulunamadığı için Merkezi Yönetim Borcu analize dahil edilmiştir. Türkiye' nin IMF' ye olan borcu Mayıs (2013) ayında sona ermiştir. Ancak 2002 'de 130 milyar dolar olan dış borcu 2012 sonu itibariyle 337 milyar doları bulmuştur. (Kızılot, 2013) Türkiye' nin güçlü ekonomiye sahip olabilmesi için dış borç sorununu çözmesi gerekmektedir. Böylece yatırımcının güvenini sağlayarak İstanbul Finans Merkezi anlamında da reputasyonunu güçlendirecektir.

Grafik 3 Merkezi Yönetim Borcu (% GSYH)

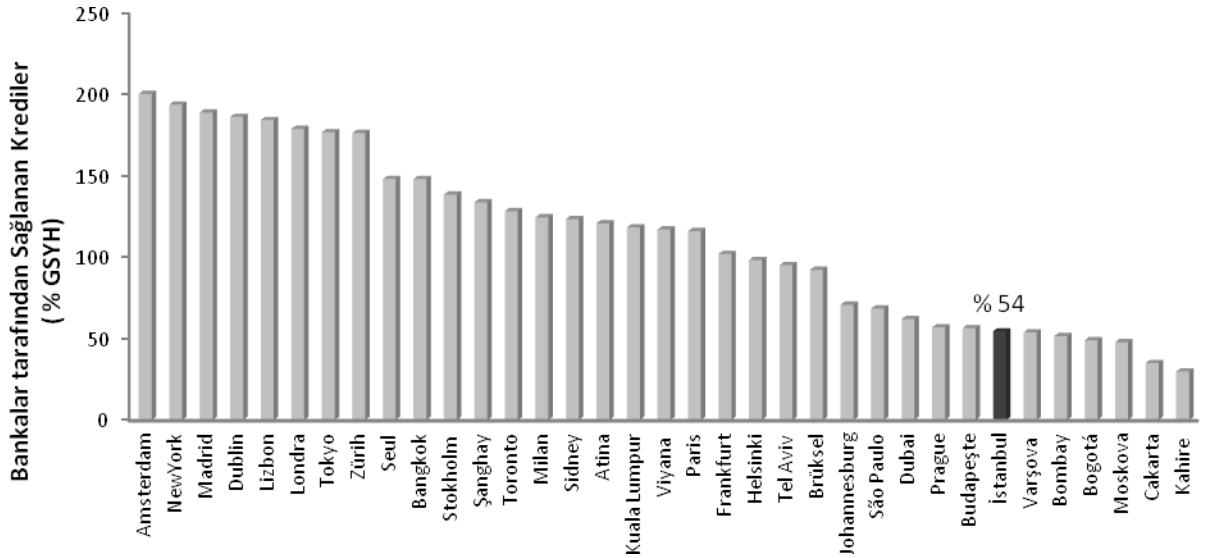
Bir finans merkezini cazip kılan önemli etmenlerden biri finansal ürün ve hizmet çeşitliliğidir. Ayrıca ürünlerin sunulduğu koşullar da cazip olmalıdır. Bu nedenle mevcut ürün ve hizmetlerdeki aksaklıkların giderilmesi ve yeni ürün ve hizmet gelişimi amaçlanmıştır. Amaç İstanbul' u sadece ürün çeşitliliğiyle değil aynı zamanda ürün kalitesiyle de cazip bir merkez haline getirmektir. Şeffaf olmaktan kaynaklı problemleri son yıllarda çokça yaşamaktayız bu yüzden yatırımcılar şeffaf bir ortamda bilgilendirilecektir. Türkiye' de de bulunmasına rağmen rekabet avantajı sağlayamamış olan ürünler bulunmaktadır. Hem bu ürünler daha rekabet edebilir hale getirilecek hem de yeni ürünler sunulacaktır. Örneğin faizsiz ürünler sunulacaktır. Tüm finans sektör temsilcilerinin ürün çeşitliliklerini artırması sağlanacaktır. Örneğin karbon salımı borsaları oluşturulacaktır. Vergi anlamında da yenilikler yapılacaktır. Vergi oranları düşürülerek vergi avantajı sağlanacaktır. Şirketlere vergi avantajı sunularak halka açık olmaları için teşvik edilecektir. (DPT, 2009)

Gelişmiş finans merkezleri reasürans, saklama veya menkul kıymetleştirme gibi belirli ürün segmentlerine odaklanmayı seçebilirler. (Vince, 2008)

İstanbul' un finans merkezine dönüşebilmesi için Türkiye' nin finansal derinlik anlamında rekabet edebilir düzeyde olması gerekmektedir. Finansal derinlik göstergeleri finansal piyasaların ve kurumların çeşitliliği ve finansal araçların çeşitliliği ile ölçülebilir. Finansal derinleşmeyle birlikte ekonomik büyümenin de artacağı bir çok çalışma tarafından desteklenmektedir. Ürün çeşitliliği ve Finansal derinleşmeyle ilgili olarak finansal aktiflerin GSMH içindeki payı, M2 para arzınının GSMH içindeki payı, bankalar tarafından sağlanan kredilerin GSYH içindeki payı, piyasa kapitalizasyonunun GSYH içindeki payı gibi göstergeler kullanılmaktadır. Çalışmada tüm ülkeler için bulunabildiği için piyasa kapitalizasyonunun GSYH içindeki payı ve bankalar tarafından özel sektöre sağlanan kredilerin GSYH içindeki payı verileri kullanılmıştır.

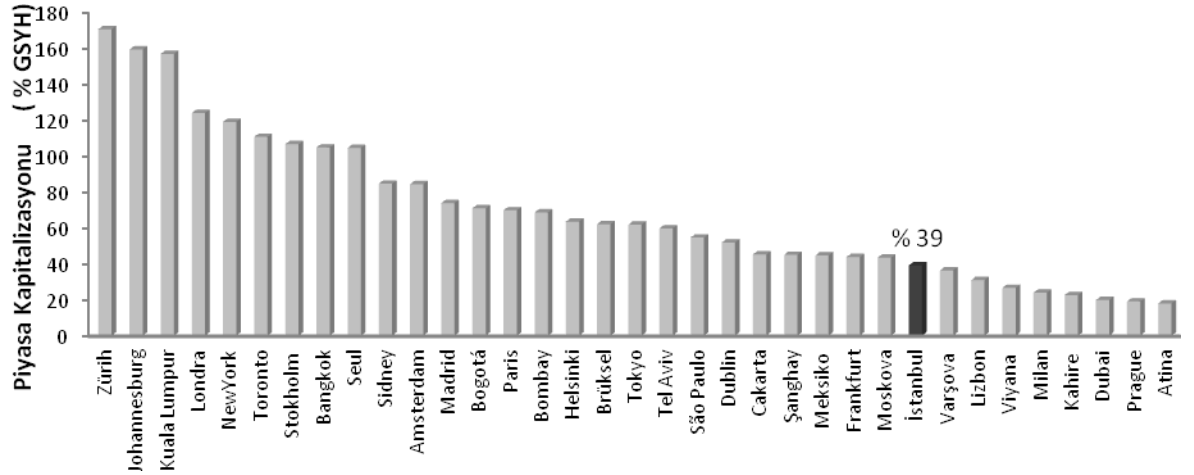
Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2012 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış Bankalar Tarafından özel sektöre sağlanan krediler verileri bulunmaktadır. Bu anlam en gelişmiş ülkeler Hollanda, Amerika ve İtalya'dır. En az gelişmiş ülkeler ise Mısır, Endonezya ve Rusya' dır. Türkiye' nin finansal derinlik anlamında diğer merkezlerin bulunduğu ülkelerden oldukça geride olduğu görülmektedir. Türkiye rakipleri arasında 29. sıradadır.

Grafik 4 Bankalar Tarafından Özel Sektöre Sağlanan Krediler (% GSYH)

Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2012 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış piyasa kapitalizasyonu verileri bulunmaktadır. Hisseleri borsada işlem gören şirketlerin hisselerinin piyasa değeri ile hisse adedinin çarpımıyla bulunan değer piyasa kapitalizasyon değeridir. Bu anlamda en gelişmiş ülkeler İsviçre, Güney Afrika ve Malezyadır. En az gelişmiş ülkeler ise Yunanistan, Çin ve Arap Emirlikleri' dir. Türkiye' nin finansal derinlik anlamında diğer merkezlerin bulunduğu ülkelerden oldukça geride olduğu görülmektedir. Türkiye rakipleri arasında 27. sıradadır.

Grafik 5 Piyasa Kapitalizasyonu

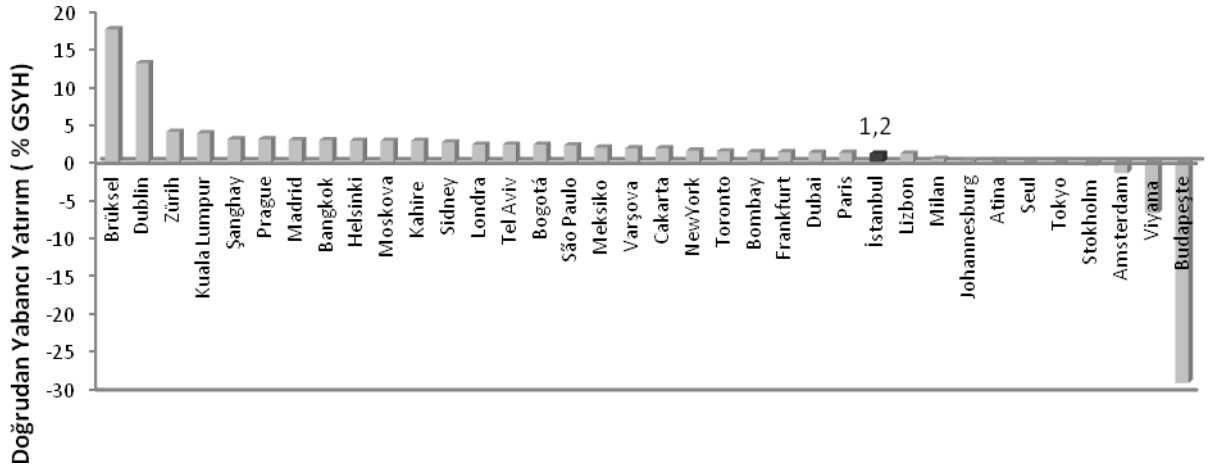
2.2 Canlı İç Piyasa

Finans merkezleri temelde ekonomiye hizmet eder. İç ekonomisi dinamik olan ülkelerde büyük şirketler kurulacak ve sürekliliği sağlanacaktır. Bu büyük şirketlere hizmet etmek isteyen finans kurumları olacaktır. Dolayısıyla canlı iç ekonomi finans kurumlarını çekecektir.

Ekonomik faaliyetlerin tam rekabet şartları içinde yapıldığı serbest piyasa ekonomisi olan ülkelerde uluslararası finans merkezi kurulabilir. Uluslararası finans merkezinin bulunduğu ülkeye kesinlikle yabancı sermaye girişi serbest olmalıdır. Doğrudan yatırımlar teşvik edilmelidir.

Doğrudan yatırım; yatırımcının yerleşik olduğu ekonomi dışındaki bir ekonomide yaptığı uzun vadeli yatırımı gösterir. Yatırımcı kuruluşun sermayesinde % 10'dan (dahil) fazla paya sahip olmalı veya yönetiminde söz sahibi olmalıdır. Doğrudan yatırım kalemi, yabancı sermaye yatırımının yapıldığı ülke ve yabancı sermayeyi getiren ülke ayrımında, Sermaye, Kârın Sermayeye Katılımı, Diğer Sermaye olarak sınıflandırılmaktadır. Sermaye, doğrudan yatırımcının ana merkezinin bulunduğu ekonomi dışındaki ekonomilerde yeni bir şirket kurulması, mevcut şirketlere iştirak edilmesi için getirdiği sermayeyi, kârın Sermayeye Katılımı doğrudan yatırımlardan elde edilen kârların dağıtılmaksızın sermayeye ilave edilmesini, diğer Sermaye ana şirket ile yatırım yapılan şirket arasındaki borçlanmadan doğan yatırımları ifade etmektedir. Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2010 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış doğrudan yabancı yatırım (% GSYH) verileri bulunmaktadır. En çok DYY sağlayan ülkeler Belçika, İrlanda ve İsviçre' dir. En az DYY sağlayan ülkeler ise Macaristan, Avusturya ve Hollanda' dır. Türkiye rakipleri arasında 26. sıradadır.

Grafik 6 Doğrudan Yabancı Yatırım (% GSYH)

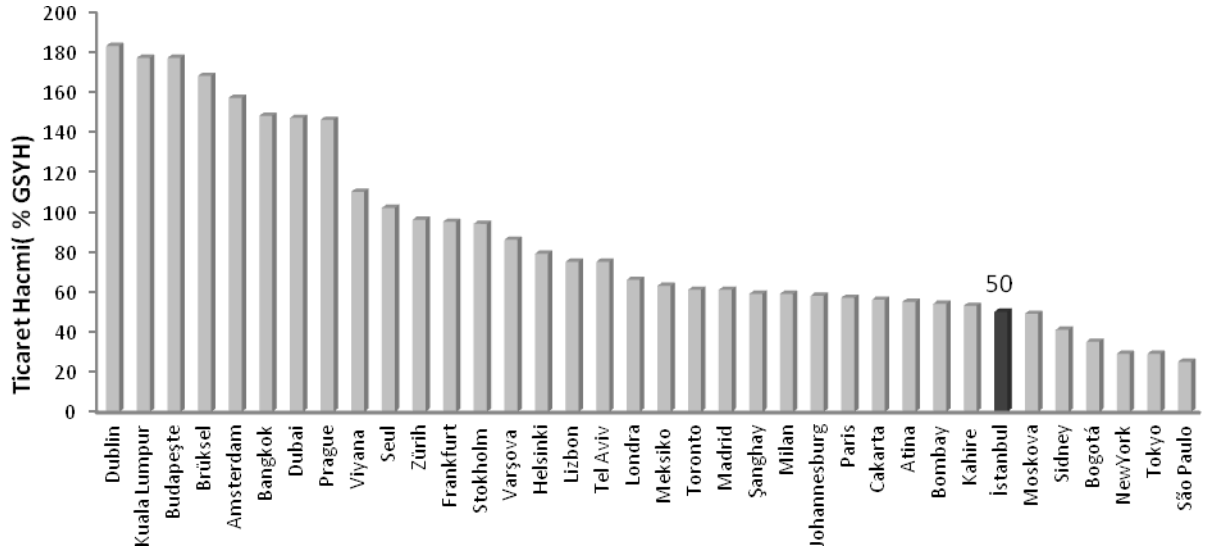

Finans merkezinin bulunacağı ülkede büyük ve gelişen yerli şirketler olmalıdır. Bu yerli şirketler risk yönetimi yapabilen, ortaklarına karşı sorumlu ve hesap verebilen, global

yönetim ilkelerini benimseyen bir yapıda olmalıdır. Ülkede derin, likit ve uzun vadeli yatırım yapılabilen bir sermaye piyasası olmalıdır. Aynı zamanda bu canlı piyasada şirketlere gerekli hizmetleri sağlayabilecek, yaygın bir müşteri portföyünü yönetebilecek alt yapıya sahip, belli bir ölçeğin üzerinde ve yeterli sayıda yerli finansal kurumlar bulunmalıdır. (Barton, 2004)

Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2010 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış ticaret hacmi (% GSYH) verileri bulunmaktadır. Ticaret hacmi ithalat ve ihracattaki mal ve hizmetin gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payı olarak hesaplanmıştır. En çok ticaret hacmine sahip olan ülkeler İrlanda, Malezya ve Macaristan' dır. En az ticaret hacmine sahip olan ülkeler ise Brezilya, Japonya ve Amerika' dır. Türkiye rakipleri arasında 30. sıradadır.

Grafik 7 Ticaret Hacmi (%GSYH)

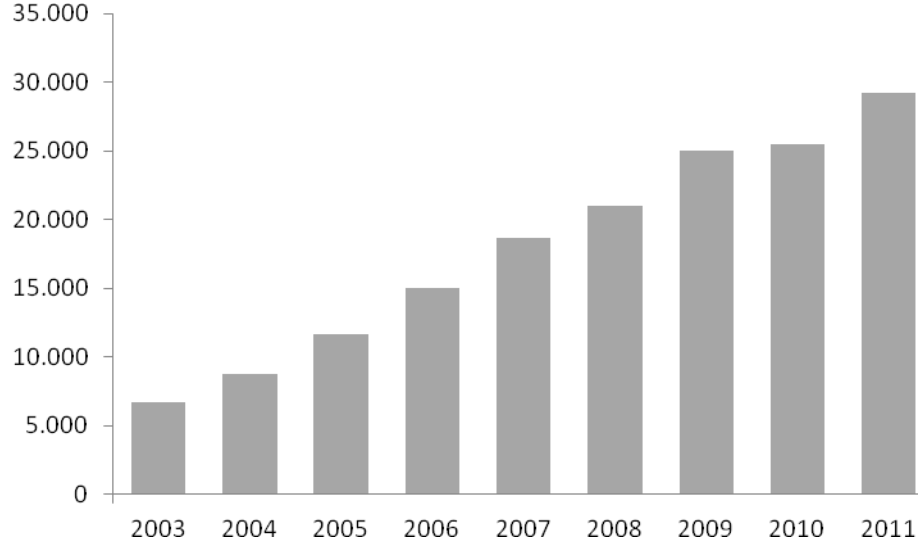

Eğer İstanbul öncelikle bölgesel daha sonra uluslararası bir finans merkez olacaksa yerli şirketlerin yanısıra yabancı sermayeli şirketlerin de sayısı oldukça fazla olmalıdır.

Aşağıdaki grafikte İstanbul Türkiye' ye 2003- 2011 yıllarına ait Ekonomi Bakanlığında alınmış yabancı sermayeli şirket sayısı verileri bulunmaktadır. Grafikte de görüleceği üzere 2003 yılından bu yana yabancı sermayeli şirket sayısında oldukça büyük artış sağlanmıştır. 2011 yılındaki yabancı sermayeli şirket sayısı 29. 200 Türkiye, A. T.

Kearney Doğrudan Yabancı Yatırımlar Güven Endeksi'ne göre, 2012 yılında doğrudan yabancı yatırım (DYY) için en cazip ülkeler listesinde 13. sırada yer almaktadır.

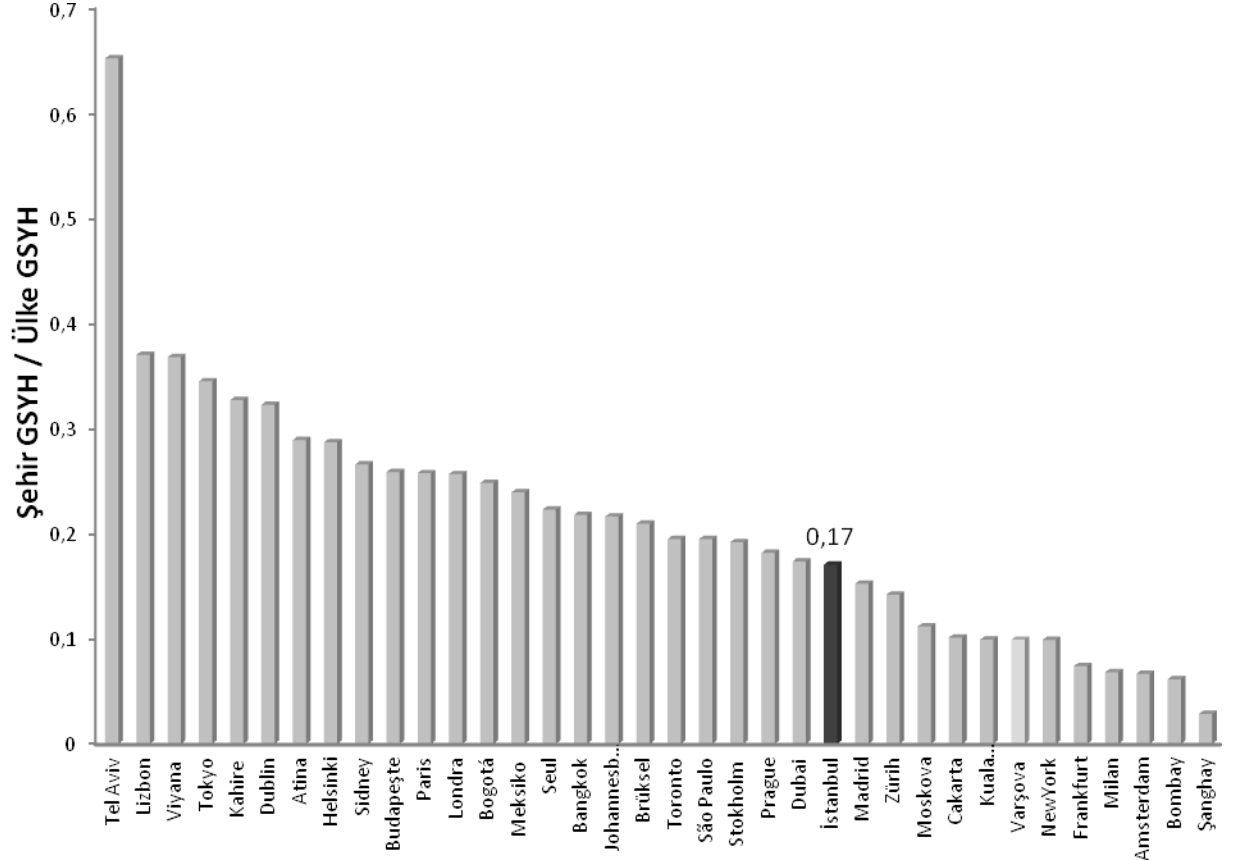
Grafik 8 Türkiye' deki Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı

Kaynak: A.T Kearney

Bir şehrin finans merkezi olabilmesi için ülkedeki GSYH' dan maksimum pay alabilen şehirlerden olması gerekmektedir. Bu yüzden analiz edilecek finans merkezleri ve finans merkezi aday şehirler için Şehir GSYH / Ülke GSYH göstergesi hesaplanmıştır. İstanbul' un Türkiye GSYH' sından aldığı pay % 17' dir. Tel Aviv, Lizbon ve Viyana' da bu oran oldukça yüksektir. Şanghay, Bombay ve Amsterdam'da ise oldukça düşüktür. Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait Şehir GSYH / Ülke GSYH verileri bulunmaktadır. Şehirler için GSYH' da PWC (2008) raporu kaynak olarak kullanılmıştır. Sadece Dubai için gazete, Kuala Lumpur için ise wikipedia sitesi kaynak olarak kullanılmıştır. Şehirlerin bulunduğu ülkelere ait GSYH verileri için 2008 yılı dünya bankası verileri kaynak olarak kullanılmıştır.

Grafik 9 Finans Merkezi GSYH / Bulunduğu Ülke GSYH

2.3 Nitelikli İşgücü

Bir şehrin uluslararası finans merkezi olmasında nitelikli insan kaynağının bulunması önemli bir unsurdur. Nitelikli iş gücünün varlığı finans kurumlarının yatırım kararlarını etkilemektedir. Bu sayede şirketler daha kolay yatırım kararı vermektedirler. Aslında bu ilişki birbirini tetiklemektedir. Finans merkezi olan şehre de nitelikli iş gücü akımı başlamaktadır. Bu akım hem yurtiçinden hem de yurtdışından olmaktadır. (Budak, 2006)

Finans merkezi olan şehirde iyi İngilizce konuşabilen, nitelikli bir iş gücü havuzu olmalıdır. (Mckinsey, 2004) Cushman & Wakefield, Healey & Baker şirketi Avrupa'da yerleşik ve çeşitli alanlarda faaliyet gösteren 501 uluslararası şirketin üst düzey yöneticileri ile çalışma yapmıştır. Çalışmanın amacı hangi şehirlerin tercih edildiğini belirlemektir. Bu şehirlerin seçiminde ortaya çıkan sebepler önem sırasına göre

listelenmiştir. Pazarlara ve müşterilere yakınlık faktöründen hemen sonra nitelikli iş gücünün varlığı gelmektedir. Bulunan iş gücünün maliyeti ise beşinci sıradadır.

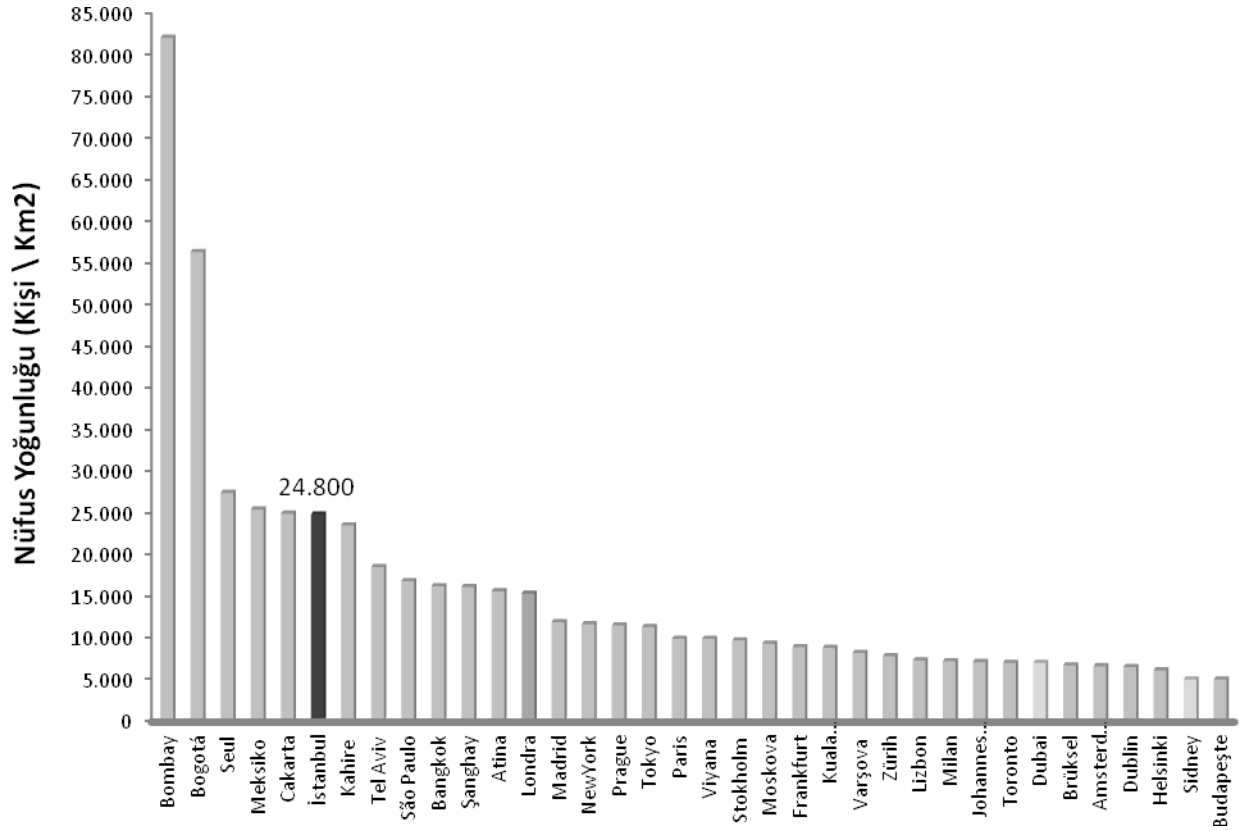
The Corporation of London (Londra' da Mil Kareden sorumlu yerel otorite) iki çalışma yapmıştır. Çalışmada öncelikle, bir finans merkezinin rekabetçiliğini etkileyen faktörler belirlenmiştir. Nitelikli iş gücünün bulunabilirliği, her iki çalışmada da en üst sırada çıkmıştır. Çalışmada görüşülen katılımcılardan biri maliyetlerine rağmen Londra' daki çalışanlara yüksek maaş ödemeye gönüllü olduklarını belirtmiş ve bu yetenekli çalışanlarıyla rekabet üstünlüğü sağlandığını vurgulamıştır. Çalışmada Londra'daki iş gücünün çok gelişmiş olduğu vurgulanmaktadır. Katılımcılardan biri Yunanistan piyasası ile kantitatif bir analiz yapacak bir analiste ihtiyaç duysa Atina yerine Londra' dan bir analistle çalışacaklarını belirtmiştir. Aslında bu durum yetenekli insan kaynağının mesafeleri nasıl ortadan kaldırdığını bir kez daha göstermektedir.

İnsan kaynağının geliştirilmesiyle ilgili olarak Türkiye çalışabilecek kişi açısından problem yaşanacağı düşünülmemektedir. Türkiye' de genç nüfus oranı yüksektir. Ancak çalışacak kişilerin donanımsal olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Bu yüzden üniversitelerle sektör arasında iş birliğini güçlendirecek çalışmalar yapılması gerekmektedir. Potansiyel finans sektörü çalışanları için verimli olabilecek ve mesleki verimliliği arttıracak programlar geliştirilmelidir. Bu yüzden finans alanında insan kaynakları ve eğitim politikaları belirlenecek ve gözden geçirilecektir. Finans sektörü çalışanlarına yönelik yurt içi ve yurt dışında eğitim, kurs ve seminer olanağının sağlanması için fon temin edilecektir. Finans konusunda temel eğitimi olan ve finans sektöründe iş arayanlara, İŞKUR tarafından meslek edindirme eğitimleri verilecektir. Yabancı çalışanların oturma izni almaları kolaylaştırılacaktır. Öte yandan, İstanbul yüksek lisans ve doktora için merkez haline getirilecektir. Bu şekilde Türkiye' de okumuş ancak yurt dışında finans piyasalarında çalışan kişilerin de ülkemize gelmesi sağlanacak, böylece nitelikli iş gücü için katkı yapılması sağlanacaktır. (DPT,2009) Uluslararası finans merkezleri rekabet avantajı doğurabilmek amacıyla nitelikli çalışanları çekmek için uygun ortam oluşturmayı tercih edebilirler.

Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlere ait 2013 yılına ait Demograpia World kaynağından alınmış Nüfus Yoğunluğu (Kişi Sayısı / Km²) verileri bulunmaktadır.

İstanbul en yoğun nüfusa sahip 6. şehirdir. Bunun önemli bir avantaj olduğunu düşünmekteyim. Çünkü iş gücü anlamında ileride gelişmiş bir finans merkezi olduğunda problem yaşanmayacaktır. Ancak yüksek nüfus yoğunluğu altyapısal olarak daha fazla yatırım yapılmasına neden olmaktadır. En yüksek nüfus yoğunluğuna sahip şehirler Bombay, Bogota ve Seul' dur. En düşük nüfus yoğunluğuna sahip şehirler ise Helsinki, Sidney ve Budapeşte' dir.

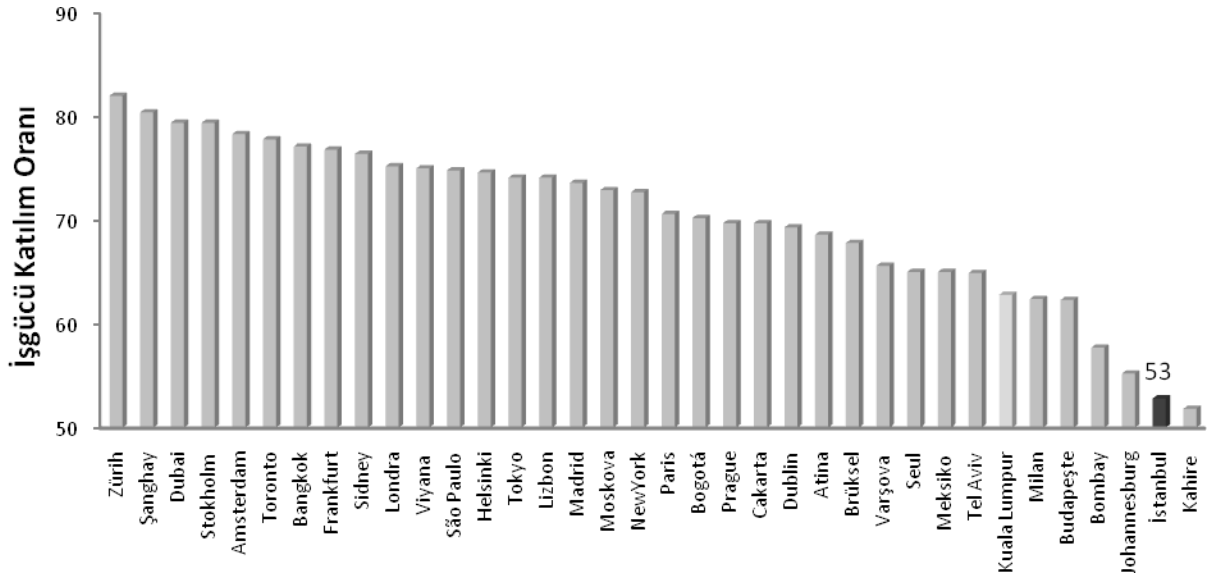
Grafik 10 Nüfus Yoğunluğu (Kişi /Km2)

Çalışmada nitelikli iş gücünün katılımı ile ilgili ölçüm sağlanmak istenmiştir. Bu sebeple yüksek okul eğitimine sahip kişilerin iş gücüne katılım oranları araştırılmıştır. Ancak her ülke için veri sağlanamadığından, iş gücü verisi kaynak olarak kullanılmıştır.

Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2010 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış iş gücü katılım oranı (%) verileri bulunmaktadır. İşgücüne katılım oranı 15- 64 yaş arasındaki ekonomik olarak aktif olanların payıdır. Türkiye iş gücüne katılımda Mısır' dan sonra sonuncu sıradadır. İsviçre, Çin ve Birleşik Arap Emirlikleri' nde bu oran oldukça yüksektir.

Grafik 11 İşgücüne Katılım Oranı

2.4 Yetkin bir düzenleyici ve Hukuk Sistemi

Yabancı yatırımcıların ülkemizde yatırım yapabilmesi için yasal altyapının uluslararası standartlara uygun olması gerekmektedir. Örneğin Türkiye' de yargı sisteminin işleyişi düzeltilmeli ve hızlandırılmalıdır. (Oztangut,2007) Esnek yasal düzenlemelerin olması finans merkezini güvenilir hale getirecektir. Çünkü yasalar zamanla değişmektedir. Bu yasaları değiştiren hükümettir. Hükümetin piyasanın şartlarını göz önünde bulundurarak, sektörle uyum içerisinde düzenleme yapması faydalı olacaktır. Hükümetin sorunlara yaklaşımı etkin ve hızlı olmalıdır.

Düzenlemeler piyasa oyuncularının güvenini kazanmalıdır. Adil ve disiplin altına alınmış bir piyasa ortamı sağlanmalıdır. Düzenleyici bağımsız olmalı ve uluslararası standartlara uyum sağlanmalıdır. (Vince, 2008)

Yetkin bir düzenleyicinin olması finansal istikrar açısından da önemlidir. Bu düzenlemenin iki yolu vardır. Birinci yol düzenlemeyi yapıp sektörün kurallara uymasını sağlamaktır. Diğer yol ise sektörle birlikte aksiyon almaktır. ABD ilk yolu seçerken İngiltere ikinci yolu seçmektedir. Frankfurt ve Paris de düzenleyicilerin tutumu açısından pek olumlu algılanmamaktadır. (Yeandle, Mainelli, Berendt, 2005, 21)

Leung ve Yim (2009) Şanghay' ın 2020 yılında uluslararası finans merkezi olabilmesi için vergi, kredi , düzenleme ve hukuk konusunda uyumlu bir sistemin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir.

Londra, New York ve Tokyo gibi Uluslararası Finans Merkezleri uluslararası finans servisinin tam olarak sağlandığı yerlerdir. Ödeme sistemleri gelişmiştir ve fon kaynaklarının ve kullanıldıkları alanlarının çeşitli olduğu derin ve likit pazara sahip büyük bir ekonomi tarafından desteklenirler. Ayrıca yasal ve düzenleyici çerçevesi de temsilcilik ilişkilerinin bütünlüğünü sağlamak ve denetim fonksiyonunu gerçekleştirmek için gereklidir. (IMF, 2000)

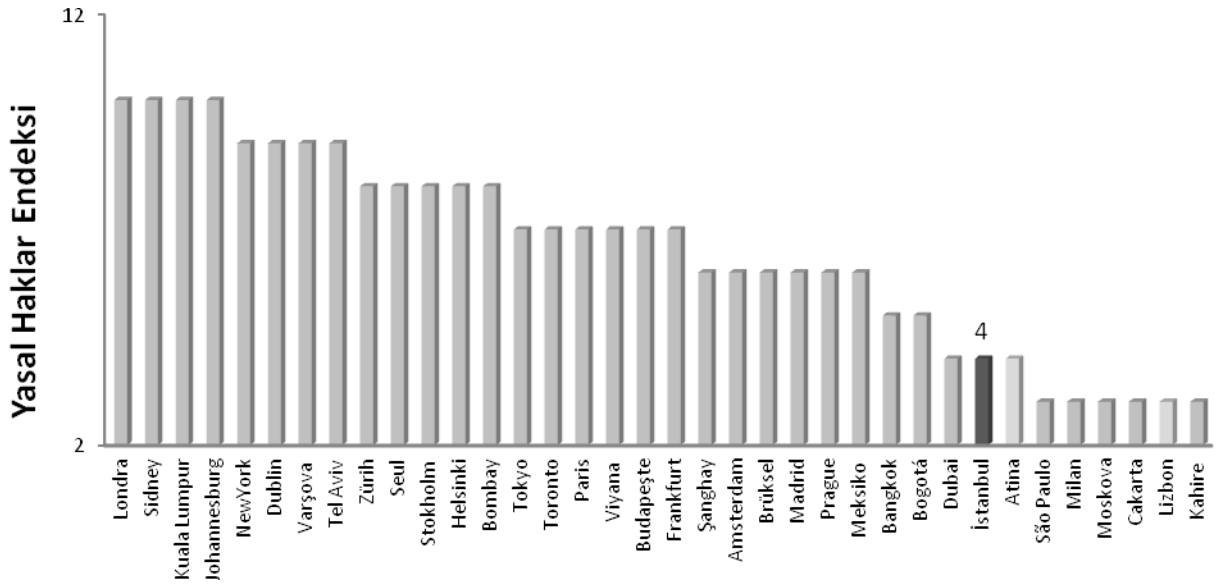
İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında İstanbul' un uluslararası bir finans merkezi olması için; uluslararası standartlarda işleyen bir hukuk altyapısının oluşturulmasına, vergi sisteminin basitleştirilmesine ve etkinleştirilmesine, düzenleyici ve denetleyici çerçevenin geliştirilmesine, orta ve uzun vadede, düzenleyici ve denetleyici otoritelerin kurumsal yapılanmasına ve borsaların piyasa dinamiklerine cevap verebilecek esneklikte hukuki statüye kavuşturmalarına ilişkin gerekli önlemlerin alınmasına yönelik plan hazırlanmıştır. Ayrıca finans alanında uyuşmazlıkların kaldırılması amacıyla yargı sisteminde yenilikler ve mevcut mahkemelerden birinin finans alanında uzmanlaşması planlanmıştır. TBMM Genel Kurulunda bulunan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ile TBMM ihtisas komisyonları gündeminde bulunan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı; Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı; Ticari Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı; Devlet Sırrı Kanunu Tasarısı;

Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanun Tasarısı; Tebligat Kanunu ile Adli Sicil Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Çek Kanunu Tasarısının kanunlaşma süreçlerinin hızlandırılması yönünde girişimlerde bulunulacaktır. (DPT,2009) Hatta Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanun Tasarısı kanuna dönüştürülmüş bu sayede finans sektörünün derinleşmesi ve büyümesi amaçlanmıştır.

Çalışmada finans merkezlerinin karşılaştırılabilir bir şekilde hukuk sisteminin incelenmesi için yasal haklar endeksi kullanılmıştır. Yasal haklar endeksi dünya bankası tarafından oluşturulmuştur, teminat ve icra-iflas kanunlarını irdeleyerek, alacaklıların haklarının ne derecede korunduğunu ölçmektedir. Endekste değerler 0 ile 10 arasında yer almaktadır. Yüksek skora sahip ülkedeki yasalar kredi erişimini genişletmek için tasarlanmış olarak değerlendirilmektedir.

Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2012 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış Yasal Haklar Endeksi(0-10) verileri bulunmaktadır. Türkiye' nin endeks değeri 4' tür. Bu oldukça düşük bir skordur. Türkiye'den daha düşük skora sahip sadece 6 ülke bulunmaktadır.

Grafik 12 Yasal Haklar Endeksi

2.5 Kültür ve Dil Zenginliği

Bir şehrin uluslararası finans merkezi olabilmesi için kültürel çeşitliliğinin bulunması gerekmektedir. Çünkü bu şehirde farklı kültürlerden kişiler istihdam edilecek ve bu kişilerin bu şehirde uygun şartlarda yaşaması sağlanacaktır. Hem kültürel hem sportif aktivitelerin rahatlıkla yapılması uluslararası finans merkezini tamamlayıcı unsurlardandır. İstanbul kültürel çeşitliliği çok fazla olan bir şehirdir. Tarihten bu yana farklı imparatorlara ev sahipliği yapmış, İpek yolu gibi önemli ticaret ve aynı zamanda kültür yolunun da bir temsilcisidir. İstanbul' da son yıllarda kültür ve sanat aktivitelerinin arttığı aşikardır. Bu da yabancıların finans merkezinde yaşamasına katkı sağlayacaktır.

Niteliği yüksek olan kişiler için çekici bir merkez hale getirmek için finans merkezindeki yaşam tarzı da önem arz etmektedir. Örneğin kültür, gece hayatı şehir enerjisi yaşam tarzının göstergelerindedir. (Vince, 2008).

İstanbul'un avantajlı olduğu noktalardan biri kültürel ve tarihsel birikiminin fazla olmasıdır. Bu mirasın gelecekte hem İstanbul' a hem de ülkemize finans merkezi olma konusunda katkı sağlayacaktır. Ancak İstanbul bazı kültürel ve sportif aktivitelere tam olarak katkı sağlamamaktadır. Örneğin; Olimpiyat oyunları kanunumuz bulunmaktadır. Ancak sadece kanun ve düzenleme ile olimpiyatları gerçekleştirmek mümkün değildir. Gerekli altyapının da her spor dalı için sağlanması gerekmektedir. (Coşkun, 2011)

İstanbul kültür merkezi olması açısından Türkiye için önemli bir şehirdir. İstanbul' da çok fazla kültürel ve sportif aktivite yapılmaktadır. Dünyaca ünlü bir çok konser, tiyatro, bale gibi sanatsal etkinlikler düzenlenmektedir. Ancak bu sayıların artırılması gerekmektedir. İstanbul' da yaklaşık 60 tane müze varken , örneğin Londra' da 200 adet müze bulunmaktadır.

4 lider finans merkezi olan Londra, New York, Frankfurt ve Paris' in rekabet durumunu analiz etmek için yapılan anket çalışmasında 14 faktör arasından kültür ve dil zenginliği 12. Sıradadır. Londra ilk sıradadır. (Yeandle, Mainelli,Berendt, 2005)

İstanbul ile karşılaştırmalı ülke profillerine bakacak olursak, Londra'da 200 müze, tiyatro sahnesi ve ünlü sanat galerileri bulunmaktadır. Aynı şekilde Moskova da zengin bir

kültüre sahiptir ve 8 adet Dünya Kültür Mirası'na ev sahipliği yapar. Bunlardan bazıları Solovetsky Adaları, Vladimir ve Suzdal'ın Beyaz Anıtları, Bakire Komi Ormanı ve Kizhi Pogost'dur. İsrail de yine bir çok eğlence merkezine ve kültürel kuruma sahiptir. Ayrıca etnik çeşitliliği de oldukça fazladır. Madrid yine aynı şekilde kültürel mirasa sahip olan önemli şehirlerdendir. 37 adet sit alanı bulundurmaktadır. (Deloitte, 2009)

2.6 Politik İstikrar

Politik istikrar neredeyse tüm finans merkezi çalışmalarında ortak olarak belirtilen unsurdur. Politik istikrarın bulunmadığı bir ülkede herhangi bir ticari aktivite veya fon alışverişinin güvenli bir şekilde yapılması mümkün değildir. Yatırımcılar politik istikrarda olmayan ülkelere güven duymazlar. Bu da hem doğrudan yatırımları hem de portföy yatırımlarını etkileyecektir. Barton (2004) 15 global şirketin üst düzey yöneticileriyle bir anket çalışması yapmıştır ve anketlerde politik istikrarın rasyonel bir yasal altyapı ve canlı bir iç piyasa ile birlikte birinci derecede önemli olduğu görülmektedir. Politik istikrarı sağlamış bir ülkede hükümet ve iş alemi arasında uyumlu bir ilişki, bağımsız merkez bankası ve istikrarlı, şeffaf ve güvenilir politik kurumlar olması gerektiği raporda belirtilmiştir. Örneğin, Jin (1996), Singapur' un Asya kıtasında lider finans merkezlerinden biri olduğunu ve ASEAN (Güneydoğu Asya Ekonomileri Birliği) ülkeleri için de önemli rol üstlendiğini vurgulamıştır. Bangkok, Tai Pei ve Labuan' ın da kıyı bankacılığında pay almak istediğini ancak Singapur' un politik istikrarı, gelişmiş altyapısı, stratejik pozisyonu ve nitelikli iş gücü sayesinde liderliği bırakmayacağını belirtmiştir. Nitekim de 1996 yılından bu yana bir değişiklik olmamıştır.

Ülkelerin kredi reytingi politik istikrarının göstergesidir. Aşağıdaki tabloda araştırmaya dahil edilen şehirlerin bulunduğu ülkelerin kredi notları verilmiştir. AAA ile BBB- arası yatırım yapılabilir ülkeleri, BB+ ile B- arası yükümlülüklerini yerine getirememe ihtimali (default risk) yüksek olan ülkeleri, CCC ile C arası ise yüksek risk içeren ülkeleri nitelendirmektedir. . Derecelendirme kuruluşlarına göre, Türkiye' nin politik istikrarı tam olarak sağlanamamıştır. İstanbul' un finans merkezi olabilmesi için politik ve ekonomik istikrarı sağlamış bir ülke gereklidir. Vince (2008) her ne kadar derecelendirme kuruluşlarının objektif ölçümleri olsa da doğru reklam çalışmaları ile bankacılar ve

yatırımcıların yetersiz bilgilerinden faydalanılarak ilgi odağı olunabileceğini düşünmektedir

Tablo 5 Merkezlerin Bulunduğu Ükelere Ait Kredi Notları

Şehir	Bulunduğu Ülke	Kredi Notu	Şehir	Bulunduğu Ülke	Kredi Notu
Londra	Birleşik Krallık	AAA	Moskova	Rusya Federasyonu	BBB
New York	A. B. D	AAA	Kuala Lumpur	Malezya	A-
Zürih	İsviçre	AAA	Milano	İtalya	A-
Stokholm	İsveç	AAA	Varşova	Polonya	A-
Paris	Fransa	AAA	Dublin	İrlanda	BBB+
Amsterdam	Hollanda	AAA	Johannesburg	Güney Afrika Cumhuriyeti	BBB+
Viyana	Avusturya	AAA	São Paulo	Brezilya	BBB
Helsinki	Finlandiya	AAA	Madrid	İspanya	BBB
Frankfurt	Almanya	AAA	Meksiko	Meksika	BBB
Sidney	Avustralya	AAA	Bangkok	Tayland	BBB
Toronto	Kanada	AAA	Bogotá	Kolombiya	BBB-
Brüksel	Belçika	AA	Cakarta	Endonezya	BBB-
Dubai	Birleşik Arap Emirlikleri	AA	Bombay	Hindistan	BBB-
Seul	Kore	A+	İstanbul	Türkiye	BB+
Prag	Çek Cumhuriyeti	A+	Lizbon	Portekiz	BB+
Tokyo	Japonya	A+	Budapeşte	Macaristan	BB+
Şanghai	Çin	A+	Kahire	Mısır	B+
Tel Aviv	İsrail	A	Atina	Yunanistan	CCC

Kaynak: Fitch Kredi Derecelendirme Kuruluşu

2.7 Stratejik Coğrafi Konum

Bir çok bilim adamı teknolojiadaki inovatif gelişmelerden dolayı dünyada uzaklıkların öneminin olmadığı düşünmektedir. Castells (1989) sermaye dolaşımının artık uzaklıklar dolayısı ile engellenmeyeceğini , gelişmiş teknoloji ile, elektronik para ile uzaklıkların öneminin yitirdiğini düşünmektedir. O'Brien (1992) uzaklığın iş hayatı için öneminin kalmamasını "Coğrafyanın Sonu" kavramı ile belirtmiştir. Cairncross (1997) "Uzaklığın Ölümü" olarak ifade etmiştir. Öte yandan, coğrafi yakınlığın işletmeler için önemli olduğunu vurgulayan çalışmalar da bulunmaktadır (Zhao, Zhang, Wang,2004). Krugman (1991) yığılma ekonomilerinin ve uzmanlaşmanın getirileri arttırdığını savunmuştur ve bir çok çalışma da bunu desteklemektedir. Örneğin, Sassen (1995) ve Short ve Kim (1999) uluslararası kuruluşların genel merkezlerinin dünya şehirlerinde olma eğilimi gösterdiğini bulmuşlardır. Coğrafi konum bu yüzden finans merkezleri için önemli bir kriterdir. Özellikle bölgesel finans merkezlerinde diğer şehirlere oranla daha ulaşılabilir konumda olan şehirler işlem maliyetleri açısından avantaj sağlayacaktır (Zhe; Lu, 2011).

Barton (2004) bir şehrin finans merkezi olabilmesi için önemli pazar ve piyasalara yakın ve doğal afetlerden uzak olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak çalışmada özellikler ikiye ayrılmıştır coğrafi konum ikincil öneme sahip başlıklardandır. İstanbul bu kriterden dolayı avantajlı konumdadır. Örneğin Moskova her zaman körfezden uzak olacaktır. (Vince, 2008)

Deloitte (2009), Rusya gibi İstanbul' un rakibi olan bir ülkenin diğer pazarlara uzak olması sebebiyle ciddi sıkıntılar yaşadığını belirtmektedir. Coğrafi konum ve pazarlara yakınlık değiştirilemeyecek bir kriter olduğu için İstanbul' un bu avantajlı konumunu iyi değerlendirmesi gerekmektedir.

2.8 Fiziksel Altyapı

Bir ulusal ya da uluslararası finans merkezinin oluşmasının sebeplerini inceleyen çalışmalarda öne çıkan önemli faktörlerden biri de altyapıdır. (Zhao, Zhang,Wang ,

2004) Çin' deki ulusal finans merkezinin gelişmesini sağlayan faktörleri uluslar arası kuruluşların bölgesel genel merkezlerinde anket çalışması yaparak incelemiş ve faktörler arasında fiziksel altyapının olduğunu belirlemiştir. Çalışmada, altyapı faktörü olarak elverişli iletişim ve ulaşım altyapısının göreceli olarak daha önemsiz olan faktörler arasından bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Finans sektörü yapısı itibariyle iyi eğitim almış kişilerin istihdam edildiği bir sektördür. Dolayısıyla bu kişilerin yaşamdan beklentileri kalite anlayışları daha yüksek olacaktır. Uluslar arası bir finans merkezinde çalışacak olan kişiler için bu merkezin cazip olması gerekmektedir. Altyapı da bunu sağlayacak olan faktörlerdendir. Altyapı sadece çalışanlar için değil yatırımcılar için de önemli bir unsurdur. İyi bir altyapı yatırımcıları çeker, rekabeti arttırır, ekonomik büyüme ve iş olanağı sağlar. Hatta altyapı o kadar önemlidir ki güçlü bir altyapının bulunmaması durumunda ülke ekonomisinin gelişme potansiyeline zarar verir. Güçlü bir altyapının sağlanması için modern ofis alanları, güçlü telekomünikasyon hizmeti, etkin bir ulaşım sistemi ve istikrarlı ve güvenilir güç üretiminin sağlanması gerekmektedir. (SIA, Securities Industry Association, ty)

Fiziksel altyapının iyileştirilmesi amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı eylem planında İstanbul'da ulaşım imkanlarının artırılacağı belirtilmiş ve belirli bir bölgeye odaklanılmayacağı vurgulanmıştır. Projelerle birlikte 5 yıl içerisinde hem şehirci ulaşımı hem de havaalanı şehir merkezi ulaşımı kolaylaşacaktır. Teknolojik altyapının güçlendirilmesi ile ilgili olarak elektronik haberleşmenin hızlı, güvenilir, kesintisiz ve düşük maliyetli olması sağlanacaktır. Bilgi teknolojileri geliştirilerek finans sektörüyle bütünleşik bir halde çalışması sağlanacaktır. Bu şekilde operasyon giderlerinin de azaltılması sağlanacaktır. (DPT, 2009)

2.9 Yaşam Kalitesi

Finans merkezlerinin karşılaştırmalı analizinin yapıldığı bir çok çalışmada ekonomik ve finansal faktörler dikkate alınıp analiz edilmiştir. Yaşam kalitesi de bir finans merkezinin oluşturulmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli unsurlardandır.

(McKinsey, 2004) danışmanlık şirketinin yaptığı çalışmada finans şirketlerinin üst düzey yöneticilerine anket uygulanmış ve iyi yaşam kalitesi imkanlarının ikinci derecede önemli faktörler arasında olduğu belirtilmiştir. Çalışmaya göre finans merkezinde yabancılar için uygun eğitim veren kaliteli okullar bulunmalıdır. Aynı zamanda yabancılara açık bir kültür ve çeşitli kültürel faaliyetlerin gerçekleştirileceği alanlar bulunmalıdır. Uygun maliyetli yaşanabilir konutlar bulunmalı ve yaşam maliyetleri de bölgedeki diğer merkezlerle rekabet edebilir düzeyde olmalıdır.

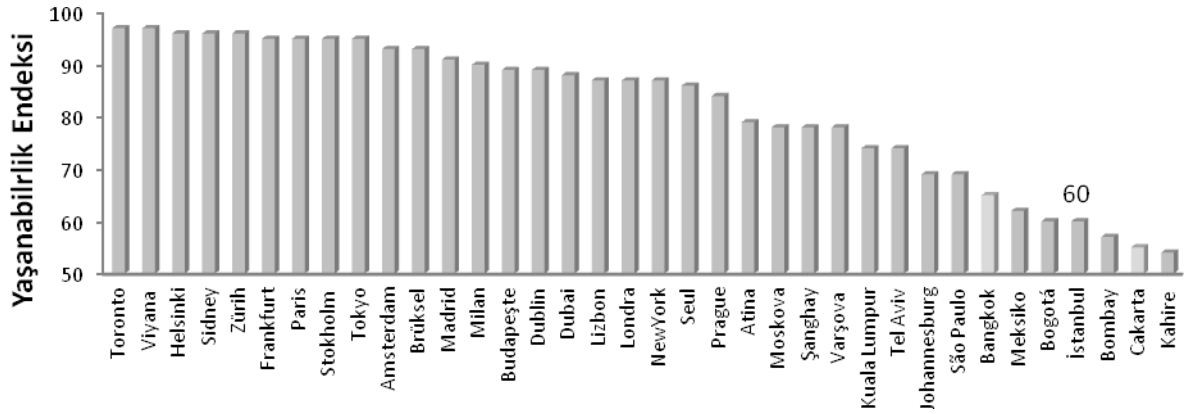
Finans Merkezi olabilmek için sadece finans merkezi olacak bölge için inşaat yatırımı yapmak yeterli değildir. Bunun yanında diğer olanakların da sağlanması gerekmektedir. Örneğin kentteki toplumsal yaşam dengeli olmalı ve güçlü bir hukuk sistemi ile merkezde çalışan kişiler için hem yaşamsal hem de mesleki ihtiyaçları sağlanmalıdır. (Yılmaz, 2010: 144- 163) Eğer bir finans merkezi oluşturulmak isteniyorsa en başta çalışan kişiler için güvenli bir kent olmalıdır. Bu finans merkezinde çalışan veya yatırım yapma amacıyla kente gelen kişiler tüm yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilmelidirler. Örneğin kişi başına düşen sağlık harcamaları, hasta başına düşen hekim sayısı ve yatak sayısı gibi sağlık indikatörlerinin gelişmiş olmalıdır. Aynı zamanda sağlanan bu yaşam kalitesinin sürdürülebilir olması gerekmektedir. Finans merkezi ünvanı kaygan ve kolay kaybedilebilir bir ünvanıdır. Dolayısıyla yatırımcıların ve çalışanların beklentilerini her konuda karşılamak gerekmektedir.

Aslında önemli olan nokta finans merkezlerinin rekabet gücünü arttıran unsurları biraraya getirmek faydalanmak ve finans merkezlerini etkileyen gücü oluşturmaktır. Bu rekabet unsurlarının bir tanesi de yaşam kalitesidir. (Kern, 2010)

Çalışmada şehirlerin yaşanabilirliğini karşılaştırmalı olarak ölçmek zor olacağı için Economist Intelligence Unit tarafından 2012 yılında hazırlanmış olan ve şehirlerin yaşanabilirliğini ölçen endeks kullanılmıştır. Endeks değerleri 1 ile 100 arasında

değişmektedir. Endeks istikrar, sağlık, Kültür ve Çevre, Eğitim ve Altyapı kategorileri kullanılarak hesaplanmıştır. Endeks anket çalışması ile oluşturulmuştur. 140 şehir için yapılmıştır. İstikrar endeksi, küçük suçlar, şiddetli suçlar, terör tehdidi, askeri çatışma sivil çatışma değerleri kullanılarak hesaplanmıştır. Sağlık endeksi, özel sağlığa erişim ve kalitesi, devlet sağlığına erişim ve kalitesi, ülkeler arası ilaç erişimi kullanılarak hesaplanmıştır. Ayrıca dünya bankası tarafından hazırlanan sağlık değişkenleri ele alınmıştır. Kültür ve çevre endeksi, nem ve sıcaklık değerleri, yolcular için iklim koşulları, yolsuzluk, sosyal baskı veya din baskısı, sansür seviyesi, spor ve kültürel faaliyetlere erişim, yeme ve içme değişkenleri baz alınarak hesaplanmıştır. Eğitim endeksi, özel eğitime erişim ve kalite ve devlet eğitimi göstergeleri baz alınarak hesaplanmıştır. Altyapı endeksi, yol kalitesi, toplu ulaşım kalitesi, uluslararası bağlantıların kalitesi, konutların kalitesi, enerji sağlanabilirliği, suyun sağlanabilirliği, telekomünikasyon hizmeti baz alınarak hesaplanmıştır. Aşağıda çalışmada analiz edilen şehirlere ait endeks değerleri verilmiştir. İstanbul en kötü 4. sıradadır. En kötü sıradaki şehirler Bombay, Cakarta ve Kahire' dir. En yaşanabilir şehirler ise Toronto, Viyana ve Helsinki' dir.

Grafik 13 Yaşanabilirlik Endeksi

2.10 İş Yapma Maliyeti ve Kolaylığı

Finans merkezleri için iş yapma maliyeti önemli bir faktördür. İstanbul finans merkezi projesi kapsamında da Vergi anlamında yenilikler yapmak vergi oranları düşürülerek

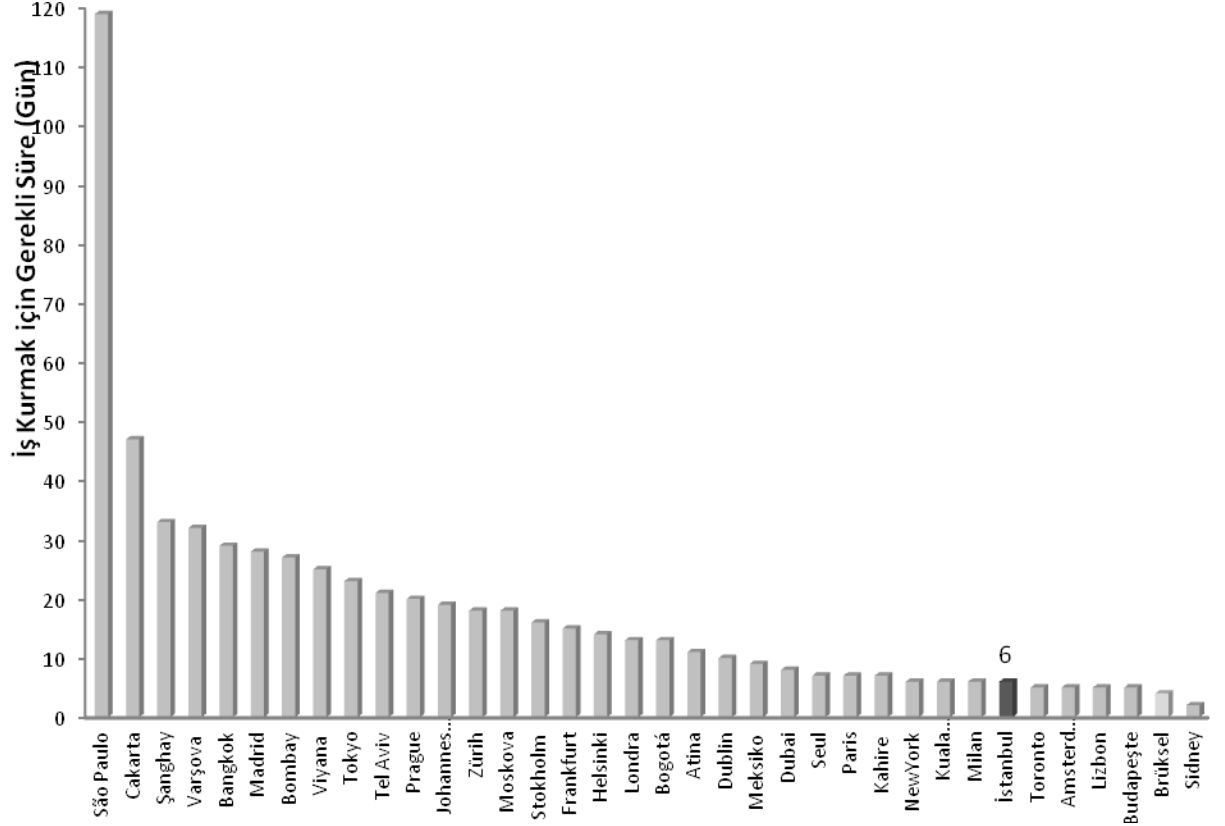
vergi avantajı sağlamak, şirketlere vergi avantajı sunularak halka açık olmaları için teşvik etmek bulunmaktadır. (DPT, 2009)

"Yüksek maliyetler genelde işletme lehine tutum sergilenmeyen ortamlarda görülmektedirler. Ancak, en büyük işletme maliyetleri genelde gayrimenkul ve iş gücü olmaktadır. Merkezler geliştikçe, bu maliyetler de artar. Mesela, Londra' daki yeni mezun elemanlara verilen maaşlar Dublin' den %25 daha fazladır, ofis kiralari da benzer şekilde %50 daha fazladır. Varşova' daki maliyetler ise, iki konuda da Londra'nın üçte biri kadardır. Bu konu, gelişmekte olan uluslararası finans merkezlerin rekabetçi stratejiler geliştirmek için farklı alanlarda şansa sahip olduklarına iyi bir örnek oluşturmaktadır. " (Vince, 2008).

İş yapma kolaylığı da şirketler açısından önemli bir faktördür. İşletmelerin kendilerine yerleşmek için seçerken son derece önem verdikleri bir faktördür. Yolsuzlukların minimize edildiği, yeni bir iş kurarken harcanan zamanın kısaltıldığı ve işletmeler için konulan kuralların anlaşılabilir olduğu bir merkez şirketlerin daha rahat iş kruup faaliyete geçip iş devamlılığını sağlamasına imkan tanıyacaktır.

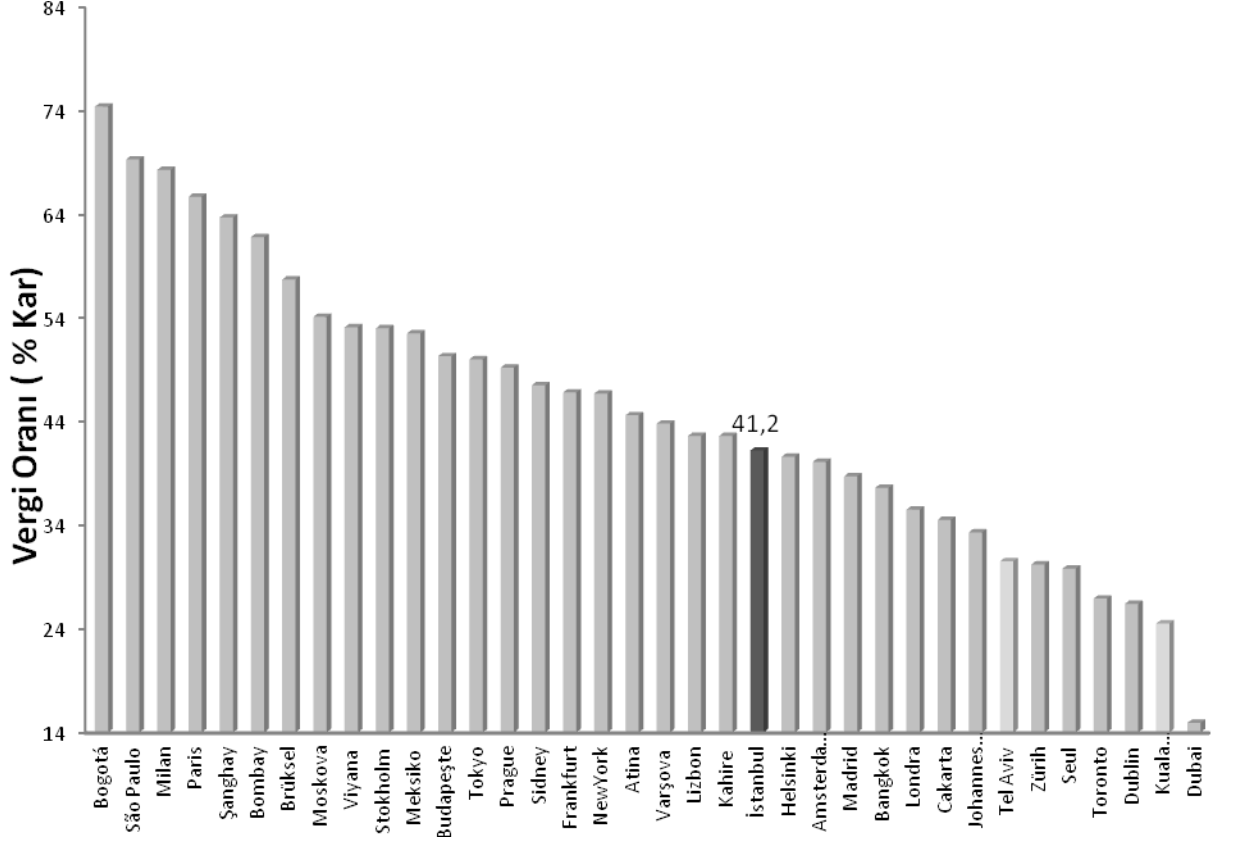
Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2012 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış iş kurmak için gerekli süre verileri bulunmaktadır. Türkiye rakipleri arasında en kısa sürede iş kurulacak ülkeler arasında 10. sıradadır. Bu İstanbul Finans Merkezi projesi için önemli bir avantaj sağlayacaktır. Çünkü İstanbul diğer alanlarda rakiplerinin gerisindedir. İstanbul' da temsilcilik açmak isteyen yatırımcı veya iş kurmak isteyen yatırımcının bürokrasiden mümkün olduğunca minimum etkilenmesi gerekmektedir. Bu şekilde diğer alanlarda kazanamadığı avantajı İstanbul bu alanda yakalayabilir. İş kurmak için en az süre gereken şehirler Siney, Brüksel, Toronto ve en fazl süre gereken şehirler Sao Paulo, Cakarta ve Şanghay' dır. Sao Paulo' da bürokrasi oldukça fazladır. Gerekli gün sayısı 119' dur.

Grafik 14 İş Kurmak İçin Gerekli Süre

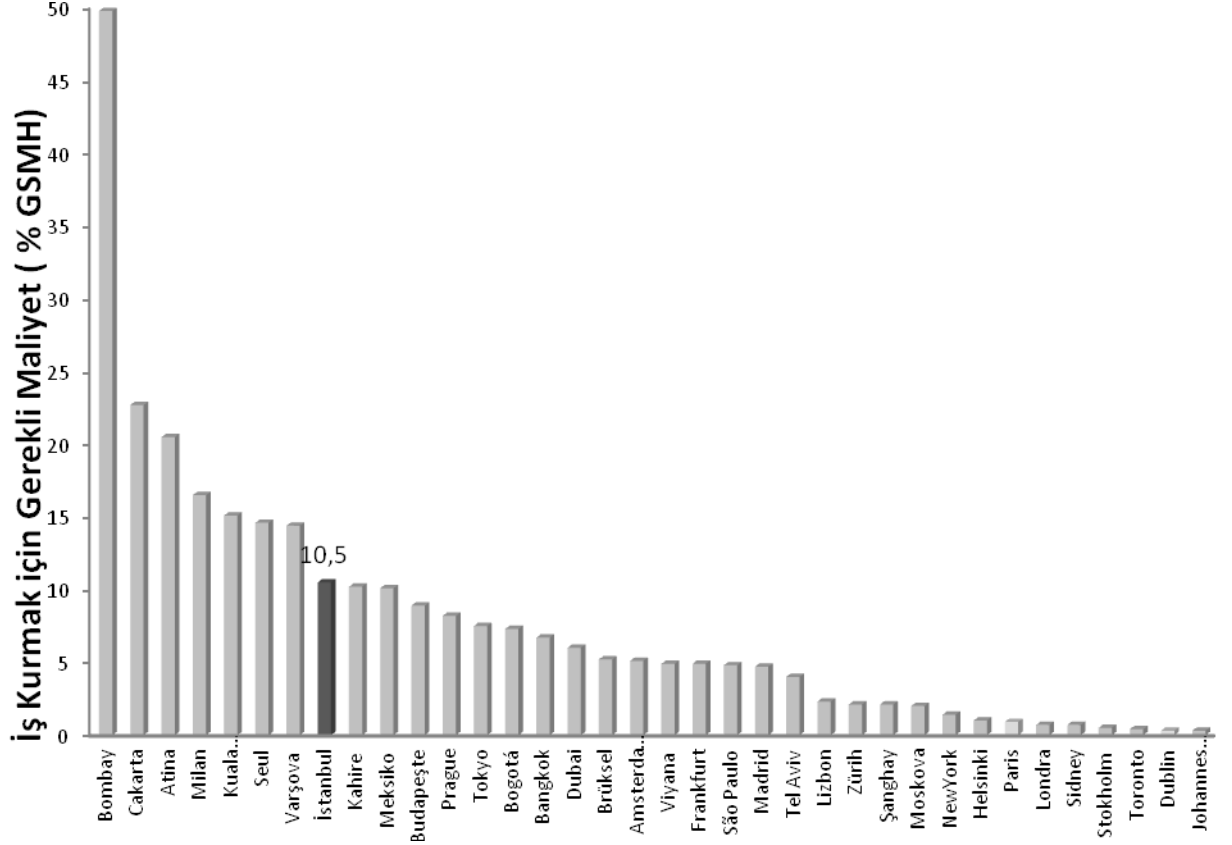
Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2012 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış vergi oranı bulunmaktadır. Türkiye rakipleri arasında en yüksek vergi oranına sahip 22. ülkedir. Vergi oranı 41.2 dir. Hesaplama toplam kar yüzdesi üzerinden yapılmıştır. En düşük vergi oranına sahip ülke Birleşik Arap Emirlikleridir. Dubai bu açıdan büyük avantaj sağlamaktadır. En yüksek vergi oranına sahip ülke Kolombiya' dır.

Grafik 15 Vergi Oranı (% Kar)

Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlerin bulunduğu ülkelere ait 2012 yılına ait dünya bankası kaynağından alınmış İş Kurmak İçin Gerekli Maliyet (% GSMH) bulunmaktadır. Türkiye rakipleri arasında iş kurmak için en maliyetli 8. ülkedir. En düşük maliyete sahip ülkeler, Güney Afrika, Kanada ve İrlanda' dır. En düşük maliyete sahip ülkeler, Güney Afrika, Kanada ve İrlanda' dır. En yüksek maliyete sahip ülkeler Hindistan, Endonezya ve Yunanistan'dır.

Grafik 16 İş Kurmak İçin Gerekli Maliyet

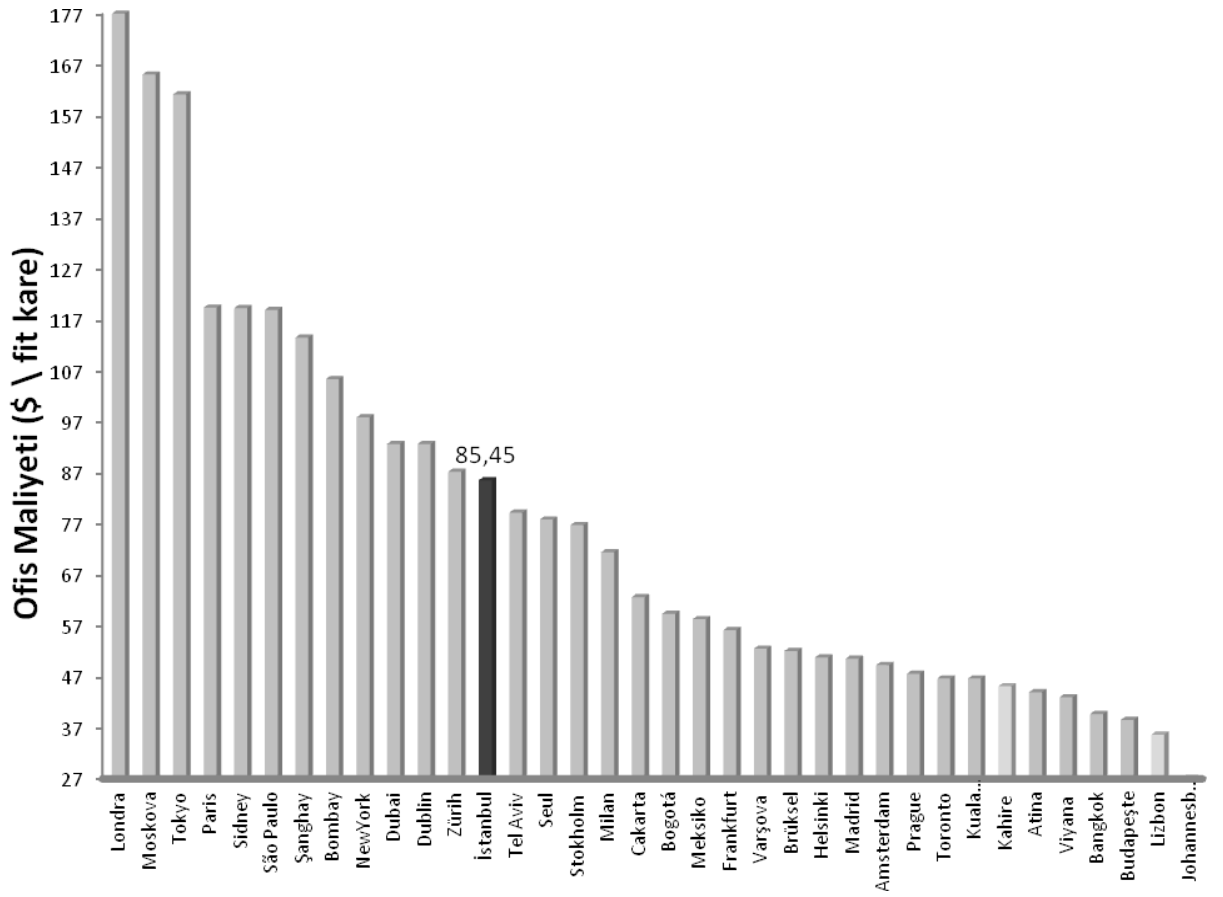

İşverenler için önemli maliyetlerden birisi de işverenler için ofis maliyetidir. Finansal kurumların olduğu merkezde ofis maliyetleri fazla olan işverenler "back office" hizmeti verdikleri birimleri daha az maliyetli yerlere taşımaktadır. İstanbul'da da örneğini gördüğümüz başka ilde çağrı merkezi kuran veya Tuzla gibi finansal kurumlara uzak olan yerlere back officelerini taşıyan finans kurumları vardır.

Aşağıdaki grafikte İstanbul ve rakip merkezlere ait 2013 yılına ait Global Research and Consulting firmasına ait ofis işgaliyet maliyetleri bulunmaktadır. Londra, New York, Toronto, Şanghay ve Bombay' de şehrin içindeki iki yere ait işgaliyet maliyeti verilmiştir. Bu yüzden çalışmadan o şehirler için ortalama maliyet alınarak hesaplama yapılmıştır. Maliyetler \$ / fit kare cinsindedir. Yıl bazında hesaplanmıştır. İstanbul rakipleri arasında ofis işgaliyetinde en maliyetli 13. şehirdir. En düşük maliyete sahip şehirler Johannesburg, Lizbon ve Budapeşte' dir. En yüksek maliyete sahip şehirler Londra

Moskova ve Tokyo' dur. Londra ve Tokyo gelişmiş finans merkezlerinden olduğu için talepten dolayı maliyetlerinin fazla olması normaldir. Ancak Moskova gibi bir şehrin ofis maliyetlerinin bu kadar yüksek olması uluslararası finans merkezi olması yönünde engel teşkil edecek unsurlardan olabilir.

Grafik 17 Ofis Maliyeti (\$ \ fitkare)

3 KÜMELEME ANALİZİ

Kümeleme analizi yapılmadan önce değişkenler incelenmiştir. Kümeleme çalışmalarında kullanılan veriler birbirlerinden oldukça farklı olduğu durumlarda birimler arası uzaklık hesaplanırken, ortalaması daha büyük ve/veya varyansı daha büyük olan değişkenler, hesaplanılan uzaklık değerine daha büyük etki yapacaktır. Bu durumda kümeler oluşturulurken sistematik bir yanlışı yapılmış olacaktır. Bu tip durumlarda yapılacak işlem, değişkenlerin dönüştürülmesidir. Verilerin dönüştürülme işlemi, standartizasyon ile sağlanır. Verilerin dönüştürülmesinde kullanılan bazı teknikler : z skorlarına dönüştürme, standart sapma 1 olacak şekilde indirgeme, maksimum değer bir olacak biçimde indirgemedir. Örneğin, çalışmada, nüfus yoğunluğu değişkeninin ortalaması 15. 365 iken, enflasyon değişkeninin ortalaması 3. 83' tür. Bundan dolayı değişkenler Z skorlarına dönüştürülmüştür.

Çalışmada hiyerarşik kümeleme yöntemlerinden Ward tekniği uygulanmıştır. Ward tekniği toplam sapma karelerini baz alarak kümeleme oluşturur. . Ward yöntemi aykırı noktalara duyarlı bir yöntemdir Çalışmada en çok kullanılan ölçü birimi olan öklidyen uzaklık ölçüsü kullanılmıştır.

Aşağıdaki tabloda proximity matrisinden alınmış İstanbul' un diğer merkezlere uzaklığı bulunmaktadır. İstanbul' un en uzak olduğu şehir Zürih' tir . En yakın olduğu şehir ise Meksiko'dur.

Tablo 6 İstanbul' un Diğer Merkezlere Uzaklığı

Finans Merkezleri	Uzaklık
3:Zürih	54,551
5:Tokyo	47,863
17:São Paulo	43,489
18:Dublin	41,7575

Finans Merkezleri	Uzaklık
22:Johannesburg	23,424
15:Helsinki	22,519
20:Milan	22,312
30:Lizbon	20,5626

31: Budapeşte	41,271
13: Amsterdam	40,3071
27: Bombay	39,2232
1: Londra	34,3374
7: Sidney	34,0746
11: Stokholm	31,2312
9: Dubai	31,0146
6: Toronto	29,2451
14: Viyana	29,1361
2: New York	28,6721
16: Brüksel	28,4527
10: Kuala Lumpur	27,453
34: Tel Aviv	25,3607
12: Paris	24,2031

36: Frankfurt	20,0195
4: Seul	19,6333
19: Madrid	19,5984
32: Atina	16,2471
25: Bangkok	16,2024
21: Prague	16,1978
8: Şanghay	15,163
35: Bogotá	14,5215
26: Varşova	12,5914
28: Moskova	11,9767
29: Cakarta	8,8732
33: Kahire	7,4246
23: Meksiko	5,5292
24: İstanbul	0

İstanbul, Şanghay, São Paulo, Meksiko, Bombay, Moskova, Cakarta, Kahire ve Bogotá ile aynı kümede yer almaktadır.

Tablo 7 Merkezler ve Buldukları Kümeler

Merkez	Küme
1: Londra	1
2: New York	1
3: Zürih	1
4: Seul	2
5: Tokyo	3
6: Toronto	1
7: Sidney	1
8: Şanghay	4

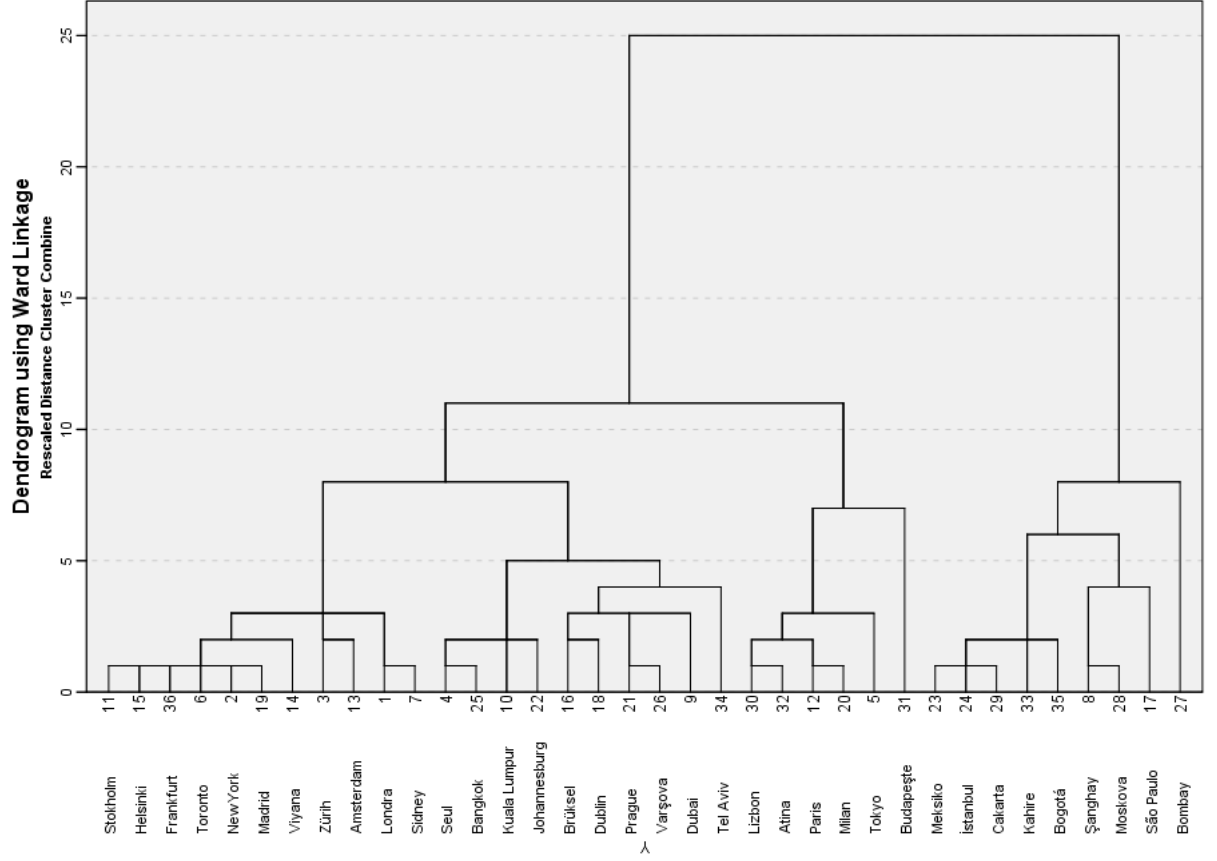
Merkez	Küme
19: Madrid	1
20: Milano	3
21: Prag	2
22: Johannesburg	2
23: Meksiko	4
24: İstanbul	4
25: Bangkok	2
26: Varşova	2

9:Dubai	2	27:Bombay	4
10:Kuala Lumpur	2	28:Moskova	4
11:Stokholm	1	29:Cakarta	4
12:Paris	3	30:Lizbon	3
13:Amsterdam	1	31:Budapeşte	3
14:Viyana	1	32:Atina	3
15:Helsinki	1	33:Kahire	4
16:Brüksel	2	34:Tel Aviv	2
17:São Paulo	4	35:Bogotá	4
18:Dublin	2	36:Frankfurt	1

Kümeler

Değişkenler	1	2	3	4
yaşanabilirlik	93,64	80,00	89,17	63,67
doğrudanyabancıyatırım	1,01	4,68	-4,35	2,23
ticarethacmi	80,82	129,00	75,33	49,33
merkezGSYH	0,19	0,24	0,26	0,16
iş gücü	57,94	41,67	33,77	45,99
kişibaşınadüşenGSYH	50.971,28	25.082,04	31.199,41	7. 391,35
enflasyon	2,88	3,26	2,59	6,45
merkezyönetimborcu	53,84	55,91	114,86	41,57
gerekli sure	13,36	15,60	9,5	31,00
vergi	41,74	34,77	53,58	54,90
kanunihak	7,82	7,60	5,17	4,56
gerekli maliyet	2,40	7,48	9,43	13,28
özsektöresaglanan kredi	149,52	103,09	129,72	55,22
kapitalizasyon	91,58	77,42	36,82	48,21
şehirdekinufusyogunluğu	9.076,55	11.790,00	9.383,33	31. 011,11
ofismaliyeti	77,66	60,69	78,27	90,34

Tablo 8 Dendrogram

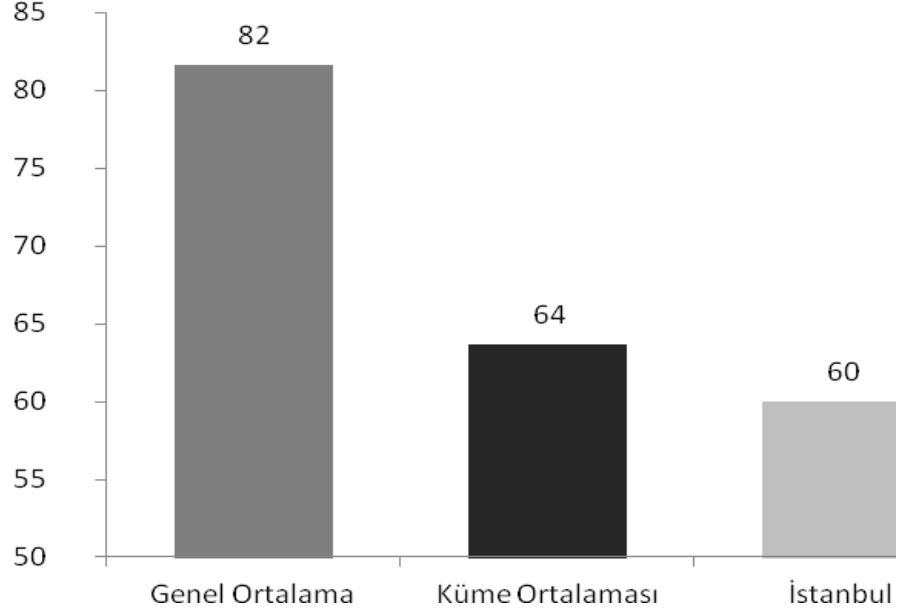
3.1 Kümeleme Analizi Sonuçları

Bu bölümde İstanbul' un bulunduğu kümenin her değişken için ortalamasını ve o değişkenin analizdeki genel ortalaması verilerek değerlendirme yapılmıştır.

3.1.1 Yaşanabilirlik Faktörü (Endeks)

Yaşanabilirlik faktörü minimum 1 maximum 100 dür. Çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 82'dir. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 64' dür ve genel ortalamanın altındadır. İstanbul' un endeks değeri 60'dır. Bir finans merkezinin yaşanabilir olması şüphesiz önemli ölçütlerdendir.

Grafik 18 Yaşanabilirlik Faktörü

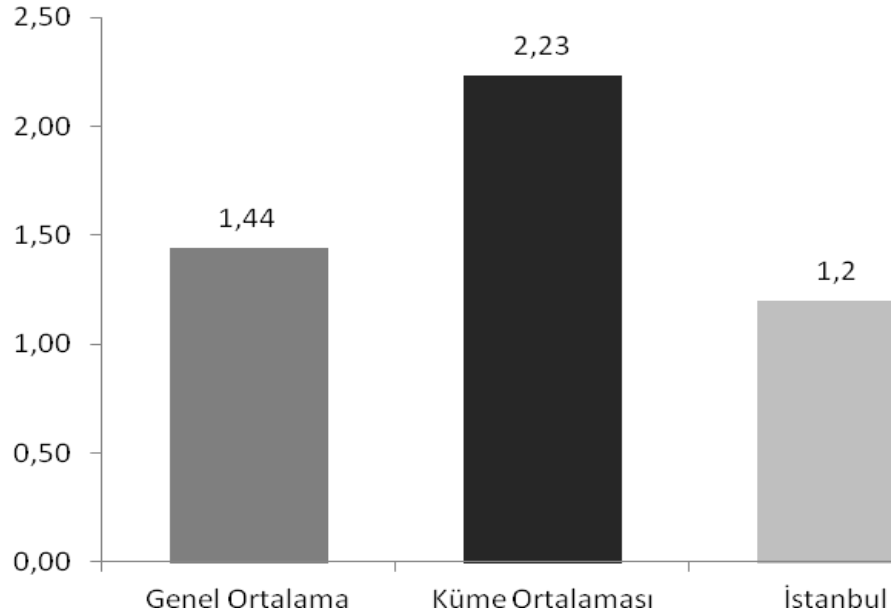
İstanbul' un yaşanabilir ve güvenilir bir şehir olması gerekmektedir. Bunun için hem özelde hem de halk sağlığında hizmetlerin kalitesinin ve ulaşılabilirliğinin artırılması gerekmektedir. Bu endeks hazırlanırken aynı zamanda ilaçların diğer ülkelerden bulunabilirliği de bir ölçüttür. Kültür ve çevre faktörü de endekste kullanılmıştır. İklim koşulları, dini ve sosyal baskılar, spor, kültür, tüketim mallarına erişim önemli faktörlerdendir. Aynı zamanda eğitime erişim ve eğitim kalitesi de endekste kullanılan değişkenlerdendir. İstanbul' da sadece özel okullar kalitesi değil aynı zamanda devlet okullarının da kalitesi ve erişilebilirliği de artırılmalıdır. Milli eğitim bakanlığından alınan verilere göre İstanbul' da derslik başına düşen öğrenci sayısı ilköğretimde 44, ortaöğretimde 32' 'dir. Özellikle ilköğretimdeki oran yüksek gözükmemektedir. Bu konuda iyileştirmeler yapılmalıdır. Endekste yolların kalitesi, toplu ulaşım, uluslararası ve ulusal bağlantılar, su ve telekomünikasyon kalitesi de faktörlerdendir. İstanbul' da son yıllarda ulaşımında büyük adımlar atılmıştır. Anadolu yakasının ilk metrosu açılmış, Marmaray açılmış ve bir çok proje yapılmıştır. Ancak nüfus artışının bu kadar fazla olduğu bir şehirde malesef tam olarak trafik

sorunu çözülememiştir. Bu konuda çalışmaların acil ve yoğun olarak yapılması gerekmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan Eylem planında İstanbul' da yabancılara da hizmet verebilecek şekilde eğitim, sağlık konaklama ve barınma yönünde çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir.

3.1.2 Doğrudan Yabancı Yatırım (% GSYH)

Doğrudan yabancı yatırım (% GSYH) faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması % 1. 44'dür. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması % 2,23 'dür ve genel ortalamanın üzerindedir. Türkiye'deki doğrudan yabancı yatırım oranı ise % 1. 2'dir. Bulunduğu kümede en düşük doğrudan yabancı yatırıma sahip olan ülkedir. Bu anlamda İstanbul küme ortalamasını aşağı çekmektedir.

Grafik 19 Doğrudan Yabancı Yatırım (%GSYH)

Artık doğrudan yabancı yatırımların artması için sadece vergi teşviki yeterli olmamaktadır. Ancak ABD, AB, Çin, Brezilya gibi bir çok ülke yatırım teşviki uygulamaktadır. Şirketler bir ülkede yatırım yapabilmek için sadece vergi

boyutu ile ilgilenmemekte aynı zamanda diğer faktörler de etkili olmaktadır. Bu yüzden bir çok anket yapılmıştır. Bunların en önemlilerinden ABD'de Bölge Geliştirme - Mekan ve Tesis Planlaması Dergisi (Area Development - Site and Facility Planning Magazine) bir anket yayınlamıştır. Ankete göre Şehirlerarası otobanlara erişim, nitelikli iş gücünün varlığı, İşgücü maliyetleri, merkezi ve yerel teşvikler, inşaat maliyetleri, kurumlar vergisi oranı, diğer vergisel indirimler, enerji maliyetleri, boş yatırım arazilerinin varlığı, pazarlara yakınlık yatırım kararlarını etkileyen en önemli faktörlerdendir. (Eser, 2011)

Örneğin, Çek Cumhuriyeti, Kurumlar Vergisi İndirimi, İstihdam Desteği Eğitim Desteği, Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi gibi teşvikler uygulamaktadır. Türkiye'de de yatırım teşvikleri uygulanmaktadır. Ancak herhangi bir üst birim yoktur. Merkez Bankası, Maliye Bakanlığı, Gelir İdaresi başkanlığı gibi kurumlar bu konuya dahildir. Ancak uygulamalar arasında kopukluk olabilmektedir. Ayrıca Türkiye' de teşvikler merkezi hükümet tarafından onaylanmaktadır. Bu yüzden izleme, denetleme gibi kısımlarda bürokrasi çoğalmaktadır. Öte yandan, Türkiye' de teşvik sistemi çok fazla revize edilmektedir. Yatırımcılar gelecek planı yapmakta zorlanmaktadırlar. Ayrıca verilen yatırım teşviklerinin izlenilmesini sağlayan bir yapı da bulunmamaktadır. Dolayısıyla tam olarak teşviklerin analizi yapılamamaktadır. (Eser, 2011)

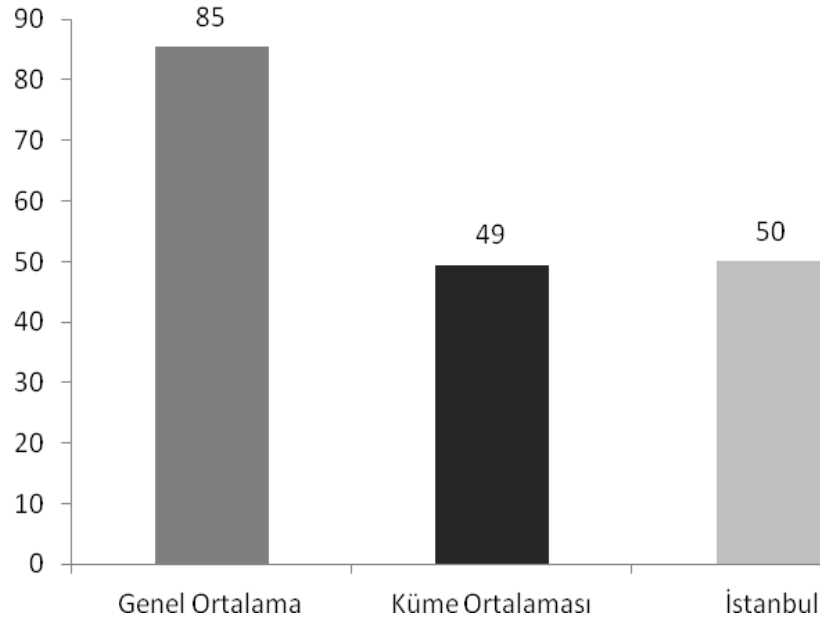
2012 yılında yeni teşvik yasası açıklanmıştır. Yeni yasa ile cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı yüksek olan ara malı ve ürünlerin ülkemizde yatırım ve üretiminin artırılmasını hedeflenmiştir. Yeni teşvik sisteminde Gümrük vergisi Muafiyeti, Katma Değer vergisi İstisnası (Yeni Uygulama), Vergi İndirimi, Gelir vergisi Stopajı Desteği (Yeni Uygulama), Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği, Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği (Yeni Uygulama), Faiz Desteği, Yatırım Yeri Tahsisi gibi unsurlar bulunmaktadır. İl sınıflandırılması yapılmıştır, sadece Marmara Bölgesi değil Doğu Anadolu gibi gelişmemiş bölgelerde de teşviklerin sonuç vermesi amaçlanmıştır. Yeni teşvikler ile 17 milyar TL' lik yatırım

sağlanmıştır. Bu yüzden uzun vadede yabancı yatırımların da artacağı beklenmektedir.

3.1.3 Ticaret Hacmi (% GSYH)

Ticaret Hacmi (% GSYH) faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 85' dir. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 49' dur ve genel ortalamanın oldukça altındadır. Türkiye'deki ticaret hacmi ise % 50' dir. Bulunduğu kümede tüm ülkeler birbirine ticaret hacmi açısından yakın ülkelerdir. Brezilya' nın ticaret hacmi diğerlerinden daha düşüktür. Bu anlamda São Paulo küme ortalamasını aşağı çekmektedir.

Grafik 20 Ticaret Hacmi (%GSYH)

2012 yılında Türkiye' de 200' den fazla ülkeye ihracat gerçekleştirilmiştir. Ticaret hacmi 390 milyar Dolara yaklaşmıştır. 152,6 milyar Dolar ihracat gerçekleşmiştir. 2013 Temmuz ayında, 2012 Temmuz ayına göre, ihracat %3,9 oranında artarak 13,1 milyar dolar, ithalat ise %13,9 oranında artarak 22,9 milyar dolar olmuştur. Türkiye' nin ihracat yaptığı ilk 5 ülke Almanya, Irak, İngiltere , İtalya ve Rusya dır. Ekonomi Bakanlığının dış ticaret

gelişimi ile ilgili İhracata Dönük Üretim Stratejisi ve Girdi Tedarik Stratejisi, Pazara Giriş Çalışmaları, İhracatın Desteklenmesi, Ticaret Anlaşmaları Yeni Nesil Serbest Bölgeler, Hizmet Ticareti ve Dış Yatırımlar Yurt dışı Teşkilatının Güçlendirilmesi gibi projeleri bulunmaktadır. (Ekonomi Bakanlığı, 2013)

Tablo 9 Türkiye'nin Dış Ticareti (milyar \$)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
İhracat	107,3	132	102,1	113,9	134,9	152,6
İthalat	170,1	202	140,9	185,5	240,8	236,5
Hacim	277,4	334	243,1	299,4	375,7	389,1

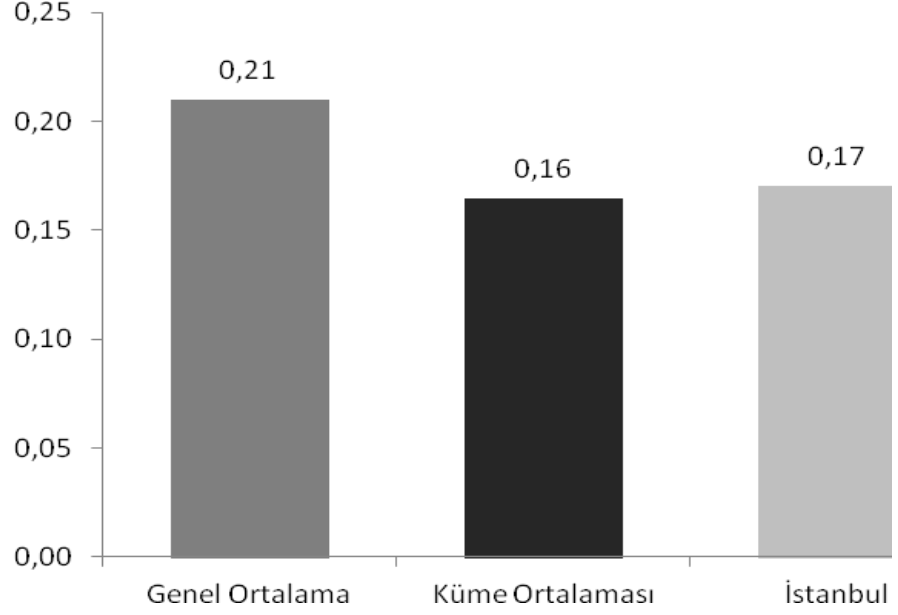
Kaynak: TÜİK

3.1.4 Merkez GSYH (% GSYH)

Merkez GSYH (% GSYH) faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması % 21' dir. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması % 16 'dır ve genel ortalama ile çok yakındır. İstanbul' da ise % 17' dir.

Şanghai' ın GSYH' sı diğerlerinden oransal olarak daha düşüktür. Bu anlamda Şanghai küme ortalamasını aşağı çekmektedir. Finans merkezinin GSYH'sı ülkenin GSYH' sından büyük pay almalıdır. Örneğin Türkiye' de İstanbul dışında bir şehrin finans veya ticaret merkezi olması düşünülemez.

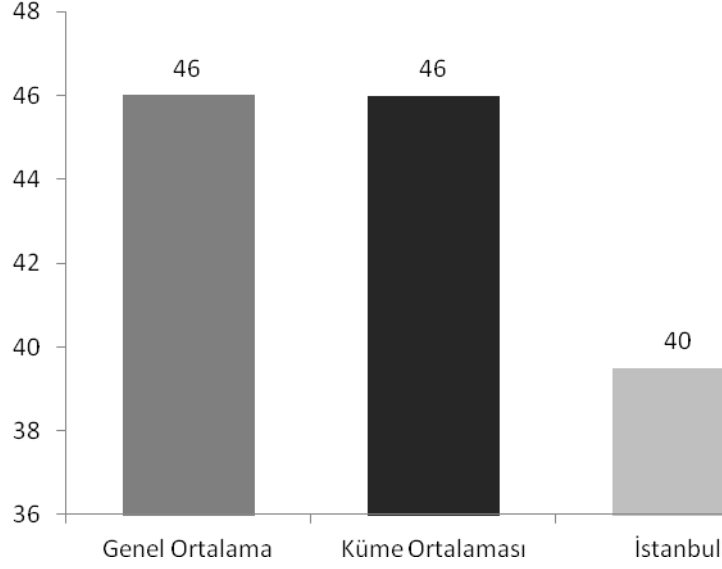
Grafik 21 Merkeze Ait GSYH

3.1.5 İşgücü (% Nüfus)

İş gücü faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 46' dır. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 46' dır ve genel ortalamaya çok yakındır. Türkiye'deki iş gücü oranı ise % 40' dır. Türkiye iş gücünde kümedeki en düşük değere sahiptir. O yüzden küme ortalamasını aşağı çekmektedir.

Grafik 22 İşgücü (% Nüfus)

Türkiye'deki büyük problemlerden birisi kadının iş gücü piyasasındaki yeridir. Dünya Ekonomik Forumu' nun 2013 Dünya Cinsiyet Uçurumu Raporu 'na göre Türkiye' nin kadının iş gücüne katılımında 136 ülke arasında 127. sıradadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı mikro krediler ve çeşitli yasal düzenlemeler ile kadını iş gücü piyasasına dahil etmek istemektedir. Bir çok ilde bir çok kadın girişimci mikro krediden yararlanmışır. Ancak bunun gibi teşvik sistemleri uzun vadede faydalı olacaktır. Türkiye' de kadının iş gücü piyasasına daha fazla dahil edilmesi için hem yasalarla hem de işverenlerin davranışlarıyla birlikte pozitif ayrımcılık ve olumlu bakış açısı getirilmelidir.

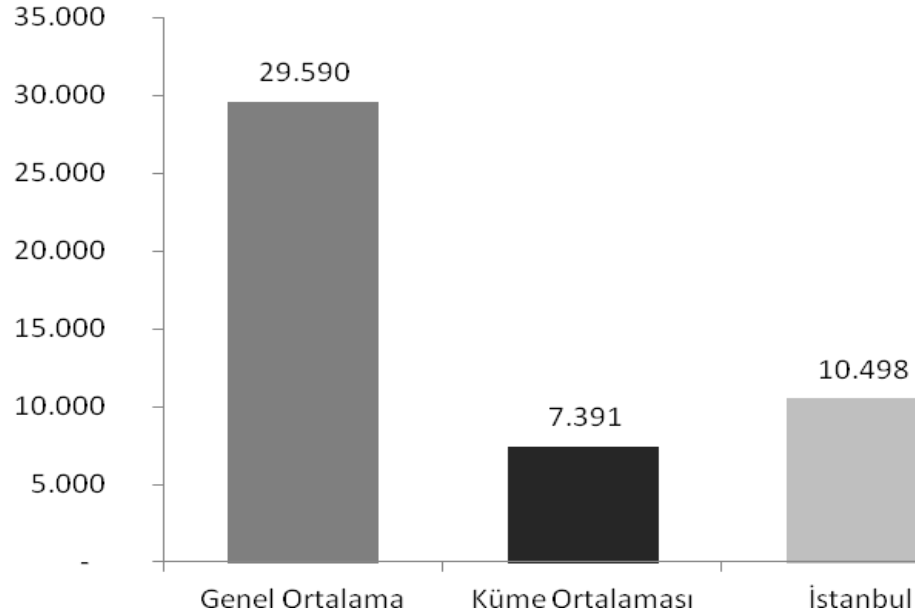
IMF heyetinin Türkiye' yi değerlendirdiği Ekim raporunda 2012 yılında uygulanan politikaların, ekonominin yeniden dengelenmesinde memnuniyet verici sonuçlara ulaşıldığı, işsizliğin de düşük seviyede tutulduğu belirtilmiştir. Bu durum, 2013 yılında ekonomik aktivitenin hızlanması için gerekli zemini oluşturmuştur. Ekonomik canlanma, 2012 yılının ikinci yarısından itibaren uygulanan canlandırıcı politika sayesinde özel tüketim

ve kamu yatırımlarının öncülüğünde gerçekleşmiştir. İşsizlik düşük seviyelerde kaldığı belirtilmiştir. (IMF Heyeti Değerlendirmesi, 2013)

3.1.6 Kişi Başına Düşen GSYH (\$)

Kişi Başına Düşen GSYH faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 29.590' dır. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 7.391'dir ve genel ortalamanın oldukça altındadır. Türkiye'deki GSYH ise 10.498' dir. Bulunduğu kümede ülkelerin değerleri arasında oldukça farklılık vardır. Özellikle İstanbul' un değeri daha yüksektir. Bu yüzden İstanbul küme ortalamasını yukarı çekmektedir. Türkiye' nin hedeflerinden birisi de 2023 yılında kişi başına düşen GSYH' yı 25.000 \$ yapmaktır. Türkiye bu hedefi gerçekleştirirse , İstanbul güçlü bir finans merkezi olacaktır. Çünkü bir şehrin finans merkezi olması kadar devamlılığını sağlaması da önemlidir.

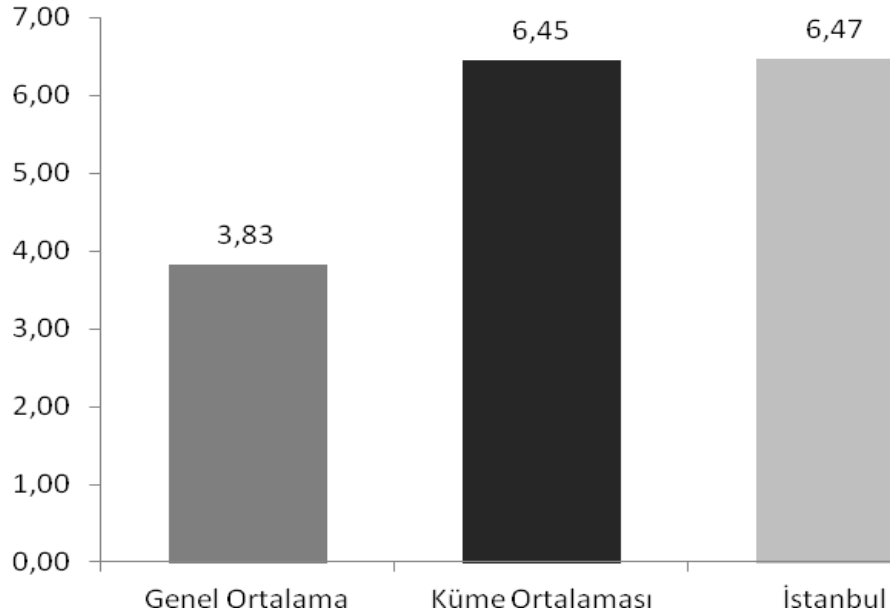
Grafik 23 Kişi Başına Düşen GSYH (\$)

3.1.7 Enflasyon

Enflasyon faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması % 3. 83' dür. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması % 6. 45' dir ve genel ortalamanın oldukça üstündedir. Türkiye'deki enflasyon oranı ise % 6. 47' dir. Bulunduğu kümede ülkelerin değerleri arasında oldukça farklılık vardır. Özellikle Kahire' nin değeri daha yüksektir. Bu yüzden Kahire küme ortalamasını yukarı çekmektedir. Veriler 2011 yılına ait verilerdir, tüm ülkeler için 2012 ve 2013 verileri bulunamadığı için 2011 verileri kullanılmıştır. Türkiye' nin 2013 yılı Eylül enflasyon(TÜFE) oranı ise 7. 88' dir.

Grafik 24 Enflasyon

Mayıs ayından itibaren küresel düzeyde para politikalarına ilişkin artan belirsizlik karşısında TCMB, gerek enflasyon göstergelerini gerekse de küresel belirsizliklerin yarattığı makro finansal riskleri gözeterek temkinli bir para politikası uygulamıştır. Bu doğrultuda hedefin üzerinde seyreden

enflasyon göstergelerinin fiyatlama davranışları üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlamak amacıyla ek parasal sıkılaştırmalara devam edilmiştir. Ağustos ayında ek parasal sıkılaştırmanın etkinliğini artırmak amacıyla gecelik borç verme faiz oranı yüzde 7,25' ten yüzde 7,75' e artırılarak faiz koridoru yukarı yönlü genişletilmiştir. Ayrıca, etkin likidite yönetimi ile kısa vadeli faizlerin koridorun üst sınırına yakın gerçekleşmesi sağlanmıştır. Böylece, aynı dönemde enflasyon beklentilerinde gözlenen artıştan daha güçlü ve önden yüklemeli bir parasal sıkılaştırma gerçekleştirilmiştir. Ağustos ayından itibaren ise küresel para politikalarına dair belirsizliklerin yurt içine yansımalarının sınırlandırılması açısından Türk lirası likidite politikasındaki öngörülebilirliğin artırılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla faiz belirsizliğini azaltma yönünde bir strateji benimsenerek, küresel faiz oranları ile yurt içi faiz oranları arasındaki ilişkinin büyük ölçüde zayıfladığı ve piyasa faizlerinin olması gerektiği gibi daha çok yurt içi makroekonomik gelişmelere duyarlı hale geldiği bir çerçeve oluşturulmuştur. (TCMB 4. Enflasyon Raporu, 2013)

Merkez Bankası Başkanı Erdem Başçı, enflasyonun, 2013 yılı sonunda orta noktası yüzde 6. 8 olmak üzere yüzde 6. 3 ile yüzde 7. 3 aralığında gerçekleşeceğini tahmin ettiklerini vurgulayarak, 2014 yıl sonu tahminlerinin ise orta noktasının yüzde 5. 3 olmak üzere yüzde 3. 8 ile yüzde 6. 8 aralığında yer aldığını bildirdi.

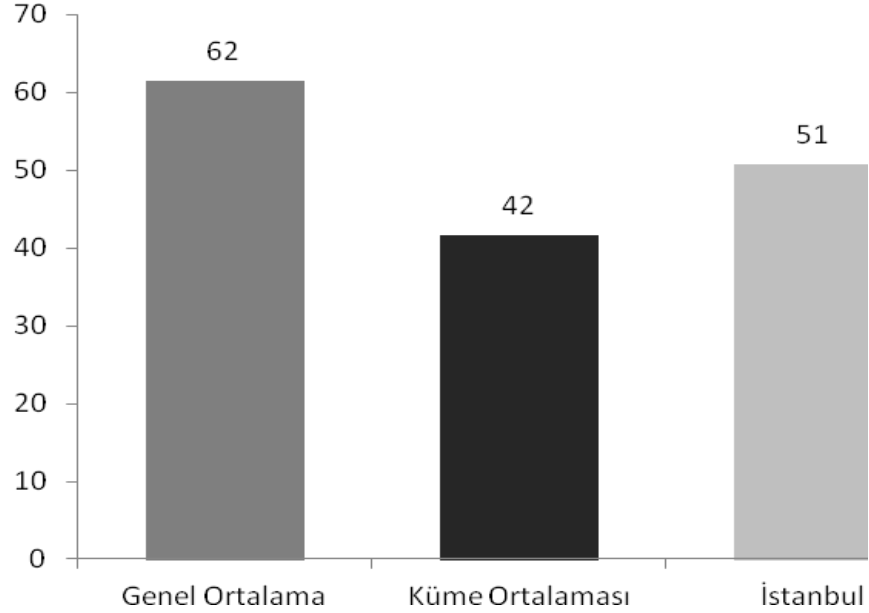
IMF heyetinin Ekim ayında hazırladığı raporda ise "Yetkililerin enflasyon hedefi ile uyumlu olacak şekilde, para politikasında ilave sıkılaştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Yüksek kredi büyümesi, enflasyonun (hem manşet hem de çekirdek enflasyonun) yıl sonu hedefi olan %5'in oldukça üzerinde seyretmesi, yüksek ve artan cari işlemler açığı; başta bir haftalık repo faiz oranlarında olmak üzere, pozitif reel politika faiz oranını gerektirmektedir. Bu olmaksızın, enflasyonu ve beklentileri yetkililerin hedefi ile aynı paralele çekmek zor olacaktır. Mevcut para politikası çerçevesi, yetkililerin enflasyon hedefini tutturmasına yardımcı olmayabilmekte ve parasal aktarım mekanizmasını zayıflatabilmektedir. Mevcut çerçeve karmaşıktır ve çok

fazla hedefi bulunmaktadır. Dış ortamın daha hoşgörüsüz hale gelmesi ile birlikte, para politikası çerçevesi artan bir şekilde piyasalar tarafından sorgulanmakta ve politikaların piyasalarla iletişimini daha karmaşık bir hale getirmektedir. Para politikası çerçevesinin normalleştirilmesi, politika güvenilirliğini arttıracak ve piyasalarla iletişimi basitleştirecektir" (IMF Heyeti Değerlendirmesi, 2013)

3.1.8 Merkezi Yönetim Borcu (%GSYH)

Merkezi yönetim borcu faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması % 62' dir. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması % 42'dir. Türkiye'deki oran ise % 51' dir. Çin' in borcu kümedeki diğer ülkelere oranla daha düşüktür. Bu anlamda Şanghay küme ortalamasını düşürmektedir. Türkiye Merkezi Yönetim Borç Stoğu açısından diğer ülkelere oranla iyi durumdadır. Eylül 2013 sonu itibarıyla 576,2 milyar lira olmuştur. Kamu net borç stoğu ise 217. 5 milyar TL' dir.

Grafik 25 Merkezi Yönetim Borcu (%GSYH)

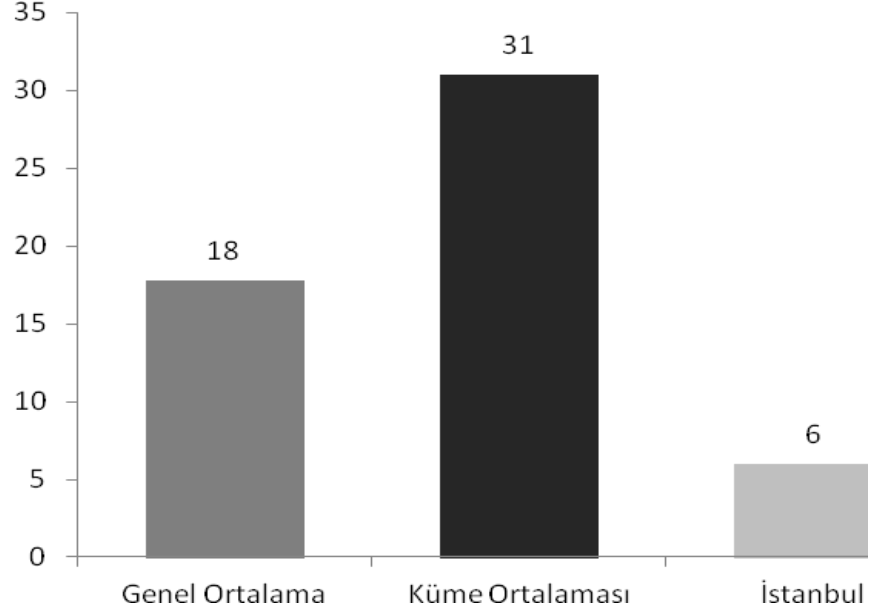
Maliye politikası, dış kırılganlıkların azaltılmasında önemli bir role sahiptir. Dış dengesizlikle mücadele etmek için daha yüksek kamu tasarruflarına

ihtiyaç duyulmaktadır. Buradan hareketle, 2014 yılı bütçesinde, mevcut 2013-2015 dönemi orta vadeli mali planında hükümet tarafından belirlenen faiz dışı harcama seviyeleri hedef olarak alınmalı ve beklenenin üzerinde elde edilen kamu gelirleri tasarruf edilmelidir. Yapısal bütçe açığında GSYH nin % 0,7'si oranında bir iyileşmeye işaret eden söz konusu politika hedeflemesi, Türkiye' nin makroekonomik dengesizliklerinin öngörüldüğü şekilde tedricen azaltılmasına ve mali disiplinin korunduğuna dair piyasalara güven telkin edilmesine önemli bir katkıda bulunacaktır. (IMF Heyeti Değerlendirmesi, 2013)

3.1.9 Gerekli Süre (Gün)

İş Kurmak için Gerekli süre (Gün) faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 18' dir. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 31' dir. Türkiye'de ise süre 6' dır. İstanbul bu anlamda diğer finans merkezleri ile ciddi anlamda rekabet edebilir bir konumdadır. Küme ortalamasını ise İstanbul 6 ile azaltırken, São Paulo 119 gün ile arttırmaktadır.

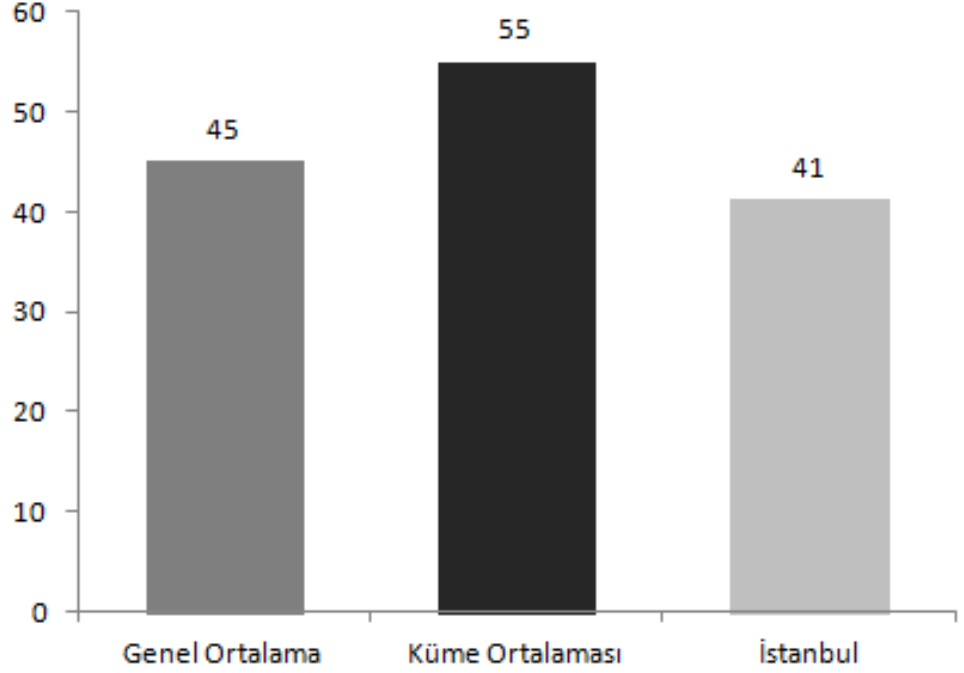
Grafik 26 İŖe Başlamak için Gerekli Süre

3.1.10 Vergi (%)

Vergi faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması % 45' dir. Hesaplama toplam kar yüzdesi üzerinden hesaplanmıştır. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması % 55'dir. Türkiye'de ise oran %41' dir. İstanbul' un bulunduğu kümede İstanbul ve Cakarta ortalamayı düşürmektedir. En yüksek vergi oranına sahip olan Kolombiya ortalamayı arttırmaktadır. Borçlanma maliyetinin arttığı kar marjlarının düştüğü durumlarda bir de girişimcilerin katlandığı vergi maliyetinin yüksek olması, girişimciyi daha ucuz maliyetli ülkelere itmektedir.

Grafik 27 Vergi

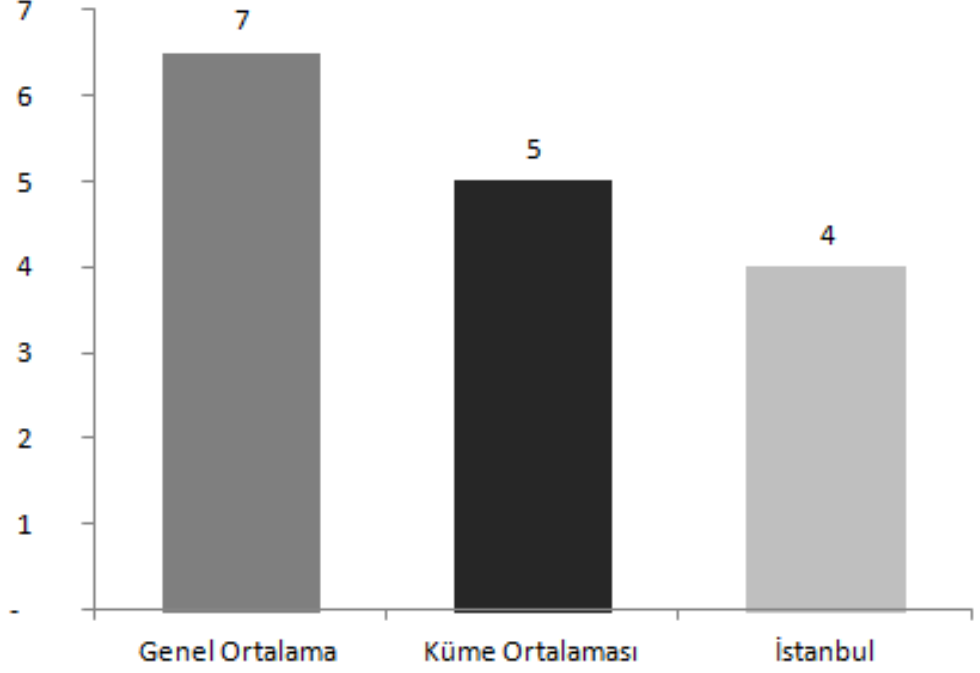

Örneğin, Türkiye' de kurumlar vergisi oranı % 20' dir. İrlanda' da bu oran % 12. 5, Dubai' de ise % 0' dir. Bu açıdan İstanbul Dublin ve Dubai' ye kıyasla daha az çekici olan merkezlerden olacaktır. Öte yanda İngiltere' de vergi oranı yüksek olmasına rağmen Londra global bir finans merkezidir. gibi dolaylı vergilerdir. (Deloitte, 2007)

3.1.11 Yasal Hak (Endeks)

Yasal Hak endeksinde çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 7' dir. . Yasal haklar endeksi dünya bankası tarafından oluşturulmuştur, teminat ve icra-iflas kanunlarını irdeleyerek, alacaklıların haklarının ne derecede korunduğunu ölçmektedir. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 5' dir. Türkiye'de ise oran 4' dür.

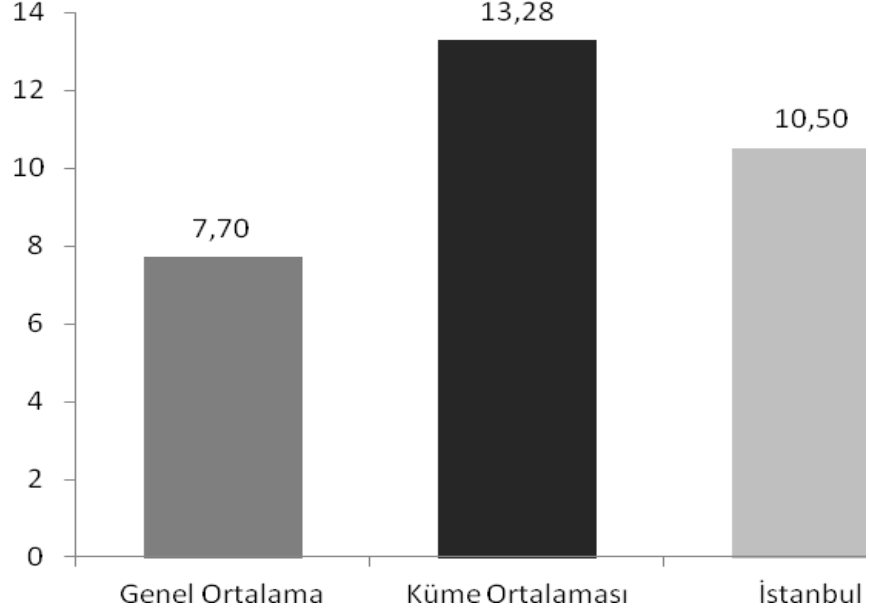
Grafik 28 Yasal Hak

3.1.12 İş Kurmak için Gerekli Maliyet (% GSMH)

İş Kurmak için Gerekli Maliyet faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 7. 70' dir. İş Kurmak için Gerekli Maliyet dünya bankası tarafından oluşturulmuştur. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 13. 28 'dir. Türkiye'de ise oran 10. 50' dir. Kümedeki en maliyetli ülke Hindistan en maliyetsiz ülke Çin'dir.

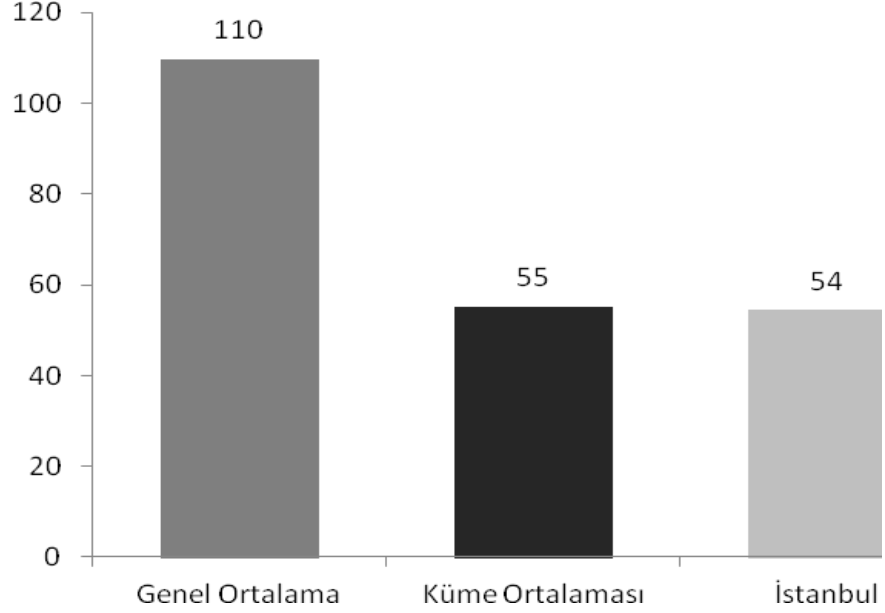
Grafik 29 İş Kurmak için Gerekli Maliyet

3.1.13 Özel Sektöre Sağlanan Kredi (%GSYH)

Özel Sektöre Sağlanan Kredi faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 110' dur. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 55' dir. Türkiye'de ise oran 54' dür. Kümedeki merkezlere ait ülkelerde özel sektöre sağlanan krediler / GSYH oranı birbirine oldukça yakındır. Sadece Şanghay' ın değeri kümedeki diğer şehirlere oranla oldukça yüksektir.

Grafik 30 Özel Sektöre Sağlanan Kredi (% GSYH)

Halkbank Genel Müdürü Süleyman Aslan piyasada yaşanan belirsizliklerden dolayı 2014 yılında bankaların yurtdışından kaynak temin etmelerinde eskisi kadar bolluk beklenmediğini, tasarrufların artırılmasının faydalı olacağını ve bankalar için kaynak yaratacağını vurgulamaktadır. Türkiye Finans Katılım Bankası Genel Müdürü Derya Gürerk ise, İslami bankacılık gibi bir alanın da İstanbul' u finans merkezi yapma konusunda büyük faydası olacağını vurgulamıştır. (Vatan, 2013)

Aynı zamanda, Ekim ayında Dünya Bankası Küresel İslami Finans Merkezi açılmıştır. Merkezin kuruluş amacı islami finans ile ilgili birli paylaşımdır. Babacan Faizsiz finansal sistemin kısa vadeli ve riskli yatırımlar yerine uzun vadeli yatırımları desteklediğini belirtmiştir. Aynı zamanda kamunun yönettiği katılım bankalarının açılacağını belirtmiştir. (Anadolu Ajansı, 2013)

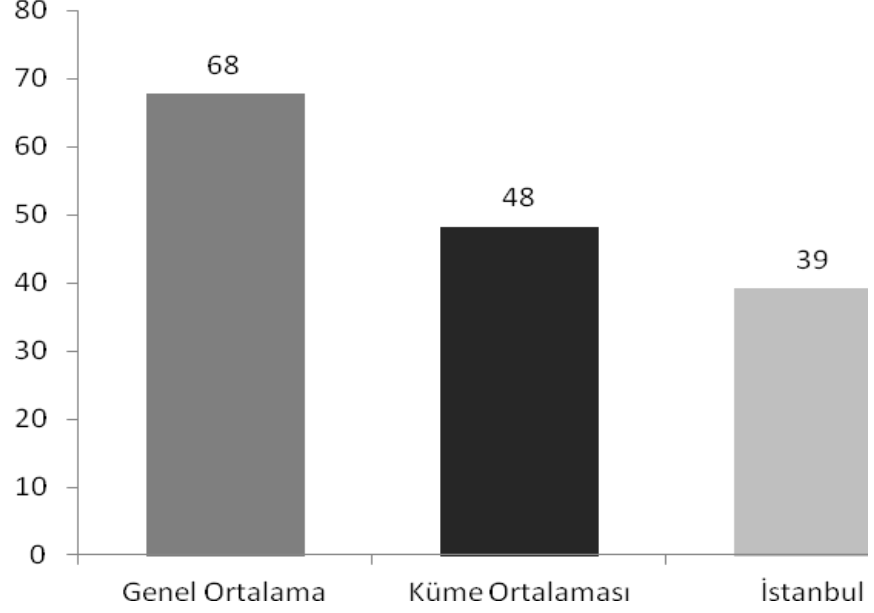
IMF heyetinin Türkiye' yi değerlendirdiği Ekim raporunda , "Türk finans sistemi iyi bir performans sergilemeye devam etmektedir; ancak riskler de varlığını sürdürmektedir. Bankaların kaldıraç oranları ve takibe düşen kredilerinin seviyesi emsal ülkelere göre düşük seyretmekte; sermaye yeterlilik oranları yüksek seyrini korumakta; krediler çoğunlukla mevduatlarla finanse edilmekte ve bankaların büyük

ölçekli açık döviz pozisyonları bulunmamaktadır. Yine de, mevcut yüksek kredi genişlemesi ortamının getirdiği riskler nedeniyle, gözetimin dikkatli bir biçimde sürdürülmesi gerekmektedir. Özellikle, şirketler kesiminde döviz kaynaklı likidite veya ödeme kabiliyeti sorunları takibe düşen kredilerde hızlı artışa neden olabileceğinden, şirketlere verilen döviz cinsinden kredilere daha fazla önem atfedilmelidir. Bankaların bilançolarının diğer tarafında ise, mevcut dış ortam göz önüne alındığında, bankacılık kesiminin döviz finansmanının miktar ve yapısının izlenmesi önemini muhafaza etmektedir. İhtiyati politikalar, hane halkı kredileri ve şirketlerin döviz cinsinden borçlanmalarına yönelik olmalıdır. Hızla büyüyen hane halkı kredileri kısmında ise, yetkililerin, kredi kartı limitlerinin gelirle bağlantılı hale getirilmesine yönelik planları memnuniyetle karşılanmakta ve bu plana ihtiyaç kredilerinin de dâhil edilebileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda, mikro-ekonomik çarpıklıkların olmadığı durumlarda, ihtiyati politikaların bazı sektörler için verilen kredileri teşvik etme amacıyla kullanılmasına gerek bulunmamaktadır" şeklinde belirtilmiştir. (IMF Heyeti Değerlendirmesi, 2013)

3.1.14 Kapitalizasyon (%GSYH)

Kapitalizasyon faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması % 68' dir. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması % 48 'dir. Türkiye'de ise oran % 39' dur. Türkiye' de kapitalizasyon hem genel ortalamadan hem de bulunduğu küme ortalamasından oldukça düşüktür.

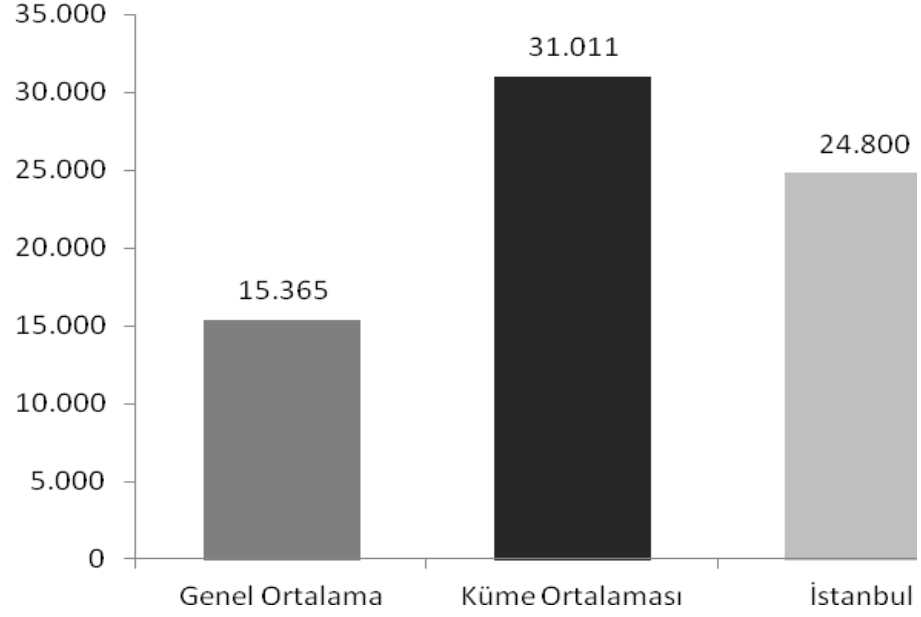
Grafik 31 Kapitalizasyon (% GSYH)

3.1.15 Şehirdeki Nüfus Yoğunluğu

Şehirdeki Nüfus Yoğunluğu faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 15. 365' dir. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 31. 011 'dir. İstanbul' da ise nüfus yoğunluğu 24. 800'dür. Kümede Bombay 82. 000 ile küme ortalamasını oldukça yükseltmektedir.

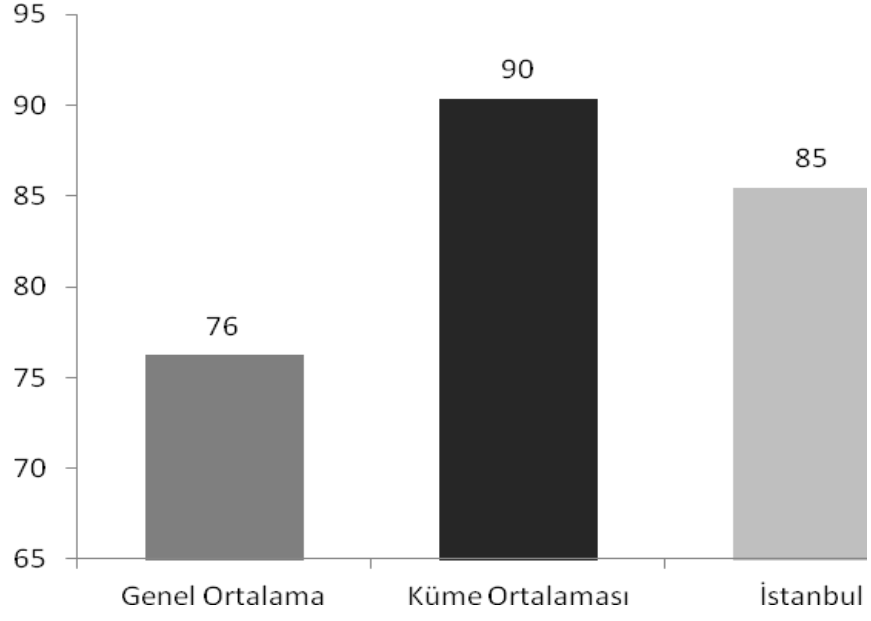
Grafik 32 Şehirdeki Nüfus Yoğunluğu

3.1.16 Ofis Maliyeti (\$/ fitkare)

Ofis maliyeti faktöründe çalışmada incelenen merkezlerin genel ortalaması 76 \$'dır. İstanbul' un bulunduğu küme ortalaması 90 \$'dır. İstanbul' da ise ofis maliyeti 85 \$'dır. İstanbul' da ofis maliyetleri genel ortalamadan yüksektir. Ancak İstanbul' un bulunduğu kümede ortalamayı yükselten şehir 165 \$ ile Moskova' dır.

Grafik 33 Ofis Maliyeti (\$ / fitkare)

SONUÇ

Son yıllarda büyük ve önemli şehirleri tanımlama amacıyla şehirlere bazı isimler verilmektedir. Mega kentler, global şehirler, uluslararası finans merkezleri bu isimlerden bazılarıdır. Finans merkezleri, finans kurumlarının yoğun olarak bulunduğu şehirlerdir. Finans merkezlerinde fon arz ve talebi karşılanır. Finans merkezlerinde aynı zamanda finans alanında istihdam da fazladır. Finans merkezlerinin buldukları ülkeye katkıları oldukça fazladır. Finansal gelişmeyi sağlamaktadır. Finansal gelişmenin de ekonomik büyümeyle olan ilişkisine bir çok çalışmada yer verilmiştir. Finans merkezlerinin ülkeye olan katkılarında dolayı da bir çok şehir finans merkezi olma çabasıdadır. Türkiye' de de bunun için hazırlık yapılmaktadır. 2009 yılında, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır. İstanbul öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olacak vizyonu ile yola çıkmıştır.

Bu çalışmada İstanbul' un diğer finans merkezleri ve potansiyel finans merkezleri ile olan karşılaştırmalı analizinin yapılması planlanmıştır. Bu sebeple finans merkezi kavramı, finans merkezi türleri, finans merkezlerinin sağladığı faydalar ve potansiyel riskler, finans merkezinde olması gereken özellikler gibi unsurlara yer verilmiştir. Bu unsurları temsil edebilecek değişkenler literatür çalışması ile belirlenmiştir. Bu değişkenlere göre İstanbul diğer finans merkezleri ile karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Ayrıca 36 şehir için bu değişkenler kullanılarak kümeleme analizi uygulanmıştır. Hiyerarşik kümeleme analizi yapılmıştır ve Ward tekniği kullanılmıştır. İstanbul' un en uzak olduğu şehir Zürih' tir. İstanbul, Şanghay, São Paulo, Meksiko, Bombay, Moskova, Cakarta, Kahire ve Bogota ile aynı kümede yer almaktadır. Londra, New York, Zürih, Toronto Sidney, Dubai, Stokholm, Paris, Amsterdam, Viyana, Helsinki, Brüksel, Dublin, Prag, Varşova, Frankfurt aynı kümede yer almıştır. Seul, Kuala Lumpur, Bangkok, Johannesburg aynı kümede yer almıştır. Tokyo, Tel Aviv, Milano, Lizbon, Budapeşte, Atina aynı kümede bulunmaktadır. İstanbul bir işe başlamak için gerekli süre açısından ve vergi unsurunda genel ortalamanın

altındadır. Bu unsurlar kullanılarak fırsat oluşturulabilir. Ayrıca, şehirdeki nüfus yoğunluğunun fazla olması da ,ileride stihdam açısından fırsat oluşturacaktır.

Bu çalışmada gelecekteki çalışmalara yön göstermek amaçlanmıştır. Çalışmada bazı verilerde şehir verisi bulunamadığı için ülke verisi kullanılmıştır. Yine bazı değişkenlerde 2012 yılına ait veriler bulunamadığı için daha eski yıllar ait veriler kullanılmıştır. En güncel veriler ile ve tüm değişkenlerin şehirlere ait olduğu bir analiz ile daha kapsamlı bir değerlendirme yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Accenture: "Financial Services in Ireland", **Accenture**, 2010, s.1-10
- Akın B. , Eren O: "OECD Ülkelerinin Eğitim Göstergelerinin Kümeleme Analizi ve Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi İle Karşılaştırılmalı Analizi", **Marmara Üniversitesi E-dergi**, 2012, C. 10, s. 175-181
- Alp A., Oğuz F.: **Yeni Finansal Düzen Krizlerin Sonu mu?**, Doğan Kitap, 2011
- Altas G: "Offshore Finans Merkezleri", **Sermaye Piyasasında Gündem**, Sayı 104, 2011,s. 20-36
- Anderberg, M. R. : **Cluster Analysis for applications**,. Academic Press, New York. Page, 1973
- Arabie, P. , and Hubert, L. : **Cluster Analysis in Marketing Research**, in Handbook of Marketing Research, R. P. Bogozzi eds, Blackwell & Company,Oxford, 1994, s.160–189.
- Atbaş Günay A. C: "Kümeleme Analizinde Küme Sayısının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma", **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi FEn Bilimleri Enstitüsü, 2008
- Barton Dominic: "What Makes a City a Financial Hub?", **Research in Brief**, McKinsey, 2004, s.1
- Bennion, M. L. Jr. : **Segmentation and Positioning in a Basic Industry**. Industrial Marketing Management 16, 1987, s. 9-18

- Leung Bill, Yim Joanne: "Shanghai's Future as an International Financial Centre", **Economic Focus** , 2009, s. 1-8
- Budak, A. , Emre, Z: "Borsa Şirketleşmeleri ve İMKB Özelleşmesi", **TSPAKB**, 2006, s.1-70
- Cairncross, F: **The Death of Distance: How the Communications Revolution will Change Our Lives**. Orion Business Books, 1997
- Castells, M: **The Informational City**, Blackwell, Oxford, 1989
- Choong K. C, Limb K. P: "Foreign direct investment, financial development, and economic growth: the case of Malaysia", **The Journal of Development Studies**, 2009, s. 13 - 30
- Vince Colvin: "Finansal Merkezlerin Değişen Görünümü", **Deloitte**, 2008, s. 1-16
- Corporation of London: "Centre for the Study of Financial Innovation, Sizing Up The City –London's Ranking as a Financial Centre", **Corporation of London**, 2003, s. 1-47
- Cushman & Wakefield
Healey & Baker: **European Cities Monitor**, Cushman & Wakefield, 2005
- Çakmak, Z. , Uzgören, N.
, Keçek, G: **"Kümeleme Analizi Teknikleri ile İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması ve Değişimlerinin İncelenmesi"**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:12, 2005

- Day, E. , Fox, R. J. , and Huszagh, S. M: "Segmenting the Global Market for Industrial Goods: Issues and Implications.", **International Marketing Review** 5(3),1988,s. 15-27
- Deloitte: "İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi", **Deloitte**, 2009, s. 1-85
- Deloitte: "Finans Dünyasında Güncel Vergi Konuları Semineri", **Deloitte**, 2007, s. 1-56
- Doyle, P. , and Gidengil, Z. B. : "A Strategic Approach to International Market Selection. Proceedings of the American Marketing Association", **AMA**, Chicago, IL, 1977, s. 230–2345
- DPT: "İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı", **DPT** , 2009, s.1-53
- Drennan P. Matthew: "The Dominance of International Finance by London", New York and Tokyo,**The Global Economy in Transition**,1996, s. 352- 371
- Ekonomi Bakanlığı: "Ekonomik Görünüm", **Ekonomi Bakanlığı**, 2013
- Erkekoğlu H: "AB'ye Tam Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Üye ÜlkelerKarsısındaki Görelî Gelisme Düzeyi: Çok Degiskenli İstatistiksel Bir Analiz", **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2007 , s. 28-50
- Eser, Emre: "Türkiye' de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler Uzmanlık Tezi", **DPT**, 2011

- Europe Economics: "The Value of Europe's International Financial Centres to the EU Economy", **Europe Economics**, 2011, s.1-89
- Everitt, B. , Landau, S. , and Leese, M: **Cluster Analysis**, Oxford University Press London, 2001
- Guichang Zhe, Huajie Lu: "The City Location and Construction of Regional Financial Center Empirical Research Based on Data of Four Provinces (Cities) in Southwest", **International Conference**, 2011, s. 43-46
- Hines Jr R James: "International Financial Centers and the World Economy", **Step Report**, 2009, s.1-40
- IMF: "Offshore financial centres", **IMF Background Paper**, 2000
- IMF: **IMF Heyeti Değerlendirmesi** ,2013
- Beaverstock J. V, Taylor P. J. , Smith R. G. : "A roster of world cities", **Pergamon**, V. 16, No:6, 1999, s. 445 -458
- Jin Kee Ngiam: "Singapore as a Financial Center: New Developments, Challenges, and Prospects", **University of Chicago Press**,1996, s. 359 - 386
- Yee Colin John: **"The Formation of American Financial Centers"**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, 2006, s. 1-106

- Johnson, R. , Wichern D: **Applied Multivariate Statistical Analysis**, 3. th ed. , Prentice Hall, USA, 1992
- Karagül, M. , Masca M: **Uluslararası Sermaye Hareketleri, Kriz Etkisi ve Muhtemel Önlemler, Uluslararası Sermaye Hareketleri Ve Gelişmekte Olan Piyasalar Uluslararası Sempozyumu Bildirileri Kitabı**, Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İİBF, 2008
- Kern Steffen: "Global Financial Centres After the Crisis", **Deutsche Bank**, 2010, s.1-12
- Kıymalıoğlu Ü, Ayoğlu D: "Türk Sanayinde Yığılma Ekonomileri", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, İstanbul, 2006, C. VII, s.198 - 209
- Krugman, P: **The Geography of Trade**, MIT Press ,1991, s.195- 198
- Yeandle Mark, Mainelli Michael, Berendt Adrian: "The Competitive Position of London as a Global Financial Centre", **Z/Yen Limited** , 2005, s. 1-70
- Nakip Mahir: **Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve Uygulamalar**, 2006, Seçkin Yayıncılık
- O'Brien, R: **Global Financial Integration: the End of Geography**. Royal Institute of International Affairs, London, 1992
- Özdamar, Kazım: **Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi**, 2. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi, 1999
- Oztangut Nevzat: "Bölgesel Finans Merkezi İstanbul"un Konumu Sunumu", **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007

- Richard McGahey; Mary Malloy; Katherine Kazanas; Michael P. Jacobs: "Financial Services", **Financial Centers: Public Policy and the Competition for Markets**, Firms, and Jobs, 1990
- Sassen, S. : **On concentration and centrality in the global city.** In: Knox, P. L. , Taylor, P. L. (Eds.), *World Cities in a World System*. Cambridge University Press, 1995
- Sassen, S: **The Global City . Princeton**, NJ: Princeton University Press, 2001b
- Sassen, S: **Cities in a World Economy.** Thousand Oaks,CA Pine Forge, 2001a
- Securities Industry Association: "The Key Building Blocks Of World Class Financial Centers", **Securities Industry Association** ,t. y, s.1-15
- Short, J. R. , Kim, Y. -H: **Globalization and the City.**, Addison Wesley Longman Limited, 1999
- Simon X. B. Zhao, Li Zhang , Danny T. Wang: "Determining factors of the development of a national financial center: the case of China" , **Geoforum** , 2004, s.577–592
- Suleiman Abu-Bader, Aamer S. Abu-Qarn: "Financial development and economic growth: The Egyptian experience", **Journal of Policy Modeling.**, 2008, s. 887-898
- Tatlidil, H: **Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz**, Cem Web Ofset, Ankara, 1996
- TBB: "İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi Bölüm II", **TBB**, 2009, s.1-85

- V. Beaverstock, P. J. Taylor, R. G. Smith, Pergamon: "A roster of world cities", **GAWC**, 1999, s.445- 458
- Wall John: "The Contribution of Technology to Financial Market: Aview from NASDAQ" , **Berkshire**, 1990
- Yemane Wolde Rufael: "Re-examining the financial development and economic growth nexus in Kenya", **Economic Modelling** ,2009, s. 1140-1146
- Yener Coşkun:: "Ekonomi , Politik ve Düzenlemenin Gücü İstanbul' u Finans Merkezi Yapabilir mi?" , **Mulkiyeliler Birliği**, 2011, s. 525-576
- Yılmaz Hüseyin: "İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezleri ile Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma" , İstanbul Üniversitesi, 10. **Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, 210, s. 144 -163
- Yılmaz Ö. , Kaya V: "Genişleme Sürecindeki Avrupa Birliği: Ekonomik Performansa Dayalı Kümeleme Analizi", **Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2005, Cilt 5, Sayı 1, s. 361-376
- Zyen: "Global Financial Centre's Index", **Zyen**, 2007
- Zyen: Global Financial Centre , Corporation of London, **Zyen** , 2005

Elektronik Kaynaklar

- Kızılot (Çevrimiçi),
<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23284950.asp>, 6 Ağustos 2013
- Yılmaz H. (Çevrimiçi)

<http://www.dunya.com/uluslararasi-finans-merkezi-olmak-ve-istanbul-160009h.htm>,

11 Haziran 2013

(Çevrimiçi),

<http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1313287-imflewis-imfdeki-rolunuz-buyuyecek>, 4 Nisan 2013)

(Çevrimiçi)

http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/03/24/turkiyede_enflasyon_ingiltereden_dusuk

(Çevrimiçi)

<http://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/246091--dunya-bankasi-kuresel-islami-finans-merkezi-acildi>, 2 Kasım 2013

(Çevrimiçi)

<http://haber.gazetevatan.com/yurtdisinda-bol-kaynak-olmayacak/573542/2/ekonomi>, 28 Ekim 2013)

(Çevrimiçi)

http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/03/24/turkiyede_enflasyon_ingiltereden_dusuk, 5 Mayıs 2013)